



ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEIO UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΣΤΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2020-21

**Ανισότητες και κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των προσφύγων στην
Ελλάδα**

ΕΥΜΟΡΦΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
AM 01520820M023

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας, δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Copyright© Ευμορφία Τριανταφύλλου, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της μεταπτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό θα πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα. Η έγκριση μεταπτυχιακής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή από το γνωμών του συγγραφέα.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τις υφιστάμενες ανισότητες και τις δυνατότητες της κοινωνικής και οικονομικής ενσωμάτωσης των προσφύγων στην Ελλάδα. Η Ελλάδα γίνεται καθημερινά αποδέκτης μεγάλου αριθμού υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι υποβάλλουν αίτημα προστασίας από την χώρα μας. Η ένταξη των προσφύγων αποτελεί μια μακροσκελή, αμφίδρομη και μακροχρόνια διαδικασία, η οποία απαιτεί την καταβολή προσπάθειας τόσο από ευρωπαϊκούς, κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, αλλά και από τους ίδιους τους αιτούντες άσυλο.

Οι ροές μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη και κατ' επέκταση στην Ελλάδα συμβάλλουν στην αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων και στην όξυνση των ζητημάτων που τίθενται προς επίλυση από τις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Από αυτή την άποψη οι ίδιοι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες αντιμετωπίζουν σωρεία προβλημάτων και δυσκολιών από τη στιγμή που θα εισέλθουν στη χώρα μας, ενώ παρατηρείται μια έμμεση σχέση με τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα είναι το εισόδημα, η υγεία, η εκπαίδευση, το επάγγελμα των μεταναστών, συγκριτικά με τον ελληνικό πληθυσμό.

Λέξεις κλειδιά

Πρόσφυγας, μετανάστης, κοινωνικές ανισότητες, οικονομικές ανισότητες, ένταξη, άσυλο, άδεια παραμονής, ενσωμάτωση, μετανάστευση

Abstract

The present thesis studies the existing inequalities and the abilities of social and economic integration of refugees in Greece. Greece is a daily recipient of a large number of third country nationals, who submit request for protection from our country. The integration of refugees is a two-way and long-term process, which requires effort by both European, state, non-state parties, but also by the asylum seekers themselves.

The flows of immigrants and refugees in Europe, and consequently in Greece contribute to the increase of social inequalities and to the sharpening of the issues that are posed to be solved by modern multicultural societies.

From this point of view, refugees and immigrants themselves face a great number of problems and difficulties from the moment they enter our country. All these problems are linked with socio-economic factors, such as income, health, education, and occupation of immigrants, compared to the Greek population.

Keywords

Refugee, immigrant, social inequality, economic inequality, integration, asylum, residence permit, immigration

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Τσέλιο Βασίλειο για το χρόνο που αφιέρωσε και τις χρήσιμες συμβουλές του, για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που συμμετείχαν στην ολοκλήρωση του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος οφείλω μεγάλη ευγνωμοσύνη στους γονείς και τους φίλους μου για την αμέριστη ψυχολογική συμπαράσταση καθ' όλο το διάστημα των σπουδών μου, μέχρι και σήμερα.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1

1.1	Ιστορική Αναδρομή.....	12
1.2	Ορισμοί	13
1.2.1	Μετανάστευση.....	13
1.2.2	Μετανάστης.....	14
1.2.3	Πρόσφυγας	14
1.2.4	Οι όροι Μετανάστης και Πρόσφυγας είναι Εναλλάξιμοι;	14
1.3	Σύμβαση της Γενεύης.....	15
1.4	Το πρόγραμμα του Τάμπερε	16
1.5	Το πρόγραμμα της Χάγης	16
1.6	Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης.....	16
1.7	Επίσημοι Φορείς Διαχείρισης της Μετανάστευσης.....	17
1.7.1	Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου – ΚΕΣΑ.....	17
1.7.2	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο - EASO	17
1.7.3	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης - ΔΟΜ	17
1.7.4	Κανονισμός του Δουβλίνου – Δουβλίνο ΙΙΙ.....	18

Κεφάλαιο 2

2.1	Εννοιολογική Αποσαφήνιση Κοινωνικού Αποκλεισμού - ανισότητες.....	19
2.1.1	Ρατσισμός και Ξενοφοβία	21
2.1.2	Κοινωνικός Αποκλεισμός Και Ανισότητες	21
2.2	Κοινωνική Ενσωμάτωση	22
2.2.1	Η ενσωμάτωση ως πολιτική ορολογία.....	23
2.3	Κοινωνική Ένταξη	24
2.3.1	Εννοιολογική Προσέγγιση	24
2.3.2	Από τί εξαρτάται η κοινωνική ένταξη.....	26
2.4	Οικονομική Ένταξη	26
2.5	Πολιτικές Ένταξης.....	27
2.6	Προκλήσεις της ένταξης	28
2.7	Πανδημία	29

Κεφάλαιο 3

3.1	Στάσεις και Αντιλήψεις για τους Πρόσφυγες	31
3.1.1	Εργασία και πρόσφυγες	31
3.2	Προσφυγική Κρίση στην Ευρώπη	32
3.2.1	Οικονομικές προκλήσεις.....	32
3.3	Προσφυγική Κρίση στην Ελλάδα	32

3.3.1	Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη.....	33
Κεφάλαιο 4		
4.1	Ερευνητικό Μέρος	34
4.2	Δεδομένα Έρευνας.....	35
4.2.1	Δημογραφικά Στοιχεία	36
4.2.2	Στοιχεία Εκπαίδευσης	39
4.2.3	Επαγγελματική Κατάρτιση - Απασχόληση.....	41
4.2.4	Απόψεις για την Ελληνική Κοινωνία	44
4.2.5	Κοινωνική Ενσωμάτωση.....	47
4.2.6	Οικονομική Ενσωμάτωση	51
4.2.7	Πρόθεση για Μόνιμη Εγκατάσταση στην Ελλάδα	54
Κεφάλαιο 5		
5.1	Συνεντεύξεις	56
5.2	Ανάλυση Αποτελεσμάτων της Έρευνας	59
5.3	Πίνακας SWOT	62
Κεφάλαιο 6		
6.1	Συμπεράσματα	63
6.2	Προτάσεις.....	64
6.3	Με το βλέμμα στο Μέλλον	65
Επίλογος		66
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση		67
Παραρτήματα Ερωτηματολογίων		73

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 Φύλο	36
Γράφημα 2 Ηλικία	36
Γράφημα 3 Χώρα καταγωγής	37
Γράφημα 4 Έτος άφιξης	37
Γράφημα 5 Οικογενειακή κατάσταση	38
Γράφημα 6 Αριθμός Τέκνων.....	38
Γράφημα 7 Γνώση ξένης γλώσσας.....	39
Γράφημα 8 Γνώση Ελληνικών	39
Γράφημα 9 Γνώση αγγλικών	39
Γράφημα 10 Επίπεδο εκπαίδευσης.....	40
Γράφημα 11 Διεύρυνση σπουδών.....	40
Γράφημα 12 Επιθυμία.....	40
Γράφημα 13 Απασχόληση στην πατρίδα.....	41
Γράφημα 14 Απασχόληση το πρώτο 6 μηνό στην Ελλάδα	41
Γράφημα 15 Απασχόληση σήμερα	42
Γράφημα 16 Παρακολούθηση προγραμμάτων.....	42
Γράφημα 17 Είδος εργασίας στην πατρίδα.....	43
Γράφημα 18 Είδος εργασίας στην Ελλάδα	43
Γράφημα 19 Παραμονή και εργασία	43
Γράφημα 20 Δημόσιες Υπηρεσίες.....	44
Γράφημα 21 Δημόσια περίθαλψη.....	44
Γράφημα 22 Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.....	44
Γράφημα 23 Λιανεμπόριο.....	45
Γράφημα 24 Ικανοποιητική μεταχείριση	45
Γράφημα 25 Ρατσισμός λόγω καταγωγής	45
Γράφημα 26 Ρατσισμός λόγω θρησκείας	46
Γράφημα 27 Ρατσισμός και παιδιά	46
Γράφημα 28 Ευκαιρίες στην Ελλάδα	46
Γράφημα 29 Διακρίσεις.....	47
Γράφημα 30 Συναναστροφή	47
Γράφημα 31 Κατοχή υπολογιστή / κινητού/ tablet	48
Γράφημα 32 Πρόσβαση Internet στην πατρίδα	48

Γράφημα 33 Χρησιμοποίηση διαδικτύου	48
Γράφημα 34 Χρησιμοποίηση διαδικτύου	49
Γράφημα 35 Μέλος σε οργάνωση / σύλλογο.....	49
Γράφημα 36 Παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων	49
Γράφημα 37 Παρακολούθηση μαθημάτων ελληνικής.....	50
Γράφημα 38 Μαθήματα σε Παν. Ίδρυμα	50
Γράφημα 39 Συμμετοχή σε εθελοντικούς οργανισμούς.....	50
Γράφημα 40 Σωματείο εργαζομένων.....	51
Γράφημα 41 Απειλή από ομάδες.....	51
Γράφημα 42 Εργασία	51
Γράφημα 43 Επάρκεια οικονομικών απολαβών	52
Γράφημα 44 Ασφάλεια τωρινής εργασίας	52
Γράφημα 45 Εργασία και Προσδοκίες.....	52
Γράφημα 46 Ικανοποίηση από εργασιακό περιβάλλον.....	53
Γράφημα 47 Οικονομικές υποχρεώσεις.....	53
Γράφημα 48 Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού	53
Γράφημα 49 Πρόσβαση σε κρατικά επιδόματα	54
Γράφημα 50 Παραμονή σε Ελλάδα	54
Γράφημα 51 Ελληνική Υπηκοότητα.....	54
Γράφημα 52 Μέτρα για ενίσχυση προσφύγων.....	55
Γράφημα 53 Βασικά προβλήματα	55

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΔΟΜ : Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΔΟΕ : Διεθνής Οργανισμός Εργασίας
ΔΥΕΠ : Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων
ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΕΣΑ : Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου
ΟΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΕΠ : Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων
ΥΑ : Ύπατη Αρμοστεία
ΜΚΟ : Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ : Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΙΜΕΠΟ: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής
ΠΔ: Προεδρικό Διάταγμα

ISIS: Islamic State of Iraq and Syria
EASO: European Asylum Support Office
UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization).
UNHCR : Office of the United Nations High Commissioner for Refugees,
UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτελεί ένα διαχρονικό ζήτημα το οποίο μελετάται από την αρχαιότητα. Ανέκαθεν οι άνθρωποι πληθυσμοί μετανάστευαν για διαφορετικούς λόγους και θα συνεχίσουν να το πράττουν, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή, αλλά και την εξασφάλιση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ανθρώπινη ιστορία περιέχει άπειρες μικρές ή μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών με ό,τι αυτό μπορεί να εσωκλείει. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η κοινωνική ενσωμάτωση, η ισότητα και η αλληλεγγύη αποτελούν θεμελιώδεις ευρωπαϊκές αξίες. Ανεξαρτήτως φύλου, θρησκείας, σεξουαλικού προσανατολισμού, εθνικότητας και πολιτικών πεποιθήσεων, όλοι απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα.

Στο συνεχώς μεταβαλλόμενο σύγχρονο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο επικρατούν οι όροι της παγκοσμιοποίησης και του καπιταλισμού, η μετανάστευση με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης επιβεβαιώνει την διαχρονικότητα του φαινομένου αυτού. Η κατηγοριοποίηση των χωρών του κόσμου σε ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και υπανάπτυκτες οδηγεί στην όξυνση του φαινομένου της κοινωνικής και οικονομικής ανισορροπίας. Ο δυτικός κόσμος και πιο συγκεκριμένα η Ευρώπη, αποτελεί πόλο έλξης για τις προσφυγικές ροές από υπηκόους τρίτων χωρών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της μεγάλης αύξησης των ροών από το 2015 κι έπειτα με αφετηρία ανατολικές χώρες και τη Συρία, προς αποφυγή της φρίκης του πολέμου και των συγκρούσεων.

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης στο ανατολικότερο άκρο της Ευρώπης, πλησίον της ανατολής, διαδραματίζει το ρόλο της πύλης εισόδου των μεταναστών και των προσφύγων προς την Ευρώπη. Ως χώρα πρώτης υποδοχής η Ελλάδα, δέχεται συνεχώς αιτήματα ασύλου για διεθνή προστασία. Τα ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση των προσφυγικών ροών αναφορικά με την υποδοχή, αλλά και την ένταξη είναι ζητήματα υψίστης σημασίας τόσο για την Ελλάδα, όσο και για κάθε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Η διαδικασία υποδοχής και ένταξης είναι μια αμφίδρομη διαδικασία που απαιτεί την καταβολή προσπάθειας τόσο από τα ίδια τα κράτη, αλλά πόσο μάλλον από τους ίδιους τους πρόσφυγες και τους μετανάστες. Ωστόσο προκύπτει ένα ερώτημα που αφορά τον βαθμό ετοιμότητας της ελληνικής κοινωνίας να υποδεχθεί και να ενσωματώσει τους πρόσφυγες, ώστε να γίνουν ενεργά μέλη της κοινωνίας. Διερευνάται εάν υπάρχει η δυνατότητα οι πρόσφυγες να καταφέρουν να γίνουν Έλληνες πολίτες και να αποκτήσουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Για την ομαλή ένταξη απαιτείται η εκμάθηση της γλώσσας τους κράτους προορισμού καθώς και η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας στο νέο κοινωνικό περιβάλλον. Τέλος η διαδικασία αυτή καταλήγει στην ένταξη των ατόμων αυτών στην αγορά εργασίας, ως ενεργά και πλήρως ενσωματωμένα μέλη της κοινωνίας. Στην πραγματικότητα όμως η ένταξη αυτή δεν είναι καθόλου ομαλή και έρχεται αντιμέτωπη με το φαινόμενο των ανισοτήτων που προκύπτουν.

Κεφάλαιο 1

Ο όρος κοινωνικές ανισότητες ή αλλιώς κοινωνικός αποκλεισμός αν και αναφέρεται σε πολλά εγχειρίδια, σπάνια γίνεται πλήρης αποσαφήνιση του όρου, ενώ στον όρο συμπεριλαμβάνεται και ο οικονομικός αποκλεισμός. Έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις σχετικές με τον όρο από την οικονομική επιστήμη, με την οπτική του κατά κεφαλήν εισοδήματος, της εργασίας, ενώ από την κοινωνιολογική πλευρά έχουν διατυπωθεί ορισμοί για τους παράγοντες που προκαλούν το φαινόμενο αυτό.

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Πολλά κράτη και οργανισμοί επιχειρούν την μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και των αρνητικών επιπτώσεων στους ανθρώπους, αλλά τί ακριβώς περιλαμβάνει η έννοια του αποκλεισμού και τί συνιστά ο κοινωνικός αποκλεισμός θα αναλυθεί παρακάτω. Ήδη από τον 19ο αιώνα ο κοινωνιολόγος Emile Durkheim είχε μελετήσει πρώτος την κοινωνική συνοχή και την οργανική αλληλεγγύη. Επίσης έδωσε έμφαση στις κοινωνίες των οποίων τα μέλη λειτουργούν υπό ένα κοινό σύστημα αξιών και τρόπου ζωής, δηλαδή είχαν αναπτύξει ορισμένους κοινωνικούς δεσμούς. Με τον όρο οργανική αλληλεγγύη ο Durkheim σκιαγραφούσε τα μέλη μιας κοινωνίας, τα οποία λειτουργούν ανεξάρτητα, χωρίς να αλληλοεπηρεάζονται, λόγω του αυξημένου βαθμού «εκτενούς κοινωνικής διαφοροποίησης», αλλά παράλληλα μελέτησε και τα ζητήματα που προκύπτουν σε μια κοινωνία εξαιτίας ενός αδύναμου κοινωνικού ιστού. (Pearce, 1989).

Στην Γαλλία του 1960, εμφανίστηκε ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού. Αρχικά ως κοινωνικά αποκλεισμένα μέλη θεωρούνταν εκείνα τα οποία είχαν τεθεί εκτός οικονομικής ανάπτυξης, δηλαδή ο όρος είχε μια τελείως διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με την σημερινή του έννοια (Paugam, 1996). Το κατασκεύασμα του αποκλεισμού είναι τεχνητό και ελέγχεται από τους τεχνοκράτες και όσους ασκούν την πολιτική εξουσία σε όλα τα επίπεδα και όχι από τους κοινωνικούς επιστήμονες, όπως πιστεύει μεγάλη μερίδα του κόσμου (Καυταντζόγλου, 2006).

Τη δεκαετία που ακολούθησε έγιναν οι πρώτες προσπάθειες για την καταγραφή του μεγέθους του κοινωνικού αποκλεισμού και την υιοθέτηση μέτρων και πολιτικών για τον περιορισμό του. Με την λήξη της περιόδου της αποικιοκρατίας φάνηκε να δημιουργείται ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την εφαρμογή μέτρων καταπολέμησης του φαινομένου αυτού (Poray et al., 2008). Επίσης λόγω της πετρελαϊκής κρίσης που ξέσπασε, η ανεργία και η φτώχεια εκτινάχθηκαν με αποτέλεσμα πολλά άτομα να οδηγηθούν στον αποκλεισμό από την κοινωνία. Σε ένα μεγάλο βαθμό όμως, το ίδιο το άτομο φέρει μερίδιο ευθύνης, με την έννοια της αδυναμίας προσαρμογής στις συνεχώς μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες (Παπαδοπούλου, 2004). Επίσης στην Γαλλία της δεκαετίας του '70, οι έχοντες την ευθύνη για τον σχεδιασμό πολιτικών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού, τόνιζαν πως η αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας οδηγούσε στην αύξηση της εξεύρεσης τρόπων και μεθόδων για την ενίσχυση και ένταξη στην αγορά εργασίας (Poray et al., 2008).

Η περίοδος αυτή σηματοδοτεί την έναρξη των επιστημονικών προσεγγίσεων για το φαινόμενο της φτώχειας και της ανεργίας, με αποτέλεσμα να υιοθετούνται οι νεοσύστατοι όροι της «νέας φτώχειας» και της «μεγάλης φτώχειας», ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν δέχεται την ίδια επιστημονική προσέγγιση και διατυπώνεται επίσημα ο ορισμός του 1990 (Καυταντζόγλου, 2006). Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί πως οι δια-

στάσεις της κοινωνικής παθογένειας διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνία την οποία εξετάζουμε, καθώς υπάρχει διαφοροποίηση αντιλήψεων, μηχανισμών ένταξης, και διαδικασιών διατήρησης της κοινωνικής συνοχής, με αποτέλεσμα ο κοινωνικός αποκλεισμός να μην είναι εύκολα μετρήσιμος και συγκρίσιμος, σε αντίθεση με το μέγεθος της ανεργίας. Ταυτόχρονα την ίδια περίοδο γίνεται αντιληπτό ότι τα κοινωνικά μειονεκτήματα μπορεί να έχουν πολλαπλά αίτια που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό.

1.2 Ορισμοί

Το φαινόμενο της μετανάστευσης συνυπάρχει με την ανθρώπινη εξέλιξη, ενώ συμπεριλαμβάνει την μετακίνηση ατόμων, ομάδων, ακόμα και ολόκληρων πληθυσμών. Με κοινωνιολογικούς όρους η μετανάστευση διαφέρει ανάλογα την χρονική περίοδο, ενώ δημιουργείται από ποικίλα αίτια, όπως για παράδειγμα η ανάγκη για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, η επανένωση οικογενειών, η οικονομική ευημερία, αλλά και ο εξαναγκασμός και η φυγή υπό την απειλή ή χρήση βίας. Στις δυτικές κοινωνίες θεωρείται φυσιολογική κατάσταση μέσα σε κάποια όρια, ενώ οι μετακινήσεις πληθυσμών έχουν ως βασικό στόχο την αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης. Επίσης η μετανάστευση στις πρώιμες βιομηχανικές κοινωνίες συνέβαλε στην εξεύρεση εργατικού δυναμικού και διαμόρφωσε το υπάρχων οικονομικοκοινωνικό σύστημα. Αντίθετα στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες τείνει να έχει χαρακτηριστικά σοβαρού ζητήματος.

Από την άλλη πλευρά οι πρόσφυγες αποτελούν άτομα τα οποία διασχίζουν τα εθνικά τους σύνορα, εξαιτίας του φόβου δίωξης, σύρραξης, βίας ή άλλων παράνομων καταστάσεων. Για του λόγους αυτούς προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο. Δηλαδή όσοι διασχίζουν τα σύνορά τους και αναζητούν την ασφάλεια σε γειτονικές χώρες αναγνωρίζονται διεθνώς ως πρόσφυγες. Τα άτομα αυτά υπάγονται σε ειδικό νομικό καθεστώς προστασίας των δικαιωμάτων τους, που συχνά αναφέρεται ως «διεθνής προστασία». Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος μετανάστης δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ευρύτερος όρος που να εμπεριέχει και τους πρόσφυγες. Επιπλέον στην βιβλιογραφία αντί του όρου πρόσφυγας χρησιμοποιείται και ο όρος «αναγκαστική μετανάστευση» (Forced Migration), ως ένας γενικός όρος που καλύπτει πολλές μορφές ακούσιας μετακίνησης. Δηλαδή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για πληθυσμιακές ομάδες που αναγκάζονται να μεταναστεύσουν ακούσια λόγω φυσικών καταστροφών. Αξιοσημείωτο είναι ότι η αναγκαστική μετανάστευση δεν είναι διεθνώς αναγνωρισμένος όρος με νομική κατοχύρωση, όπως συμβαίνει με τον όρο πρόσφυγας.

1.2.1 Μετανάστευση

Η μετανάστευση έχει προσδιοριστεί από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) ως «η διαδικασία της μετακίνησης είτε διαμέσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός των συνόρων ενός κράτους». Δηλαδή περιλαμβάνει την μετακίνηση πληθυσμών που αποσκοπεί στην εγκατάστασή τους σε ένα άλλο μέρος. Οι πληθυσμοί αυτοί μπορεί να είναι πρόσφυγες, εκτοπισμένοι αλλά και οικονομικοί μετανάστες (Μετανάστευσης, 2009). Το ζήτημα της μετανάστευσης είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που περιλαμβάνει τις επιδράσεις στο άτομο που μεταναστεύει, αλλά και την κοινωνία προορισμού. Συνεπώς απαιτείται η θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μεταναστών, από τις χώρες προέλευσης ή προορισμού σε πρώτη φάση και μετέπειτα από τα υπόλοιπα κράτη.

1.2.2 Μετανάστης

Ο όρος μετανάστης περιλαμβάνει τα πρόσωπα εκείνα τα οποία εγκαταλείπουν οικειοθελώς την χώρα τους, προκειμένου να εγκατασταθούν αλλού (Μετανάστευσης, 2009). Επίσης τα κίνητρα της μετακίνησης αυτής καθορίζουν και το είδους του μετανάστη. Δηλαδή εάν κάποιο άτομο μετακινείται για οικονομικούς λόγους, ονομάζεται οικονομικός μετανάστης. Η πιο συχνή μορφή οικονομικών μεταναστών απαντάται στην Ε.Ε., όπου άνθρωποι αναζητούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για τους ίδιους και τις οικογένειες τους. Για τον λόγο αυτό ήδη από την δημιουργία της Ένωσης έχουν θεσπιστεί κανόνες και οδηγίες για την προστασία και ίση μεταχείριση των ανθρώπων αυτών.

1.2.3 Πρόσφυγας

Σύμφωνα με την σύμβαση του ΟΗΕ ως πρόσφυγας ορίζεται «κάθε άτομο το οποίο λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την ιθαγένεια και δεν δύναται ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία της χώρας αυτής» (UNHCR, 2009).

Το καθεστώς της διεθνούς προστασίας των προσφύγων καθιερώθηκε με την Σύμβαση της Γενεύης (28 Ιουλίου 1951) και πιο συγκεκριμένα με το «Καθεστώς των Προσφύγων». Στην υπόψη σύμβαση προσδιορίζεται επακριβώς η νομική προστασία και το καθεστώς ασύλου που πρέπει να παρέχουν οι χώρες υποδοχής. Μέχρι το 1967 η Σύμβαση αφορούσε μόνο τους Ευρωπαίους πρόσφυγες λόγω του Β'ΠΠ, ενώ στη συνέχεια διευρύνθηκε και αφορούσε όλους τους πολίτες του κόσμου. Ακολούθησε η ενσωμάτωση των διατάξεων της Σύμβασης της Γενεύης στην ελληνική έννομη τάξη, ενώ από το 2014 ως πρόσφυγες αντιμετωπίζονται οι πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς, οι οποίοι πληρούν της προϋποθέσεις του άρθρου 1Α της Σύμβασης (Ν.4251/2014).

Ενδεικτικά τα δικαιώματα που απορρέουν από τον παραπάνω νόμο περιλαμβάνουν την απαγόρευση απέλασης από τη χώρα μέχρι να ολοκληρωθεί το αίτημα του ατόμου, ενώ είναι ελεύθερη η κυκλοφορία σε κάθε περιοχή της ελληνικής επικράτειας, αλλά απαγορεύεται η έξοδος από την χώρα. Επιπλέον παρέχεται η δυνατότητα εργασίας υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και παρέχεται δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους πρόσφυγες. Τα παιδιά των προσφύγων που βρίσκονται στην Ελλάδα δύναται να απολαμβάνουν δωρεάν δημόσια παιδεία, αλλά δεν δίνεται η δυνατότητα να μετακινηθεί η οικογένεια τους ή συγγενικά πρόσωπα από τη χώρα καταγωγής προς την Ελλάδα (Ν.4251/2014). Ταυτόχρονα οι πρόσφυγες υποχρεούνται να συνεργάζονται με τις ελληνικές αρχές σε οποιοδήποτε θέμα αφορά την εξακρίβωση των στοιχείων της ταυτότητάς τους και την αληθή δήλωση των στοιχείων τους στην υπηρεσία ασύλου. Υποχρεούνται να τηρούν και να συμμορφώνονται με τους νόμους και τους κανονισμούς της Ελλάδας (Ν.4251/2014).

1.2.4 Οι όροι Μετανάστης και Πρόσφυγας είναι Εναλλάξιμοι;

Η προσέγγιση των όρων πρόσφυγας και μετανάστης είναι διαφορετικές, αν και παρατηρείται συχνά η σύγχυση και η λανθασμένη εφαρμογή τους (Murray and Skull, 2005). Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΗΕ ο όρος πρόσφυγας περιλαμβάνει τα άτομα εκείνα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους διότι συντρέχουν λόγοι που απειλούν άμεσα

την ζωή τους, όπως για παράδειγμα γενικευμένες κρίσεις, διώξεις και πόλεμοι (UNHCR, 2016). Η αναγνώριση των ανθρώπων αυτών ως πρόσφυγες τους προσφέρει την απαραίτητη προστασία για να συνεχίσουν τη ζωή τους και τελούν υπό την προστασία ειδικού νομικού καθεστώτος που διατυπώνεται στο διεθνές δίκαιο.

Ο μετανάστης τις περισσότερες φορές επιλέγει να αλλάξει τον τόπο κατοικίας του προσωρινά ή μόνιμα, με στόχο την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Οι μετανάστες δεν φεύγουν από την χώρα τους υπό την απειλή βίας, αλλά αντίθετα έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν σε αυτή, όποτε το επιθυμούν χωρίς καμία συνέπεια, όπως ο κίνδυνος από εξωτερικούς παράγοντες ή η έλλειψη προστασίας (Murray and Skull, 2005).

Για να προχωρήσουμε στην ανάλυση του ζητήματος θα πρέπει να προσεγγίσουμε τις δύο διακριτές έννοιες, αυτές του μετανάστη και του πρόσφυγα, οι οποίες συχνά χρησιμοποιούνται λανθασμένα. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ οι δύο όροι σε καμία περίπτωση δεν είναι εναλλάξιμοι και η σύγχυση πολλές φορές μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα και παρανοήσεις.

Στο σημείο αυτό θα αναλυθεί η θεσμική και νομική κατοχύρωση που πλαισιώνει τα δικαιώματα των προσφύγων. Στον σύγχρονο δυτικό κόσμο η ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων αποτελεί μείζον ζήτημα. Με την σύμβαση της Γενεύης (1951) και στη συνέχεια του Πρωτόκολλου της Νέας Υόρκης (1967) έχει δημιουργηθεί και αναπτυχθεί ένα διεθνές σύστημα ασύλου.

1.3 Σύμβαση της Γενεύης

Η σύμβαση της Γενεύης που αφορά το καθεστώς μεταχείρισης των προσφύγων υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου 1951, στην ομώνυμη πόλη. Σήμερα τα κράτη που έχουν συνυπογράψει την υπόψη συνθήκη είναι 148, ενώ έχουν αποδεχθεί και επικυρώσει την αρχή ότι κάθε άνθρωπος, ο οποίος είναι θετικά προσκεείμενος, δύναται να λαμβάνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες χωρίς διακρίσεις. Επιπλέον ιδιαίτερη μέριμνα δόθηκε για τα κράτη που είναι αποδέκτες, καθώς επιβαρύνονται σημαντικά από την παροχή ασύλου στους πρόσφυγες, ενώ ως μόνη λύση αναδεικνύεται η διεθνής συνεργασία (Αμνηστία, 1948).

Το πρώτο κεφάλαιο της Σύμβασης περιλαμβάνει τους βασικούς ορισμούς, συμπεριλαμβανομένου και του ορισμού του πρόσφυγα. Ως πρόσφυγας ορίζεται το άτομο εκείνο το οποίο λόγω δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω εθνικότητας, θρησκείας, φυλής, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας του και δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να λάβει την προστασία της χώρας του (Ηνωμένα Έθνη, 1951). Τα λοιπά άρθρα της Σύμβασης περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικές με τους νόμους που πρέπει να τηρεί ο πρόσφυγας στην χώρα υποδοχής τους, αλλά και τους κανονισμούς για την ίση μεταχείριση του. Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει τα νομικά δικαιώματα και το πλαίσιο απασχόλησης των προσφύγων, ενώ το τέταρτο περιλαμβάνει οδηγίες για την πρόσβαση των προσφύγων στην κοινωνική πρόνοια, την ασφάλιση, την εκπαίδευση, και την στέγαση. Το πέμπτο κεφάλαιο καθορίζει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη αναφορικά με την διοικητική αντιμετώπιση των προσφύγων, ενώ τα δύο τελευταία αναφέρονται στη διακρατική συνεργασία (Ηνωμένα Έθνη, 1951).

1.4 Το πρόγραμμα του Τάμπερε

Το πρόγραμμα του Τάμπερε θεσπίστηκε το 1999 και αποτελεί την πρώτη προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό το πρίσμα της κοινής πολιτικής να θεσπίσει το θεσμικό πλαίσιο για την μεταχείριση των προσφύγων και των μεταναστών. Το περιεχόμενο του είναι εστιασμένο περισσότερο στην εξωτερική ασφάλεια των συνόρων και την διαχείριση των μεταναστευτικών ροών (Ζαΐκος, 2017).

Μέσα από την κοινή πολιτική επιδιώκεται η ανάπτυξη των εταιρικών σχέσεων με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, ώστε η ΕΕ να αναπτύξει μια σφαιρική αντίληψη του ζητήματος, προκειμένου να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά θέματα που άπτονται της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αντιμετώπιση της φτώχειας και την άνοδο των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών. Η συμμετοχή στο υπόψη πρόγραμμα είναι ανάλογη των δυνατοτήτων και των αρμοδιοτήτων του κάθε κράτους (Τάμπερε, 1999).

1.5 Το πρόγραμμα της Χάγης

Το πρόγραμμα της Χάγης εγκρίθηκε το 2005 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και αφορά ζητήματα ασφαλείας της ΕΕ. Συστάθηκε ως αποτέλεσμα των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου στην Αμερική και περιλαμβάνει ζητήματα αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης, με ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενίσχυση της ασφάλειας των συνόρων της Ένωσης (Ζαΐκος, 2017). Τα πιο σημαντικά σημεία του προγράμματος περιλαμβάνουν την σύσταση του Ταμείου Κοινωνικής Ενσωμάτωσης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων, ενώ θεμελίωσε την κοινή πολιτική αντιμετώπισης των θεμάτων σχετικά με την παροχή ασύλου στους πρόσφυγες (Κοινοτήτων, 2005). Μια άλλη σημαντική συνεισφορά του προγράμματος της Χάγης αποτελεί η δημιουργία της Frontex, η οποία συμβάλλει στην απλοποίηση των διαδικασιών συνεργασίας μεταξύ των με των κρατών-μελών. Τέλος το ίδιο πρόγραμμα συνέβαλε στη δημιουργία της συνθήκης Σέγκεν, η οποία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ (Ζαΐκος, 2017).

1.6 Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης

Τα προγράμματα του Τάμπερε και της Χάγης αντικαταστάθηκαν το 2009 από το πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα διαφοροποιείται από τα άλλα δύο στο πλαίσιο της καινοτομίας στην διαχείριση του χώρου ασφαλείας, δικαιοσύνης και ελευθερίας εντός της Ε.Ε. Οι δράσεις του προγράμματος εστιάζονται στην ανάπτυξη μεθόδων για την παροχή συνοχής στην μεταναστευτική πολιτική, αλλά και στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης.

Παράλληλα επισημαίνει την ανάγκη ενσωμάτωσης της μεταναστευτικής πολιτικής στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ και προτείνει λύσεις για την εκμετάλλευση της μετανάστευσης με γνώμονα την ανάπτυξη. Δηλαδή προωθεί την μόνιμη εγκατάσταση και απασχόληση των προσφύγων και των μεταναστών. Παράλληλα επιδιώκει την εκμνημόνευση των φαινομένων εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων (Κοινοτήτων, 2009).

1.7 Επίσημοι Φορείς Διαχείρισης της Μετανάστευσης

1.7.1 Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου – ΚΕΣΑ

Τα άτομα τα οποία αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους χρήζουν διεθνούς προστασίας και παροχής ασύλου, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, όπου η παροχή ασύλου αποτελεί διεθνή υποχρέωση και το άσυλο ανάγεται σε θεμελιώδες δικαίωμα.

Στην ΕΕ από το 1999 έχει αναπτυχθεί ένα ενιαίο σύστημα ασύλου το οποίο περιλαμβάνει μέτρα για τον καθορισμό των ελάχιστων κριτηρίων παροχής ασύλου. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν προστεθεί πολλές οδηγίες και κατευθύνσεις με στόχο την κοινή ευρωπαϊκή αντιμετώπιση ζητημάτων ασύλου. Το ΚΕΣΑ αποτελείται από τρεις βασικούς άξονες, οι οποίοι συνοψίζονται στην εναρμόνιση των κριτηρίων παροχής προστασίας, στην προώθηση της διακρατικής συνεργασίας και στο αυξημένο αίσθημα ευθύνης και αλληλεγγύης στο εσωτερικό της Ένωσης.

Οι κανόνες του ΚΕΣΑ περιλαμβάνουν αναθεωρημένες οδηγίες για την λήψη αποφάσεων για τα αιτήματα ασύλου, μειώνοντας το χρόνο επεξεργασίας και απόκρισης, με επιπλέον μέριμνα υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τους ανήλικους. Εμπειριέχεται οδηγία για την παροχή των στοιχειωδών συνθηκών διαβίωσης και η πρόσβαση σε υλικά αγαθά, στο πλαίσιο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μεταβιβάζεται η αρμοδιότητα της εξέτασης των αιτημάτων ασύλου στο ίδιο το κράτος, ενώ εφαρμόζει ένα σύστημα ελέγχου μεταξύ των κρατών-μελών προκειμένου να εντοπίζονται έγκαιρα τυχόν δυσλειτουργίες στα εθνικά συστήματα παροχής ασύλου. Τέλος εφαρμόζει μια αναθεώρηση του κανονισμού Eurodac, που σχετίζεται με την καταγραφή και ταυτοποίηση προκειμένου να γίνεται η απρόσκοπτη εφαρμογή του νόμου σε όλη την ΕΕ (Δικαίου, 2016).

1.7.2 Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο - EASO

Πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο αποτελεί η διασφάλιση ότι όλα τα αιτήματα θα αντιμετωπίζονται καθολικά με τον ίδιο τρόπο και τα ίδια κριτήρια. Σε όλα τα κράτη-μέλη παρέχεται η απαραίτητη τεχνογνωσία η οποία αφορά πέντε βασικά σημεία. Πρώτον μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων παρέχεται η απαραίτητη γνώση και πληροφόρηση προς τη χώρα υποδοχής. Δημιουργείται ένα δίκτυο για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων που ενδεχομένως να δημιουργήσουν πίεση στα εθνικά συστήματα ασύλου. Υποστηρίζεται η ανάπτυξη των ικανοτήτων μέσα από εξειδικευμένους ελέγχους ποιότητας. Αναπτύσσεται ο τομέας της ανταλλαγής δεδομένων και πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο σε επίπεδο Ένωσης. Τέλος αναπτύσσεται η δυνατότητα παροχής υποστήριξης προς τρίτες χώρες, μη μέλη της ΕΕ, δημιουργώντας τα θεμέλια για τις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης και τον συντονισμό διεθνών δράσεων (EASO History European Union Agency for Asylum).

1.7.3 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης - ΔΟΜ

Ο Δ.Ο.Μ. ιδρύθηκε το 1951 με αποστολή να ενισχύσει την επανεγκατάσταση των εκτοπισμένων πληθυσμών λόγω του Β ΠΠ. Τα πρώτα χρόνια παρείχε βοήθεια σε χώρες της μεταπολεμικής Ευρώπης προκειμένου να επανεγκαταστήσουν τους πληθυσμούς τους, ενώ χαρακτηριστικά τη δεκαετία του '50 προέβη στην μετεγκατάσταση

πάνω από ενός εκατομμυρίου ανθρώπων.

Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα έχει παρατηρηθεί σημαντική διεύρυνση στις λειτουργίες του οργανισμού. Το πεδίο δράσης του πλέον περιλαμβάνει τη συνεργασία με κυβερνήσεις και την κοινωνία των πολιτών, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με την μετανάστευση, αναδεικνύοντας τον ως την κορυφαία υπηρεσία. Συνολικά ο οργανισμός απασχολεί περίπου 12 χιλιάδες άτομα σε διάφορες θέσεις σε 173 χώρες, ενώ ο προϋπολογισμός του αγγίζει τα 2 εκατομμύρια δολάρια (IOM Greece).

Η δράση του περιλαμβάνει τη διαχείριση της μετανάστευσης με στόχο την ωφέλεια των μεταναστών, αλλά και των χωρών υποδοχής. Παρέχει συμβουλές στους μετανάστες, αλλά και στα κράτη, ενώ από το 2016 αποτελεί επίσημη υπηρεσία του ΟΗΕ. Ο ΔΟΜ μετέχει σε όλες τις συζητήσεις που περιλαμβάνουν στην ατζέντα τους την μετανάστευση, καθώς και τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις αυτής (IOM Greece).

1.7.4 Κανονισμός του Δουβλίνου – Δουβλίνο III

Ο κανονισμός του Δουβλίνου είναι συνοπτικά μια οδηγία της ΕΕ, η οποία καθορίζει την προτεραιότητα των κρατών-μελών για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου. Η πρώτη σύμβαση του Δουβλίνου υπογράφηκε το 1990 στην Ιρλανδία από 12 χώρες, ενώ στην συνέχεια υπογράφηκε κι από άλλες χώρες, φτάνοντας τα 15 μέλη. Το 2003 η σύμβαση μετονομάστηκε σε Κανονισμός του Δουβλίνου II, ενώ εφαρμόστηκε από όλα τα κράτη-μέλη, πλην της Δανίας. Η σημερινή του ονομασία Δουβλίνο III, καθιερώθηκε το 2008, έπειτα από τροποποιήσεις (Δουβλίνο III Υπουργείο Μετανάστευσης Και Ασύλου).

Στον κανονισμό περιγράφονται οι διαδικασίες για την διεθνή προστασία και τη χορήγηση ασύλου από μια χώρα. Για παράδειγμα ο αιτών άσυλο, υποχρεούται να δώσει δείγμα των δακτυλικών του αποτυπωμάτων, του ιδίου και της οικογένειάς του, προκειμένου να καταγραφούν στο ενιαίο σύστημα της Eurodac.

Κεφάλαιο 2

2.1 Εννοιολογική Αποσαφήνιση Κοινωνικού Αποκλεισμού - ανισότητες

Ως έννοια ο κοινωνικός αποκλεισμός περιλαμβάνει την έλλειψη ή άρνηση παροχής αγαθών, υπηρεσιών και δικαιωμάτων σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Ο αντίκτυπος του κοινωνικού αποκλεισμού είναι εμφανής στην καθημερινή ζωή των ατόμων, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία μέσα από την διατάραξη της ισότητας και της συνοχής της. Το σύνολο της διεθνούς βιβλιογραφίας καταλήγει στο κοινό συμπέρασμα, ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί ένα ζήτημα με πολλές προεκτάσεις (Levitas et al., 2007). Στην σημερινή εποχή ο κοινωνικός αποκλεισμός προσελκύει το ερευνητικό ενδιαφέρον των πολιτικών επιστημών, αναφορικά με τις διαστάσεις του προβλήματος και τους τρόπους επίλυσής του. Στην διεθνή βιβλιογραφία ο όρος αυτός συμβαδίζει με τις έννοιες της φτώχειας και της ανεργίας, ενώ εξαρτάται άμεσα από την εκπαίδευση και την υγεία (Ziyauddin and Kasi, 2009).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει γίνει αντικείμενο μελέτης και έρευνας αναφορικά με το τι συνιστά αυτή η μορφή αποκλεισμού, αλλά και ποια είναι η σχέση του με τους νόμους που τον διέπουν. Ως όρος είναι αρκετά περίπλοκος και δύσκολος να αποσαφηνιστεί πλήρως, λόγω των ποικίλων λειτουργιών και διαδικασιών που έχει (Παπαδοπούλου, 2002). Ο διάλογος γύρω από την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού περιλαμβάνει συχνά μια αναφορά στην ιστορική διαδρομή του όρου, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο έχει μετεξελιχθεί. Ως όρος είχε εμφανιστεί στο παρελθόν κατά την δεκαετία του 1980 στον ακαδημαϊκό χώρο, με την μορφή του «λιγότερο» βιομηχανικού κόσμου (Peace, 2001).

Εκείνη την περίοδο εμφανίστηκε στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Γαλλία ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού (Exclusion Sociale). Η εφαρμογή του συγκεκριμένου όρου συνέβαλε στην αποτελεσματικότερη χάραξη πολιτικής, αποφεύγοντας την χρήση των όρων της φτώχειας, της στέρησης, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτέλεσε μια καινοτόμο εναλλακτική προσέγγιση. Με δεδομένο ότι οι υπεύθυνοι για την χάραξη των πολιτικών στην Ε.Ε., χρησιμοποιούσαν ως βασικές γλώσσες την Αγγλική και την Γαλλική, ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού ήταν ευρέως αναγνωρίσιμος, ενώ ήταν δυνατή η αποφυγή σύγχυσης και εννοιολογικού στιγματισμού.

Τα προγράμματα για την καταπολέμηση της φτώχειας αντιμετώπιζαν αρκετά προβλήματα, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός, που εμπεριέχει και την φτώχεια, διευκόλυνε την άσκηση των κατάλληλων πολιτικών. Αρχικά φαινόταν να διασαλεύεται η αρχή της επικουρικότητας στην Ένωση, ενώ φαίνεται να περιορίζονταν σημαντικά και οι πολιτικές που θα ήταν ευθύνη μεμονωμένων μελών. Παράλληλα ένα άλλο ζήτημα που δημιουργούσε μια αρνητική αντιμετώπιση της φτώχειας, ήταν ο στιγματισμός των ατόμων που πλήττονταν από αυτή, σε αντίθεση με τον αποκλεισμό που αποτελούσε έννοια περισσότερο εύπεπτη και εύπλαστη από το ευρύ κοινό. Έτσι καταλήξαμε να μιλάμε αντί για τις πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας, σε μέτρα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού (Peace, 2001).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνιστά μια πολυδιάστατη και πολύπλοκη έννοια, που περιλαμβάνει την έλλειψη πόρων, την άρνηση δικαιωμάτων, την ελλιπή παροχή αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και την δυσκολία σε μεγάλο μέρος των καθημερινών κοινωνικών δραστηριοτήτων που κάνει ο μέσος άνθρωπος σε μια σύγχρονη κοινωνία. Η επίδραση στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική διαστρωμάτωση της κοινωνίας είναι τεράστια, και επηρεάζει την ισότητα και την διατήρηση της συνοχής και συνεκτικότητας της κοινωνικής κατασκευής (Gordon et al., 2000).

Η ακαδημαϊκή κοινότητα σε ολόκληρο τον πλανήτη θεωρεί και αντιμετωπίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως ένα πολυδιάστατο μειονέκτημα, για τον λόγο αυτό αναγνωρίζονται ορισμένες διαβαθμίσεις του φαινομένου. Συνεπώς η πλέον ακραία και έντονη μορφή του κοινωνικού αποκλεισμού ορίζεται ως ο αποκλεισμός σε περισσότερο του ενός πεδία με ταυτόχρονες αρνητικές επιπτώσεις στην ευημερία για την ευρύτερη ποιότητα ζωής του ατόμου (Gordon et al., 2000).

Όλοι οι δείκτες που μετρούν τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι στην πλειοψηφία τους περιγραφικοί, ενώ δεν είναι δυνατή η ανάλυση όλων των τιμών των μεταβλητών που τον επηρεάζουν. Η ανάλυση του κοινωνικού αποκλεισμού σε πολλούς παράγοντες, δείχνει να υπάρχει μια αστάθεια στην ποιότητα και δεν επαληθεύει πλήρως τους ορισμούς του. Δεν υπάρχει κάποια αποδεδειγμένη διαφορά ανάμεσα στον έντονο αποκλεισμό και τις λοιπές μορφές του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ το μόνο βέβαιο είναι ότι η φτώχεια αποτελεί τον μείζονα παράγοντα επικινδυνότητας σε όλους τους τομείς αποκλεισμού. Μιας και μιλάμε για επικινδυνότητα πρέπει να αναφέρουμε ότι είναι πολύ σημαντικό να γίνεται σαφής διάκριση των αιτιών του αποκλεισμού, αλλά και της ατομικής ευπάθειας. Δεν δημιουργούν όλοι οι παράγοντες τον ίδιο βαθμό τρωτότητας στο άτομο, ενώ καθίσταται αναγκαία η διάκριση μεταξύ αυτών που εκδηλώνουν σοβαρότερες συνέπειες (Gordon et al., 2000).

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού έχει δύο βασικά γνωρίσματα. Πρώτον, αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια, δηλαδή τα άτομα μπορούν να θεωρούνται αποκλεισμένα από την απασχόληση, την περιουσία, τη στέγη, την εκπαίδευση, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την περιουσία ή το σεβασμό. Ωστόσο η επιστημονική ανάλυση επικεντρώνεται στην ταυτόχρονη στέρηση αγαθών την ίδια στιγμή, δηλαδή στον ταυτόχρονο αποκλεισμό από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα (De Haan, 2000).

Δεύτερον ο κοινωνικός αποκλεισμός απαιτεί την προσέγγιση των διαδικασιών που οδηγούν στην στέρηση αγαθών, καθώς και των αιτιών αυτών. Τα μέλη μιας κοινωνίας μπορεί να αποκλείονται από διαφορετικές ομάδες και στις περισσότερες περιπτώσεις ταυτόχρονα, όπως για παράδειγμα ορισμένοι ιδιοκτήτες ακινήτων απορρίπτουν υποψήφιους ενοικιαστές. Πολλές μειονότητες αποκλείονται από τη δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης της κουλτούρας και της ταυτότητάς τους. Οι μορφές αποκλεισμού συναντώνται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής, ενώ ο σχηματισμός των κοινωνικών ομάδων αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανθρώπινων κοινωνιών. Δηλαδή ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν εστιάζει μόνο στο φαινόμενο της στέρησης, αλλά επικεντρώνεται στη μελέτη των κοινωνικών σχέσεων και τα θεσμικά όργανα που αποτελούν μέρος της στέρησης (De Haan, 2000).

Τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα και τα μειονεκτήματα που αντιμετωπίζουν φαίνεται να αλληλοσυνδέονται. Δηλαδή ένα άτομο που ανήκει σε μία κοινωνικά αποκλεισμένη μειονότητα, ενδέχεται να παρουσιάζει μεγαλύτερο βαθμό τρωτότητας και ευπάθειας απέναντι στην μελλοντική ανεργία ή την απασχόληση σε μία επισφαλή θέση εργασίας. Σαν αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να έχουν χαμηλό δείκτη μόρφωσης, με ελάχιστες κοινωνικές επαφές, ενώ ανήκουν στο χαμηλόμισθο εργατικό δυναμικό μιας κοινωνίας.

Συνοπτικά ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να γίνει αντιληπτός ως μια καθολική άρνηση των δικαιωμάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η άρνηση αυτή μπορεί να είναι αποτέλεσμα της κακής εφαρμογής των δικαιωμάτων από την πολιτεία, αλλά και αδυναμία των ατόμων ή των κοινωνικών ομάδων να τα υπερασπιστούν και να τα διεκδικήσουν. Η πολιτεία δεν πρέπει να κρατά ουδέτερη στάση, αλλά να αποτελεί ένα μέσο επικράτησης των κυρίαρχων τάξεων σε μία κοινωνία. Δηλαδή με λίγα λόγια το

κράτος έχει τη δυνατότητα να κάνει διακρίσεις, ακόμα και να αποκλείει κοινωνικές ομάδες ή να συμπεριλαμβάνει άλλες (Bhalla and Lapeyre, 1997).

2.1.1 Ρατσισμός και Ξενοφοβία

Ο περιορισμός συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων από ένα συγκεκριμένο σύστημα αντιλήψεων θεωρείται ρατσισμός. Ο ρατσισμός στοχεύει στην υποτίμηση των μελών των κοινωνικών ομάδων, αλλά και την κατάταξή τους σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα με αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή τους. Τα κριτήρια με βάση τα οποία παρατηρούνται οι ρατσιστικές συμπεριφορές περιλαμβάνουν κυρίως πολιτικά και θρησκευτικά στοιχεία (Βεντούρα, 2011).

Οι ξενοφοβικές συμπεριφορές διαθέτουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Η ξενοφοβία περιλαμβάνει όλες εκείνες τις συμπεριφορές που ταυτίζονται με τον παράλογο φόβο για οτιδήποτε ξένο και άγνωστο. Μπορεί να θεωρηθεί και ως εχθρότητα απέναντι για αυτούς που θεωρούνται ξένοι. Οι έννοιες του ρατσισμού και της ξενοφοβίας είναι δύο εντελώς ξεχωριστά φαινόμενα, παρά την ταύτιση τους ως προς την τελική ενέργειά τους. Επίσης ορισμένοι επιστήμονες αντιμετωπίζουν την ξενοφοβία ως μια μορφή ενός πολιτισμικά θεσμοθετημένου ρατσισμού (Smith, 2013).

2.1.2 Κοινωνικός Αποκλεισμός Και Ανισότητες

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού θέτει ως απαραίτητη προϋπόθεση την αναζήτηση των πραγματικών αιτιών της φτώχειας και των ανισοτήτων, αλλά και τα αποτελέσματά τους. Στην διάρκεια της μελέτης του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, παρατηρείται μια σχέση ανάμεσα στην φτώχεια και τις ανισότητες, των περιθωριοποιημένων ατόμων (Castel, 1997).

Από μια διαφορετική οπτική ο κοινωνικός αποκλεισμός αντιμετωπίζει τις ανισότητες ως προϊόν των ίδιων των κοινωνικών σχέσεων, ως ιστορικά κατασκευάσματα που δίνουν στην εκάστοτε κοινωνική ταυτότητα δύναμη και εξουσία (Elias, 1998). Με βάση αυτή την προσέγγιση προκύπτει η άποψη ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός απαιτεί ομαδική και όχι ατομική μελέτη, λαμβάνοντας υπόψη την ανθρώπινη αλληλεξάρτηση ως βασικό στοιχείο της.

Συναφώς η άσκηση οποιασδήποτε μορφής εξουσίας από τα άτομα στις κοινωνικές κατασκευές είναι εκ φύσεως άνιση και προέρχεται από τις ιεραρχίες (Mann, 1986). Με βάση αυτή την προοπτική η κοινωνική πραγματικότητα του αποκλεισμού, συνιστά το αποτέλεσμα μια άνισης ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Σαν αποτέλεσμα η θεμελιώδης δύναμη για τις κοινωνικές ανισότητες, άρα και για τον κοινωνικό αποκλεισμό, είναι η ίδια η εξουσία που διέπει τις κοινωνικές σχέσεις και ασκείται μέσω τυπικών ή άτυπων θεσμών (Poray et al., 2008).

Τον κοινωνικό αποκλεισμό δεν τον βιώνουν όλες οι κοινωνικές ομάδες στον ίδιο βαθμό, ούτε οι ανισότητες έχουν την ίδια μορφή σε όλες τις χώρες του κόσμου. Για την πληρέστερη κατανόηση του ζητήματος πρέπει να αποσαφηνίσουμε ορισμένα χαρακτηριστικά και να κατηγοριοποιήσουμε τον αποκλεισμό, ώστε να είναι πιο εύκολη η καταγραφή και η μελέτη του. Το βασικό κριτήριο είναι ο καθορισμός των κοινωνικών ομάδων που κινδυνεύουν να αποκλειστούν. Τέτοιες μπορεί να είναι τα μειονεκτούντα άτομα, είτε ψυχικά, είτε σωματικά, οι τοξικομανείς, οι παραβάτες, τα περιθωριακά άτομα, αλλά και οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες.

Ακολούθως πρέπει να καθοριστεί από τί ακριβώς αποκλείονται αυτοί οι άνθρωποι. Ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να περιλαμβάνει την έλλειψη επαρκούς χώρου δι-

αβίωσης, την απασχόληση, την εκπαίδευση, την ιδιοκτησία, την αποκόμιση οφέλους από το κράτος και τα δημόσια αγαθά, την οικογένεια, τον σεβασμό, την υγεία και άλλα. Συνοπτικά ο κοινωνικός αποκλεισμός περιλαμβάνει οτιδήποτε μπορεί να συμβεί όταν τα άτομα ή οι ίδιες οι περιοχές είναι αποδέκτες προβλημάτων όπως η ανεργία, οι άσχημη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η αυξημένη εγκληματικότητα και οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης ((SEU), 1997). Τέλος πρέπει να αντιληφθούμε τον κοινωνικό αποκλεισμό ως μια συσσώρευση διαδικασιών που προκύπτουν από την ίδια την κοινωνία, η οποία δημιουργεί σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα άτομα ή τις ομάδες και τα κέντρα εξουσίας που διαχειρίζονται και κατανέμουν τους πόρους και τις αξίες (Estivill, 2003).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός διαμορφώνεται από πολλές μεταβλητές, δηλαδή μπορεί να γίνει αντιληπτός ως ένα φαινόμενο που επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας ή τα αποτελέσματα του είναι ορατά σε ένα μόνο τμήμα της. Αντιστοίχως μπορεί να θεωρηθεί ως ένας τρόπος ερμηνείας των σχέσεων εξουσίας, από τις οποίες προκύπτουν οι ανισότητες ή ως μια κατάσταση που περιγράφει τα μειονεκτούντα άτομα και τις κοινωνικές τους σχέσεις. Επικρατεί στην βιβλιογραφία μια διάκριση ανάμεσα στις σχολές σκέψης που τονίζουν την έλλειψη συμμετοχής των ατόμων στην κοινωνική ζωή και την αγορά εργασίας, και σε εκείνες που θεωρούν τον αποκλεισμό ως απόρροια της έλλειψης δικαιωμάτων και απώλεια της ταυτότητάς του ισότιμου μέλους της κοινωνίας (Curran et al., 2007). Με λίγα λόγια η πρώτη προσέγγιση στηρίζεται στον αποκλεισμό και την ένταξη, ενώ η δεύτερη θεωρείται περισσότερο σημαντική στο πλαίσιο της ψυχικής υγείας και σχετίζεται με την αναπτυξιακή βιβλιογραφία (Morel, 2012).

Τα τελευταία χρόνια λόγω της αυξανόμενης διεθνούς κινητικότητας, αλλά και των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, οι διαφορές των δύο προσεγγίσεων είναι δύσκολο να επισημανθούν. Έτσι προκύπτει ένας νέος ορισμός, ως συνδυασμός και των δύο, ο οποίος αντιλαμβάνεται τον κοινωνικό αποκλεισμό ως μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνει την απουσία πόρων, αγαθών και υπηρεσιών, την αδυναμία ενασχόλησης με την κοινωνική ζωή σε όλα τα επίπεδα και την άρνηση δικαιωμάτων (Levitas et al., 2007).

2.2 Κοινωνική Ενσωμάτωση

Η κοινωνική ενσωμάτωση ως έννοια ανήκει στην επιστήμη της κοινωνιολογίας, ενώ περιλαμβάνει την μελέτη της σύστασης των κοινωνικών κατασκευών, αλλά και την αλληλεπίδρασή αυτών με τα μέλη τους. Αποτελεί δηλαδή μια βασική ακολουθία κοινωνικής οργάνωσης και συνοχής (Παπαδοπούλου, 2011). Ο όρος της κοινωνικής ενσωμάτωσης δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο και την ίδια υφή για όλες τις κοινωνίες διαχρονικά. Αντίθετα ο όρος προέρχεται από διαδικασίες κοινωνικής ερμηνείας και διαπραγμάτευσης, οι οποίες προκύπτουν από τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά τις κοινωνίας. Μια κοινωνία δύναται να ενσωματώσει τα μέλη της με βάση το ιδεολογικό υπόβαθρο της.

Ωστόσο προκύπτουν ερωτήματα αναφορικά με το τί ακριβώς ορίζεται ως κοινωνική ενσωμάτωση και πώς αυτός ο όρος αποτυπώνει την ομαλή λειτουργία μια κοινωνίας; Υπάρχει αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην θεωρία της κοινωνικής ενσωμάτωσης και στις πολιτικές ενσωμάτωσης που ακολουθούν τα κράτη; Στο έργο του ο Durkheim συμπεριέλαβε την έννοια της ενσωμάτωσης στην κοινωνία και την έννοια της ενσωμάτωσης της κοινωνίας (Durkheim, 1980). Οι δύο αυτοί διακριτοί όροι προέρχονται από το έργο του κοινωνιολόγου για τα κοινωνικά αίτια της αυτοκτονίας.

Με θεωρητική αφετηρία τα αίτια των αυτοκτονιών, δημιουργήθηκε η κοινωνιολογία.

Η κοινωνική ενσωμάτωση αποτελεί θεμελιώδη έννοια στο έργο του Durkheim «Η αυτοκτονία», η οποία έθεσε τις βάσεις για την εξέλιξη του όρου και την μελέτη του από τους κοινωνιολόγους. Πρώτος ο Durkheim παρατήρησε ότι οι άνθρωποι στις κοινωνίες, διατηρούν μια τυπολογία ενός κοινωνικού δεσμού και είτε ενσωματώνονται είτε όχι σε αυτές. Διακρίνει δηλαδή δύο διακριτές μορφές αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων σε μια κοινωνία, την οργανική και την μηχανική αλληλεγγύη. Η μηχανική αλληλεγγύη βασίζεται στους πρωτογενείς δεσμούς μεταξύ των ατόμων, δηλαδή την βιολογική συγγένεια και αργότερα την πολιτισμική συγγένεια. Στην οργανική αλληλεγγύη, ως συνέχεια της μηχανικής οι δεσμοί που παρατηρούνται είναι απρόσωποι και οργανικοί, ενώ βασίζονται σε κοινές αντιλήψεις, συμφέροντα και πολιτικές αξίες. Όλη η επιστημονική γνώση στον κλάδο της κοινωνιολογίας έχει θεμελιωθεί επάνω σε αυτές τις δύο διακριτές έννοιες (Durkheim, 1980).

Μερικά χρόνια αργότερα ο Γερμανός κοινωνιολόγος Tönnies διατύπωσε την άποψή του σχετικά με κοινωνικό δεσμό που ανήκει στα ζητήματα κοινοτικής τάξης και του δεσμού που αφορά την κοινωνική τάξη. Ο Tönnies κατέληξε στην διαπίστωση ότι η κοινότητα περιλαμβάνει μια ζωντανή και φυσική οντότητα, ενώ η κοινωνία είναι κάτι κατασκευασμένο τεχνητά, ενώ εξέφρασε την προσωπική του προτίμηση στην πρώτη (Tönnies, 1985). Η έννοια της κοινωνίας είναι φαινομενική, ενώ η κοινότητα βασίζεται σε ισχυρότερους δεσμούς και σταθερά συστατικά στοιχεία. Συνεπώς οι κοινωνικοί δεσμοί αποτελούν έναν αόρατο συνδετικό κρίκο που διατηρεί τα μέλη μιας κοινωνίας ενωμένα και τους επιτρέπει να συμβιώνουν. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται και μηχανισμός κοινωνικής ενσωμάτωσης, με βάση τον οποίο τα μεμονωμένα άτομα συγκροτούν έναν οργανωμένο κοινωνικό κατασκεύασμα (Schnapper, 2008).

Στη συνέχεια οι αντίστοιχοι όροι χρησιμοποιήθηκαν και μελετήθηκαν και από την σχολή του Σικάγο, όπου ενσωματώθηκαν και οι έννοιες της μετανάστευσης και των προσφύγων (Thomas and Znaniecki, 1996). Στην συγκεκριμένη πηγή γίνεται προσπάθεια επαλήθευσης των μεταβολών στις κοινωνίες ως αποτέλεσμα της υποδοχής μεταναστών και προσφύγων και όχι λόγω των δομικών τους χαρακτηριστικών. Οι κοινωνικές σχέσεις αποδιοργανώνονται ως συνέπεια και οι θεμελιωμένοι κοινωνικοί κανόνες παύουν να εφαρμόζονται και παρατηρούνται αποκλίνουσες συμπεριφορές. Αυτό δεν οφείλεται σε βιολογικούς παράγοντες των μεταναστών, αλλά προκύπτει ως άμεση συνέπεια της μετανάστευσης και των κοινωνικών αλλαγών που αυτή έχει δημιουργήσει. Συνεπώς προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ενσωμάτωση αποτελεί μια δυναμική διαδικασία που εμπεριέχει τις έννοιες της προσαρμογής και συμμετοχής των ατόμων στην κοινωνία υποδοχής (Schnapper, 2008).

2.2.1 Η ενσωμάτωση ως πολιτική ορολογία

Ο όρος της κοινωνικής ενσωμάτωσης έχει δεχθεί κριτική, ενώ εμπλουτίζεται διαρκώς με νέες προσεγγίσεις και απόψεις. Ωστόσο κατά τη διαδικασία της εξέλιξης του όρου, του έχει αποδοθεί, εκτός από το κοινωνιολογικό περιεχόμενο, μια πολιτική χροιά. Μετά το τέλος της αποικιοκρατίας παρατηρήθηκε η χρήση των όρων αφομοίωση και επιπολιτισμός. Η αφομοίωση περιλαμβάνει την εμπλοκή των ατόμων στην κοινωνική ζωή και η συμμετοχή τους σε όλα τα επίπεδά της. Ορίζεται δηλαδή και ως κοινωνική αφομοίωση ή ενσωμάτωση. Η έννοια του επιπολιτισμού αναφέρεται στην υιοθέτηση κοινωνικών χαρακτηριστικών, ενώ ορίζεται ως πολιτισμική αφομοίωση.

Η διαδικασία της αφομοίωσης έχει δεχθεί κριτική με την έννοια της αλλοίωσης των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της προέλευσης των μεταναστών και των προ-

σφύγων. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο, διότι η πολιτική έννοια της αφομοίωσης δεν απαιτεί την αποποίηση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών των ατόμων. Από την άλλη πλευρά οι κοινωνιολόγοι και οι πολιτικοί επιστήμονες ασκώντας κριτική στην άποψη αυτή, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πολιτισμική έννοια της αφομοίωσης περιλαμβάνει την συγχώνευση των προσφύγων στην κοινωνία υποδοχής, που έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια των πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους.

Συμπερασματικά η έννοια της αφομοίωσης σχεδόν ταυτίστηκε με τον εθνικισμό και τον ιμπεριαλισμό (Schnapper, 2008). Παρατηρούμε δηλαδή μια μετάβαση από το στάδιο της απώλειας της πολιτισμικής κουλτούρας, στην επιβολή του περιορισμού της μόνο σε ιδιωτικό επίπεδο και όχι στον δημόσιο βίο. Από τα παραπάνω προέκυψε μια αλληλουχία από αντίθετες απόψεις σχετικά με το νόημα της ενσωμάτωσης και πώς αναγνωρίζεται ένα ενσωματωμένο μέλος σε σχέση με ένα μη ενσωματωμένο μέλος σε μια κοινωνία, αλλά και πόσο μετρήσιμη είναι αυτή η έννοια.

Την περίοδο που ακολούθησε και πιο συγκεκριμένα από το 1950 κι έπειτα, όποτε και παρατηρήθηκαν μαζικές μεταναστεύσεις πληθυσμών από μουσουλμανικά κράτη, ενώ από το 1980 και έπειτα η Ευρώπη έγινε αποδέκτης μαζικών κυμάτων λαθρομετανάστευσης. Η Ε.Ε. υιοθέτησε τον όρο «κοινωνική ένταξη» προκειμένου να διαφοροποιήσει τη στάση της από τους όρους αφομοίωση και ενσωμάτωση που δέχθηκαν αρνητική κριτική κατά το παρελθόν.

Με την Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2000 τέθηκαν τα θεμέλια για τη δημιουργία κοινού άξονα για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στα κράτη-μέλη, με κριτήριο την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της κάθε κοινωνίας ξεχωριστά. Στην συνέχεια το 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέσπισε ένα σύνολο ενιαίων πολιτικών ένταξης ενώ ακολούθησε η εξέλιξη του τομέα της ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την Πράσινη Βίβλο, διατύπωσε αναλυτικά τις πολιτικές ένταξης και τα απαραίτητα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για την διαχείριση της εισόδου υπηκόων από τρίτες χώρες και πιο συγκεκριμένα τους οικονομικούς πρόσφυγες και μετανάστες. Το σύνολο των πολιτικών αυτών αποσκοπεί στην ενίσχυση των διαδικασιών ένταξης και ενσωμάτωσης των ατόμων στις κοινωνίες υποδοχής. Στην πράσινη βίβλο αναφέρονται εννέα βασικοί πυλώνες που συνηγορούν στην αναδιαμόρφωση των εγχώριων πολιτικών και κοινωνικών θεσμών, προκειμένου να συμπεριληφθούν και τα νέα μέλη στην λειτουργία τους (Επιτροπή, 2010). Οι βασικοί θεσμοί που επιδέχονται τροποποιήσεις είναι η αγορά εργασίας, η εκπαίδευση, η συμμετοχή των ατόμων αυτών στις δημοκρατικές διαδικασίες, καθώς και οι ελευθερίες στην άσκηση των θρησκευτικών τους πρακτικών, χωρίς να έρχονται σε αντιπαράθεση με τα εγχώρια πρότυπα. Κατά μία έννοια νομιμοποιείται η διαδικασία της ένταξης (Παπαδοπούλου, 1998).

2.3 Κοινωνική Ένταξη

2.3.1 Εννοιολογική Προσέγγιση

Η θεωρητική ανάλυση της κοινωνικής ένταξης περιλαμβάνει όλες εκείνες τις διαδικασίες με τις οποίες συνδέονται τα άτομα μεταξύ τους εντός των κοινωνικών ορίων. Περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται την κοινωνία και αποδέχεται του κανόνες. Η διαδικασία ένταξης στην κοινωνία προϋποθέτει την αποδοχή αυτών των κανόνων και την αμοιβαία αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα μέλη. Η δι-

αδικασία αυτή καθώς και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών δεν είναι πάντοτε αρμονικές και δίχως συγκρούσεις. Έτσι η έννοια της ένταξης εσωκλείει όλες τις συγκρούσεις και τις διαφορετικές απόψεις, αλλά και την τάξη και την αρμονία στις κοινωνικές σχέσεις. Όλες οι λειτουργικές θεωρίες εμπεριέχουν την έννοια της ένταξης ως βασικό στοιχείο τους, διότι καθορίζει τον τρόπο αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών του συστήματος, σύμφωνα με τον οποίο διατηρείται η τάξη και αποφεύγονται φαινόμενα διατάραξης του (Beresneviciūtė, 2003).

Το άτομο προκειμένου να ενταχθεί αποδέχεται τους κανόνες της κοινωνικοποίησης που επικρατούν στο κοινωνικό σύνολο που επιθυμεί να ενταχθεί. Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης αποτελεί συνεχή διάδραση που ξεκινάει με τη γέννηση του ατόμου και λαμβάνει χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό της κοινωνικοποίησης του ατόμου, όπως η οικογένεια, το σχολείο, η εργασία και το σύνολο των θεσμών μια κοινωνίας. Η κοινωνικοποίηση δεν είναι πάντα επιτυχημένη και πλήρης, αντίθετα μπορεί ποτέ να μην επιτευχθεί εξολοκλήρου η ενσωμάτωση ενός ατόμου σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο. Παράλληλα στην διαδικασία αυτή επιδρούν και οι τρέχοντες νομιμοποιητικοί κανόνες που ισχύουν στο κοινωνικό σύστημα. Τέλος είναι προφανές ότι οι έννοιες της ενσωμάτωσης και της κοινωνικής ένταξης είναι αλληλένδετες υπό την έννοια του αποκλεισμού (Βεντούρα et al., 2006:298-301).

Η ίδια η κοινωνική ένταξη συνδέεται άμεσα με τις εθνοτικές διαδικασίες, καθώς αποτελεί θεμελιώδη αρχή της αφομοίωσης και της κοινωνικοποίησης. Όλες οι περιπτώσεις κοινωνικής ένταξης αποτελούν μια συνεχή και αδιάκοπη διαδικασία. Ωστόσο υπό το πρίσμα του πλουραλισμού και της διαφορετικότητας οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών εθνοτικών ομάδων και των ποικίλων αντιλήψεων, δημιουργούν μια πληθώρα πιθανών ερμηνειών (Beresneviciūtė, 2003:97).

Σύμφωνα με το Κοινωνιολογικό Λεξικό ως ενσωμάτωση ορίζεται «η διαδικασία εκείνη η οποία επιτρέπει στο άτομο να μετατρέψει τα δικά του πολιτισμικά πρότυπα που υπερέχουν σε μια κοινωνία ή κοινωνική ομάδα». Ωστόσο πρέπει να θεωρηθεί δεδομένος ο σεβασμός των κανόνων και των αξιών που ισχύουν στην κοινωνία υποδοχής, προκειμένου να υφίσταται μια ενεργή συμμετοχή στο σύνολο της κοινωνίας. Παράλληλα παρατηρείται μια συνεχής δυναμική ανταλλαγή, με την έννοια της αλληλεξάρτησης μεταξύ των μελών της κοινωνίας (Κοτζαμάνη, Λαφαζάνης and Σκλάβου, 2008).

Οι σχέσεις αλληλεξάρτησης που προαναφέρθηκαν βρίσκονται διαρκώς σε μια συνεχή διαδικασία επαναπροσδιορισμού των ρόλων και των θέσεων, λόγω της σύγκυσης και διαταραχής των κοινωνικών ισορροπιών που προκαλούν οι μετακινήσεις πληθυσμών. Οι χώρες προέλευσης και οι χώρες υποδοχής παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες πολιτισμικές, κοινωνικές, οικονομικές και δημογραφικές μεταβολές, χωρίς αυτές να μην είναι ορατές στις λοιπές ενδιαμέσες χώρες και το παγκόσμιο σκηνικό. Είναι γεγονός ότι οι χώρες υποδοχές προσφύγων παρουσιάζουν την μεγαλύτερη αλλοίωση στην κοινωνική συνοχή και οικονομική σταθερότητα. Για τον λόγο αυτό αναγκαστεί η συλλογική αντιμετώπιση μεταξύ των φορέων που αντιμετωπίζουν τα ζητήματα της υποδοχής των προσφύγων, υπό το πρίσμα της εξομάλυνσης των κοινωνικών ορίων, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη η είσοδος νέων μελών (Βεντούρα, 2011).

Η αρχική σχέση των προσφύγων με την κοινωνία υποδοχής καθορίζει και τους όρους συμμετοχής σε αυτή. Τα άτομα αυτά είναι ήδη κοινωνικοποιημένα από την χώρα προέλευσής τους, ενώ τώρα απαιτείται να επανακοινωνικοποιηθούν σε μια νέα κοινωνία, με νέους κανόνες και αντιλήψεις. Δηλαδή πρέπει να αποβάλλουν πλήρως τις προηγούμενες αξίες και συνήθειες, ώστε να ενταχθούν ομαλά στο αξιακό σύστημα

της χώρας υποδοχής (Παπαδοπούλου, 2011)

Με δεδομένο ότι η έννοια της ένταξης περιλαμβάνει το σύνολο των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ των ατόμων, αντιλαμβανόμαστε ότι για την ανάπτυξη των θεωριών ενοποίησης και την καθολική εφαρμογή τους, αναγκαιεί η υπέρβαση των αναγωγικών αντικειμενικών ερμηνειών. Μεγάλη μερίδα των σύγχρονων επιστημόνων θεωρεί ότι η ένταξη αποτελεί ένα κατ' εξοχήν κοινωνικό ζήτημα και σε καμία περίπτωση δεν είναι θέμα γραφειοκρατίας ή νομικής αντιμετώπισης. Στην πλειοψηφία τους οι μεταβλητές που αφορούν την ένταξη, μετρούν μεταβλητές όπως για παράδειγμα το εισόδημα ή το επάγγελμα. Συναφώς με τις μεθόδους αυτές δεν μπορεί να υπολογιστεί ο ενεργός κοινωνικός ρόλος των ατόμων και των δημιουργικών ενεργειών τους απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

Για τις παραδοσιακές κοινωνιολογικές μεθόδους αρκούσε η μέτρηση φυλετικών, εθνοτικών ανισοτήτων για την ένταξη στην αγορά εργασίας, ενώ βασίζονταν στα ήδη υπάρχοντα δεδομένα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και την θεωρία της αγοράς εργασίας. Παρατηρείται πλέον η ανάπτυξη μιας διαφορετικής οπτικής για τις ανισότητες στην αγορά εργασίας, η οποία τις μελετά σε συνάρτηση με το κοινωνικό κεφάλαιο, δηλαδή την δυνατότητα των φορέων να έχουν όφελος από την αλληλεπίδραση σε κοινωνικά δίκτυα ή άλλες κοινωνικές δομές (Beresneviciūtė, 2003:99). Για παράδειγμα η μελέτη και ανάλυση των ανισοτήτων στην αγορά εργασίας σε σύγκριση με το φύλο, περιλαμβάνει δεδομένα από πολλούς παράγοντες, όπως η δυνατότητα ενός ατόμου να κατέχει κοινωνικό κεφάλαιο, το οποίο να προέρχεται από την εκπαίδευση του ή τις σπουδές του. Συνεπώς τα κοινωνικά δίκτυα κατέχουν βασικό ρόλο στην αύξηση των ευκαιριών για κοινωνική ενσωμάτωση (Beresneviciūtė, 2003:99).

2.3.2 Από τί εξαρτάται η κοινωνική ένταξη

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ως φαινόμενο είναι άρτια συνυφασμένος με την κοινωνική συμμετοχή, η οποία αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινωνικής ένταξης. Η κοινωνική συμμετοχή ως έννοια περιλαμβάνει την διατήρηση της κοινωνικής κατασκευής ή την παραγωγή και αναπαραγωγή της κοινωνικής ζωής. Τα άτομα που συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή, δημιουργούν κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους θέτουν τα θεμέλια για επιτυχημένες στρατηγικές και τέλος την ικανοποίηση (Beresneviciūtė, 2003:100).

Για να θεωρηθεί ολοκληρωμένη η δράση ενός ατόμου στην κοινωνία, απαιτείται μια διαλεκτική ακολουθία αυτοπραγμάτωσης στο πλαίσιο των κοινωνικών διαδράσεων. Η αλληλεπίδραση του ατόμου με την κοινωνία καλλιεργείται από τις δεξιότητές και τις ικανότητές του, ενώ του επιτρέπουν να αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου (Beresneviciūtė, 2003:100).

Η ενεργή συμμετοχή ενός ατόμου στην κοινωνική ζωή εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες και μπορεί να εκφραστεί μέσα από πολλές μεταβλητές και σχήματα, ενώ αποτελεί τον βασικότερο παράγοντα της κοινωνικής ένταξης. Αντίθετα η έλλειψη συμμετοχής του ατόμου στην κοινωνική σφαίρα, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ύπαρξη κοινωνικών διασπάσεων.

2.4 Οικονομική Ένταξη

Η οικονομική ένταξη των προσφύγων, αλλά και η επανένταξή τους στην αγορά εργασίας αποτελεί μια μορφή ένταξης. Από το 1980 γίνονται ενέργειες σε παγκόσμιο επίπεδο για την ποσοτικοποίηση του βαθμού απορρόφησης και ένταξης των ατόμων

αυτών στην εγγώρια αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής. Ο βαθμός στον οποίο οι πρόσφυγες έχουν ενταχθεί πλήρως περιλαμβάνει τέσσερα διακριτά στοιχεία.

Πρώτον εξετάζεται εάν και σε ποιο βαθμό τα άτομα έχουν την δυνατότητα να αυτοσυντηρηθούν και να υποστηρίξουν τις οικογένειές τους, χωρίς να έχουν ανάγκη για εξωτερικές οικονομικές ενισχύσεις, όπως κρατικά επιδόματα και ανθρωπιστική βοήθεια. Δεύτερον λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητα που έχουν να αναπτύξουν τη δική τους οικονομική δραστηριότητα, στα πλαίσια που δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με την έννομη τάξη της χώρας και τα συμφέροντα των γηγενών πολιτών της. Επίσης σημαντικό στοιχείο για την μέτρηση του βαθμού οικονομικής ένταξης αποτελεί η ανταπόκριση στις οικονομικές και φορολογικές υποχρεώσεις των προσφύγων απέναντι στη χώρα υποδοχής. Τέλος σημαντικό στοιχείο αποτελεί η αποτελεσματική απορρόφηση σε θέσεις εργασίας, οι οποίες ανταποκρίνονται στο μορφωτικό και ακαδημαϊκό επίπεδο που ήδη είχαν πριν έρθουν στην χώρα υποδοχής (Βεντούρα, 2011). Τα παραπάνω αποτελούν σημαντικούς δείκτες για την μέτρηση του βαθμού οικονομικής ένταξης, ωστόσο παρατηρούνται συνεχώς φαινόμενα απασχόλησης των προσφύγων και των μεταναστών στην παραοικονομία (Βουτυρά, 2011).

Προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης ενσωμάτωση των προσφύγων στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, η οικονομική ένταξη κρίνεται απαραίτητη. Τα άτομα που κατέχουν μια σταθερότητα στην εργασία, καθώς και μια οικονομική άνεση είναι ικανά να προσαρμοστούν στις νέες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, αφομοιώνοντας τα νέα πρότυπα συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στην περαιτέρω ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εργασία δεν αποτελεί συνθήκη για την ενσωμάτωση μόνο των προσφύγων και των μεταναστών, αλλά και του γηγενούς πληθυσμού (Βεντούρα, 2011).

2.5 Πολιτικές Ένταξης

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η ένταξη περιλαμβάνει ένα ευρύτερο πλαίσιο, δηλαδή την κοινωνική ενσωμάτωση και όλους τους κοινωνικούς θεσμούς που συνεισφέρουν σε αυτό. Οποιοσδήποτε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να ζητήσει άσυλο από μια χώρα υποδοχής, ενώ η χώρα υποχρεούται βάσει του διεθνούς δικαίου να του προσφέρει προστασία και ασφάλεια.

Η ενσωμάτωση με την ένταξη είναι διαφορετικές έννοιες, όπως έχει αναπτυχθεί παραπάνω, με την πρώτη να είναι άμεσα συνδεδεμένη και με την οικονομική κατάσταση του πρόσφυγα. Η ενσωμάτωση περιλαμβάνει μια «βαθιά» ένταξη των προσφύγων στους κοινωνικούς ρόλους και τις κοινωνικές θέσεις στην χώρα υποδοχής (Κόντης, 2009). Μια άλλη προσέγγιση κατηγοριοποιεί την ένταξη σε τέσσερις μορφές κοινωνικής ενσωμάτωσης, την πολιτισμική, την αλληλεπίδραση, την ταυτοποίηση και την τοποθέτηση. Στην ίδια προσέγγιση αναφέρονται και οι τρεις διαστάσεις της ένταξης οι οποίες είναι η κοινωνική, η οικονομική και η πολιτική (Kohli and Woodward, 2001).

Η θεωρία των κοινωνικών δικτύων αναφέρει ότι τα κοινωνικά δίκτυα διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές διαδικασίες. Επιπλέον η μελέτη τους και η συσχέτισή τους με το κοινωνικό κεφάλαιο αναφορικά με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, αποτελεί σημείο επιστημονικής έρευνας στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Με μια διαφορετική οπτική η ανθρωπιστική προσέγγιση διατυπώνει την ένταξη ως προϊόν που προβάλλει τα ξεχωριστά και ατομικά πρότυπα του εκάστοτε πρόσφυγα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζονται τρία διαφορετικά μοντέλα ένταξης. Το πολυπολιτισμικό (Σουηδία, Ολλανδία), το αφομοιωτικό (Γαλλία) και το μοντέλο του απο-

κλεισμού (Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο) (Hughes and Kroehler, 2014).

2.6 Προκλήσεις της ένταξης

Ως πολυδιάστατο φαινόμενο η ένταξη των προσφύγων απαιτεί την ένταξή τους σε τέσσερις διαφορετικούς άξονες, την οικονομία, την κοινωνία, την πολιτική και τον πολιτισμό. Επιπλέον η γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ένταξή τους στην κοινωνία, ενώ δύναται να ενισχυθεί με την παροχή δωρεάν μαθημάτων. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο όπου οι πρόσφυγες μη έχοντας τη δυνατότητα να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, να καταφεύγουν στην απομόνωση και τη δημιουργία μικρών ομάδων (γκέτο) με ολέθρια αποτελέσματα στην διαδικασία ένταξης τους. Σε πολλές χώρες η εκμάθηση της γλώσσας συνδυάζεται και με την καθοδήγηση στην εύρεση εργασίας και τον ευρύτερο επαγγελματικό προσανατολισμό. Τα παραπάνω καταλήγουν στην προετοιμασία του ατόμου να εισέλθει στην αγορά εργασίας, με όφελος για τον ίδιο, αλλά και την εγχώρια οικονομία της χώρας υποδοχής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω προκύπτει ένα μοντέλο που στοχεύει στην ένταξη των προσφύγων στο κοινωνικό σύνολο, μέσα από την γλωσσική επάρκεια και την επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων αυτών σε συνδυασμό με την αλληλεπίδρασή τους με τον γηγενή πληθυσμό. Παράλληλα ο βαθμός κοινωνικής ενσωμάτωσης και διάδρασης αποτελούν παράγοντες που δείχνουν τον βαθμό και την έκταση της ενσωμάτωσης. Αξίζει να επισημανθεί ότι στην διαδικασία της ένταξης παρατηρούνται ορισμένες δυσχέρειες, με πιο σημαντικές τις οικονομικές ανισότητες, την εθνικότητα προέλευσης του πρόσφυγα, αλλά και οι λόγοι για του οποίους αναγκάζονται να μεταναστεύουν (Λεοντίσης et al., 2020).

Σύμφωνα με έρευνες προκύπτει ότι εκτός από τους πρόσφυγες και άλλοι υπήκοοι από τρίτες χώρες έρχονται αντιμέτωποι με ζητήματα στην αγορά εργασίας, την εκπαίδευση των παιδιών τους, την εύρεση στέγης και άλλων ξενοφοβικών συμπεριφορών, παρά την όποια ένταξή τους. Επιπλέον το ρίσκο του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας είναι εμφανώς υψηλότερα συγκριτικά με τον γηγενή πληθυσμό, ενώ τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη διακινδύνευση αναφορικά με τη φτώχεια (Επιτροπή, 2020).

Η ομαλή ένταξη των προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κατ' επέκταση και στην χώρα μας αποτελεί αρμοδιότητα των εγχώριων οικονομιών, οι οποίες καλούνται να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Η χάραξη των εγχώριων κοινωνικών πολιτικών πρέπει να συμπεριλαμβάνουν τη μέριμνα για την ομαλή ένταξη των προσφύγων στην αγορά εργασίας και την κοινωνία. Σε περιπτώσεις όπου τα μέτρα κοινωνικής ενσωμάτωσης και ένταξης των προσφύγων στο εργατικό δυναμικό αποδειχθούν ανεπαρκή και αναποτελεσματικά, υπάρχει ο κίνδυνος, το κόστος της μη ένταξης να είναι σημαντικά υψηλότερο από την οικονομική κάλυψη των πολιτικών ένταξης (Thyssen, 2017).

Το παράδειγμα της ένταξης των προσφύγων αναδεικνύει ορισμένα προβλήματα και δυσκολίες, που δεν συναντώνται στην ένταξη των μεταναστών ή άλλων υπηκόων τρίτων χωρών. Με την είσοδό τους σε μια χώρα οι πρόσφυγες έρχονται αντιμέτωποι με την αδυναμία τεκμηρίωσης των ακαδημαϊκών, επαγγελματικών και άλλων προσόντων. Οι διαδικασίες χορήγησης ασύλου δυσκολεύουν τη διαδικασία ένταξης, λόγω της αδυναμίας επικοινωνίας ακόμα και στην αγγλική γλώσσα. Επίσης οι πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στην κοινωνία προέλευσης και κοινωνία της χώρας υποδοχής δημιουργούν ένα είδος στιγματισμού, που δρα ως τροχοπέδη στην περαιτέρω επαγγελ-

ματική ενσωμάτωση, εκπαίδευση και εύρεση στέγης. Συνεπώς κατά τον σχεδιασμό των πολιτικών ενσωμάτωσης και ένταξης πρέπει τα παραπάνω να λαμβάνονται υπόψη, προκειμένου η ανοικοδόμηση και ο εκσυγχρονισμός των κοινωνικών πολιτικών και όλων των υπόλοιπων τομέων της καθημερινής ζωής να προφέρουν ένα πλαίσιο στήριξης για τα άτομα αυτά (Thyssen, 2017).

2.7 Πανδημία

Η πανδημία του κορωνοϊού εξαπλώθηκε ραγδαία σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ επηρέασε σημαντικά την ανθρώπινη δραστηριότητα. Αξιοσημείωτη είναι η επίδρασή της απέναντι στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες συγκαταλέγονται και οι πρόσφυγες. Η κάλυψη των βασικών αναγκών, καθώς και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων δέχθηκαν μεγάλο πλήγμα σε επίπεδο υγείας, αλλά και στο ευρύτερο ανθρωπιστικό πλαίσιο.

Η κοινωνική και οικονομική κρίση που δημιούργησε η πανδημία επηρέασε τους πρόσφυγες περιθωριοποιώντας τους περαιτέρω, ενώ τους ανάγκασε να επιλέξουν να ζήσουν σε πιο επισφαλείς συνθήκες. Ωστόσο η πρόσβαση στη δημόσια υγεία και η αντιμετώπιση των εμποδίων που υφίστανται, δημιούργησαν μια σειρά από δυσκολίες στην εφαρμογή των βασικών πρακτικών πρόληψης της πανδημίας. Επίσης σε ανθρωπιστικό επίπεδο οι πρόσφυγες σε παγκόσμια κλίμακα βρέθηκαν αντιμέτωποι με την απειλή του κοινωνικού στιγματισμού, μια κατάσταση η οποία παρουσιάζει έξαρση σε περιόδους κρίσεων.

Στις πανδημίες του παρελθόντος παρατηρήθηκε μια δυσανάλογη κατανομή των υπηρεσιών υγείας στις ευάλωτες και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (Clark et al., 2020). Η κατάσταση της υγείας των προσφύγων μιας χώρας, είναι άμεσα συνυφασμένη με την συνολική εικόνα της υγείας του συνόλου του πληθυσμού της. Η βιωσιμότητα των συστημάτων υγείας, καθώς και το σύνολο των συστημάτων ασφαλείας και υγειονομικής προστασίας οφείλουν να οργανώνονται κατάλληλα ώστε να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και στους πρόσφυγες μιας χώρας.

Η ετερογένεια των προσφυγικών πληθυσμών πολλές φορές εμπεριέχει την ύπαρξη διαφορετικών αναγκών υγείας, σε συνδυασμό με τα όποια εμπόδια μπορεί να αντιμετωπίζουν, αναλόγως το είδος των προσφύγων και το βαθμό ενσωμάτωσης στη κοινωνία υποδοχής (Greenaway et al., 2020). Παράλληλα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι μεγάλος αριθμός προσφύγων διαμένει σε χώρες με ανεπαρκή υγειονομική οργάνωση, ενώ διαβιούν σε κέντρα υποδοχής προσφύγων, χωρίς την απαραίτητη τήρηση των μέτρων προστασίας και πρόληψης της πανδημίας.

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (ΔΟΕ) υπολογίζεται ότι από τα 244 εκατομμύρια προσφύγων και μεταναστών στον κόσμο, μεγάλος αριθμός ζει υπό ανησυχητικές συνθήκες, λόγω του κοινωνικού υπερπληθυσμού και της μη τήρησης των στοιχειωδών κανόνων υγιεινής (ILO, 2017). Αξιοσημείωτο είναι βέβαια, ότι ενώ οι συνθήκες στέγασης παρουσιάζουν μια βελτίωση, οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι ιδανικές, ειδικά σε μια περίοδο πανδημίας (Koh, 2020).

Στην Ευρώπη η πλειοψηφία των προσφύγων διαμένει σε κέντρα υποδοχής σε πολύ μικρούς χώρους και σε συνθήκες συνωστισμού. Επιπλέον δεν υπάρχει επάρκεια σε ιατρονοσηλευτικό προσωπικό εντός των κέντρων, ενώ η βασικές συνθήκες υγιεινής δεν τηρούνται. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των αιτημάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) προς ορισμένες κυβερνήσεις, αναφορικά με την εκκένωση κέντρων φιλοξενίας, προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση του κορωνοϊού (The Lancet, 2020).

Η πανδημία του κορωνοϊού εκτός από την υγειονομική κρίση, έχει προκαλέσει μια σειρά από κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις, δημιουργώντας προκλήσεις για την εθνική και παγκόσμια διακυβέρνηση (Brief, 2020). Ανάλογες καταστάσεις είχαν δημιουργηθεί σε χώρες που αντιμετώπισαν προσφυγικές κρίσεις την περίοδο πριν από την πανδημία. Οι χώρες που αντιμετωπίζουν παράλληλα και τα δύο φαινόμενα, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ελλάδα, βρίσκονται σε πιο δυσμενή θέση για την προστασία της δημόσιας υγείας και την καταπολέμηση της πανδημίας.

Οι πρόσφυγες λόγω οικονομικών προβλημάτων, είναι αποδέκτες ελλιπούς πρόσβασης σε υγειονομικές δομές, αλλά και ανεπαρκή κοινωνική υποστήριξη. Βρίσκονται αντιμετώπι με τον φόβο της μείωσης του εισοδήματος τους, λόγω της μόλυνσης και της εξάπλωσης της λοίμωξης, αλλά και το άγχος για τη μελλοντική απώλεια μισθών (Dhungana, 2020). Τα περιοριστικά μέτρα που εφαρμόζουν πολλά κράτη, δημιουργούν αναπόφευκτα αισθήματα περαιτέρω απομόνωσης και αποξένωσης στους πρόσφυγες (Kumar et al., 2020).

Τα αλληλέπλληλα lockdowns ανάγκασαν τους πρόσφυγες σε πολλές χώρες να «παγώσουν» τη ζωή τους, με την έννοια της αδυναμίας εργασίας, ενώ την ίδια στιγμή αδυνατούσαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Αρκετοί από αυτούς δεν είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες διαβίωσης. Σε έρευνα που διεξήχθη στη Σουηδία, οι πρόσφυγες εργαζόμενοι σε μικρές επιχειρήσεις και κυρίως στην εστίαση, θα βρεθούν αντιμετώπι με τη φτώχεια, διότι μόνο το 30% είχε κάποια μόνιμη απασχόληση πριν από την πανδημία (Elisabeth, Maneesh and Michael, 2020).

Τα εθνικά συστήματα υγείας των χωρών υποδοχής προσφύγων, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αντιμετώπισαν σημαντικές προκλήσεις και προβλήματα. Από τη μια πλευρά αντιμετώπισαν τον τεράστιο φόρτο ασθενών και πιο συγκεκριμένα δέχθηκαν πίεση σχετικά με την κατανομή των πόρων, τον τρόπο διαχείρισης της πανδημίας, αλλά και τις στρατηγικές ένταξης των προσφύγων. Από την άλλη πλευρά δοκιμάστηκε η απόκρισή τους απέναντι στις συστάσεις για την πρόληψη και τον περιορισμό της εξάπλωσης, με στόχο την προστασία του γηγενούς πληθυσμού. Συναφώς κρίνεται αναγκαία και επιτακτική η ανάγκη για ανάληψη δράσης αναφορικά με την υποστήριξη των προσφύγων σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Βασική υπόθεση αποτελεί η παροχή ίσων ευκαιριών πρόληψης και θεραπείας, αλλά και πρόσβαση σε διαγνωστικές εξετάσεις και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (Hargreaves et al., 2020).

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο αποτελούν το έναυσμα για την ανάδειξη αντίστοιχων προκλήσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η πολιτική διακυβέρνηση βρίσκεται αντιμετώπι με ζητήματα που αφορούν την υγεία του γηγενούς πληθυσμού, των ατόμων τρίτων χωρών, αλλά και τη διατήρηση και βιωσιμότητα των ίδιων των συστημάτων υγείας. Οι έχοντες την αρμοδιότητα για τη διαμόρφωση πολιτικών αλλά και οι συμμετέχοντες στη λήψη αποφάσεων, είναι δεσμευμένοι στο πλαίσιο της ισότητας και της ισονομίας, να προωθήσουν ένα οικουμενικό μοντέλο συντονισμού και συνεργασίας, προκειμένου να το σύνολο του πληθυσμού να απολαμβάνει την πρόσβαση σε ένα ισχυρό σύστημα περίθαλψης (Liem et al., 2020).

Κεφάλαιο 3

3.1 Στάσεις και Αντιλήψεις για τους Πρόσφυγες

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει ελάχιστες ερευνητικές προσεγγίσεις για την ποσοτικοποίηση των αντιλήψεων σχετικά με τους πρόσφυγες και την πολυπολιτισμικότητα. Η ελληνική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από χαμηλά ποσοστά ανεκτικότητας και αφομοίωσης των προσφύγων. Οι έρευνες που έχουν γίνει σε ενήλικες (Coenders, Lubbers and Scheepers, 2008), αλλά και σε ανήλικα άτομα (Dimakos and Tasiopoulou, 2003), δείχνουν μια χαμηλή θέση της χώρας μας, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, αναφορικά με την αντιμετώπιση και ενσωμάτωση των προσφύγων. Η αυξητικές τάσεις των προσφυγικών ροών επέφεραν και μια μικρότερη, αλλά αξιοσημείωτη αύξηση στην βελτίωση της αντιμετώπισης των ανθρώπων αυτών με περισσότερο θετικά συναισθήματα. Ωστόσο τα ποσοστά ξενοφοβίας και υπερηφάνειας των Ελλήνων διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα (Dixon et al., 2019).

Η χώρα μας αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα με την αφομοίωση των προσφύγων, λόγω της διαφορετικής θρησκείας, πολιτισμού και κουλτούρας, ανάμεσα στους γηγενείς και τους πρόσφυγες. Οι ποσοτικές έρευνες παρουσιάζουν και την πλευρά της ανόδου των ακροδεξιών πολιτικών παρατάξεων, οι οποίες ενδυναμώθηκαν τα τελευταία χρόνια (Dixon et al., 2019). Καταλήγουμε στην διαπίστωση ότι η ελληνική πραγματικότητα εσωκλείει ορισμένες μορφές προκατάληψης, παρά την μακρά συμβίωση των Ελλήνων με αλλοδαπούς τα τελευταία 30 έτη (Sekeris and Vasilakis, 2016).

3.1.1 Εργασία και πρόσφυγες

Η χώρα υποδοχής συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας προκειμένου να μειωθούν τα ποσοστά ανεργίας των προσφύγων. Σε χώρες με πάσχουσα δημοσιονομική κατάσταση, όπως η Ελλάδα, προστίθεται ένα επιπλέον στοίχημα στο να προκύψουν οι κατάλληλες συνθήκες για την εύρεση εργασίας από τον προσφυγικό πληθυσμό και να μην επηρεαστεί το γηγενές εργατικό δυναμικό. Το εγχείρημα αυτό πολλές φορές είναι πιο δύσκολο ακόμα και από την τήρηση των υποσχέσεων των χωρών για παροχή τροφής και στέγης στους πρόσφυγες. Μια γενική αρχή που προωθεί το εγχείρημα αυτό, είναι η αντιμετώπιση των προσφύγων ως άτομα με γνώσεις και δεξιότητες, η αξιοποίηση των οποίων θα επιφέρει όφελος για τον πρόσφυγα, αλλά και την κοινωνία υποδοχής (Commission, 2016).

Σύμφωνα με την Σύμβαση της Γενεύης και συγκεκριμένα στο άρθρο 24 αναφέρεται ότι η χώρα υποδοχής οφείλει να αντιμετωπίζει τους υπηκόους κάθε συμβαλλόμενου κράτους και των προσφύγων με γνώμονα την ισότητα, αναφορικά με την επαγγελματική ενασχόληση και τις αμοιβές. Ενώ στα άρθρα 17,18 και 19 αναφέρονται διατάξεις για τα επαγγέλματα, την κατηγοριοποίησή τους και την σπουδαιότητα αυτών.

Όλες οι προσπάθειες των κρατών υποδοχής πρέπει να βασίζονται στην αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των προσφύγων, στο πλαίσιο της απασχόλησής τους σε θέσεις εργασίας που δεν δύναται να καλυφθούν από το γηγενές εργατικό δυναμικό. Δηλαδή κρίνεται αναγκαία η κρατική μέριμνα για την εύστοχη και αποτελεσματική προώθηση των ατόμων αυτών στη εγχώρια αγορά εργασίας, με πολυάριθμα μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα θετικά αποτελέσματα.

3.2 Προσφυγική Κρίση στην Ευρώπη

Σε αυτή την ενότητα θα γίνει μια σύντομη αναφορά στην μεταναστευτική κρίση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα αναπτυχθούν περιεκτικά τα προγράμματα που αναπτύσσονται για την διαχείριση και ένταξη των προσφύγων και μεταναστών στο πλαίσιο της ανάπτυξης εταιρικών σχέσεων της Ένωσης με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών. Στην ενωμένη Ευρώπη λαμβάνονται συνεχώς μέτρα για την μείωση της φτώχειας, την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, καθώς και την παροχή ευκαιριών απασχόλησης.

Έχουν θεσπιστεί διάφορα προγράμματα για την πολιτική κοινής ανάπτυξης, όπως το πρόγραμμα Τάμπερε και το πρόγραμμα της Χάγης, τα οποία εστιάζουν το μεν πρώτο στην υιοθέτηση πολιτικών κοινωνικής ένταξης και αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης, ενώ το δεύτερο προσεγγίζει ζητήματα που αφορούν την διατήρηση της ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και την ενίσχυση του σχετικού νομικού πλαισίου. Επίσης το πρόγραμμα της Στοκχόλμης αποτελεί συνέχεια των δύο προηγούμενων προγραμμάτων και καθορίζει το θεσμικό πλαίσιο για ζητήματα σχετικά με τις συνέπειες των μεταναστών και των προσφύγων στην αγορά εργασίας.

Το μεγαλύτερο κύμα προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη έγινε ορατό το 2015, με μεγάλο αριθμό προσφύγων, οι οποίοι αιτούνταν άσυλο από χώρες προέλευσης την νότια Αφρική, και τη Μέση Ανατολή (Poddar, 2016). Η άνοδος του ISIS, ο πόλεμος, οι διώξεις και οι κακουχίες ανάγκασαν εκατομμύρια ανθρώπων να αναζητήσουν ασφάλεια και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στην Ευρώπη. Οι προσφυγικές ροές εισέρχονται στην Ευρώπη κυρίως μέσω των ελληνικών συνόρων, χερσαίων ή θαλάσσιων, αποσκοπώντας τη διέλευση προς τις βορειότερες χώρες, όπου οι συνθήκες κοινωνικής και οικονομικής ένταξης θεωρούνται πιο προσιτές για αυτούς. Ωστόσο η διαδρομή μέχρι εκεί εμπεριέχει πολλούς κινδύνους, κυρίως λόγω του λαθρεμπορίου και της φύλαξης των συνόρων, και πολλοί πρόσφυγες χάνουν τη ζωή τους (CNN, 2015).

3.2.1 Οικονομικές προκλήσεις

Στο σύνολό τους τα κράτη-μέλη της ΕΕ εκτιμούν ότι η μαζική προσέλευση προσφύγων θα αποδυναμώσει τις οικονομίες και θα τις καταστήσει ευάλωτες, αυξάνοντας τα ποσοστά της ανεργίας με ταυτόχρονη επιβάρυνση των εγχώριων κρατικών προϋπολογισμών. Οι οικονομικές επιπτώσεις της προσφυγικής κρίσης προκαλούν πολλά δημοσιονομικά προβλήματα, αλλά και επαναφέρουν στους Ευρωπαίους μνήμες από την κρίση χρέους του παρελθόντος. Πολλά κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, πασχίζουν να ανακάμψουν και να διατηρήσουν την οικονομική βιωσιμότητα τους, ενώ προσπαθούν να ανταποκριθούν και στις οικονομικές υποχρεώσεις που ορίζει η Ένωση (Poddar, 2016).

3.3 Προσφυγική Κρίση στην Ελλάδα

Η Ελλάδα ως ισότιμο μέλος της ΕΕ εφαρμόζει και εμπλουτίζει το πλαίσιο εσωτερικών και εξωτερικών πολιτικών συνοχής που θεσπίζει η ίδια η Ένωση, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Η χώρα μας ήρθε αντιμέτωπη με το φαινόμενο της μετανάστευσης στις αρχές του 1990, όποτε και πρωτοεμφανίστηκαν οι πρώτες ροές από Βαλκανικά κράτη. Μη έχοντας προηγούμενη εμπειρία η Ελλάδα αντιμετώπισε πολύ σοβαρά προβλήματα διαχείρισης του φαινομένου, ειδικότερα αυτό της αντιμετώπισης των ροών παράτυπης μετανάστευσης. Ανα-

πτύχθηκε ένα νομικό πλαίσιο σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την αρμονική κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών.

Ωστόσο θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην προσφυγική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, η οποία οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, με σημαντικότερο την γεωγραφική της θέση και την γειτνίαση με την Τουρκία. Έχουν θεσπιστεί πολλά σύμφωνα συνενεργασίας και κοινής αντιμετώπισης του φαινομένου, όπως το Σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών το οποίο εφαρμόστηκε το 2016 και καθορίζει το καθεστώς και τις δεσμεύσεις των δύο πλευρών για την αποτροπή των διαδρομών παράνομης μετανάστευσης προς την Ελλάδα και κατ' επέκταση προς την Ευρώπη.

Εστιάζοντας από την Ευρώπη στην Ελλάδα, παρατηρούμε ότι από το 2015 η Ελλάδα έχει γίνει αποδέκτης αριθμού ρεκόρ από πρόσφυγες, δημιουργώντας μια πρωτοφανή κατάσταση. Οι υποδομές της χώρας δεν επαρκούν για την αποτελεσματική διαχείρισης τόσο μεγάλου πλήθους προσφύγων, ενώ οι διεργασίες καταγραφής αδυνατούν να ανταποκριθούν (Ghandour-Demiri, 2015). Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι οι διαδικασίες της ένταξης είναι μια δυναμική και αμφίδρομη διαδικασία, υπό το πρίσμα της αμοιβαίας προσαρμογής. Δεν απαιτείται μόνο η προσφορά των φορέων, των οργανισμών και των κρατών, αλλά είναι απαραίτητη και η καταβολή προσπάθειας από την πλευρά των προσφύγων, προκειμένου να ενταχθούν στην κοινωνική πραγματικότητα της Ελλάδας, αλλά και οποιουδήποτε άλλου κράτους-μέλους (COM/2011/0455).

3.3.1 Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη

Τα πρώτα βήματα για την χάραξη εθνικής στρατηγικής για την ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα έγιναν το 2013, ενώ μέχρι τότε υπήρχαν οργανισμοί σε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, όπου οι πρόσφυγες μπορούσαν να λαμβάνουν πληροφορίες και να υποβάλλουν αιτήματα ασύλου. Δηλαδή μέχρι το 2013 παρατηρούνται πολυάριθμοι ad hoc φορείς για την υποδοχή των προσφύγων και των μεταναστών. Τέτοιοι φορείς ήταν τα συμβούλια ένταξης μεταναστών και οι υπηρεσίες μιας στάσης.

Από το 2013 κι έπειτα έχει γίνει μια σειρά ενεργειών που περιλαμβάνει την αναθεώρηση του σχετικού νόμου για την ιθαγένεια (4332/2015). Επιπλέον έχει θεσπιστεί ένα πρόγραμμα ένταξης παιδιών προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα με μέριμνα του Υπουργείου Παιδείας, ενώ περισσότερα στοιχεία καθορίζονται στη Εθνική Στρατηγική Ένταξης. Σε όλα τα παραπάνω έχει δημιουργηθεί ένα ανεξάρτητο σύστημα αξιολόγησης και ανατροφοδότησης ώστε οποιοδήποτε ζήτημα να επιλύεται άμεσα.

Αυτή η νέα στρατηγική σχετικά με την ένταξη αποτελεί ένα κομβικό σημείο διότι συγκεντρώνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία σε ένα κείμενο. Δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην διαδικασία υποδοχής και ένταξης, ωστόσο από το κείμενο απουσιάζουν διατάξεις σχετικές με τον τρόπο ένταξης των ατόμων αυτών στην αυτοδιοίκηση. Η στρατηγική αυτή αποτελεί μια προσπάθεια δημιουργίας ενός ουσιαστικού πλαισίου μεταναστευτικής πολιτικής.

Παρ' όλα αυτά η Ελλάδα επί του παρόντος δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει μια ενιαία και αποτελεσματική νομοθεσία για την ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών. Επιπλέον στο μέλλον κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή ενός ενιαίου ενταξιακού προγράμματος εκπαίδευσης και απασχόλησης, σε συνδυασμό με έναν αναγκαίο μηχανισμό αξιολόγησης του προγράμματος και των πολιτικών που εφαρμόζονται (Λεοντίσης et al., 2020).

Κεφάλαιο 4

4.1 Ερευνητικό Μέρος

Το ερώτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει η εμπειρική έρευνα έγκειται στο βαθμό στον οποίο η Ελλάδα δύναται να παρέχει τις κατάλληλες μεθοδεύσεις για την ομαλή ένταξη των προσφύγων στην ελληνική πραγματικότητα και σε ποιο βαθμό υιοθετούνται πολιτικές οι οποίες θα εκμηδενίζουν την άνιση αντιμετώπιση των ανθρώπων που επιλέγουν τη χώρα μας για μια καινούρια αρχή. Στις προηγούμενες ενότητες έγινε μια αναφορά στις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις πολιτικές που εφαρμόζει η ΕΕ και η Ελλάδα αναφορικά με την ένταξη των προσφύγων στην κοινωνία. Η εμπειρική έρευνα επιδιώκει να εντοπίσει εκείνα τα κατάλληλα εργαλεία, τα οποία θα επιτρέψουν στους υπηκόους τρίτων χωρών να ενσωματωθούν πλήρως στην πραγματική κοινωνία.

Η έρευνα ανήκει στην κατηγορία των ερευνών πεδίου και αποτελείται από δύο τμήματα. Αρχικά πραγματοποιήθηκε η χρήση ενός ερωτηματολογίου ως βασική μεθοδολογική επιλογή. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου, καθώς και ερωτήσεις ελεύθερου κειμένου, ενώ είναι δομημένο σε τρία βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος υπάρχουν ερωτήσεις για την διαμόρφωση του δημογραφικού προφίλ (φύλο, ηλικία, μόρφωση, θρησκεία, οικογενειακή κατάσταση, χώρα προέλευσης, οικονομική κατάσταση πριν και τώρα, κ.α.). Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις που διαμορφώνουν τη γνώμη του ατόμου σχετικά με την αντιμετώπιση που έχει από την Ελλάδα, και το εάν και πόσο αντιλαμβάνεται την ύπαρξη ανισοτήτων σε βασικούς τομείς της καθημερινής ζωής (υγεία, απασχόληση, εκπαίδευση ιδίου, εκπαίδευση τέκνων, θρησκευτική ελευθερία, διατήρηση πολιτισμικής ταυτότητας, κ.α.). Το τρίτο μέρος αποτελείται από ερωτήματα που σκιαγραφούν την αποτελεσματικότητα της πολιτικής ενσωμάτωσης από την Ελλάδα, καθώς και τυχόν δυσκολίες που μπορεί να υπάρχουν.

Είναι διαθέσιμο σε τέσσερις γλώσσες, την αγγλική, την γαλλική την ελληνική και την αραβική, ενώ δίδεται έμφαση στην δομημένη ανάπτυξη ενός πρωτοκόλλου το οποίο να είναι κατανοητό και αποδεκτό από τα τελικά υποκείμενα της έρευνας, με στόχο την αποτελεσματική διαχείριση των αποτελεσμάτων και τη βελτίωση της επικοινωνίας. Το ερωτηματολόγιο έχει τέτοια δομή και διάρθρωση ώστε να είναι πλήρως αντιληπτό και να μπορεί το υποκείμενο να απαντά με ακρίβεια, σαφήνεια και ταχύτητα στα ερωτήματα. Οι ερωτήσεις πληρούν το κριτήριο της συντομίας, ώστε να αποφεύγεται η άρνηση, η καταπόνηση και η προχειρότητα των απαντήσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πανδημία του κορωνοϊού έχει δημιουργήσει μια σωρεία προβλημάτων και ζητημάτων που έχουν επηρεάσει τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων. Οι συνακόλουθες συνθήκες της κοινωνικής αποστασιοποίησης δημιούργησαν πρωτοφανείς καταστάσεις στην κοινωνία και κατά συνέπεια στην ερευνητική διαδικασία. Η πρόσβαση στις δομές φιλοξενίας έγινε με την συγκατάθεση των αρμόδιων υπαλλήλων οι οποίοι αποκαλούνται σύμφωνα με την θεωρία «θηροφύλακες» ή αλλιώς ως gatekeepers. Η μέθοδος άντλησης των δεδομένων εφαρμόζεται κυρίως σε μη τυχαία δείγματα όπως εταιρίες, οργανισμούς αλλά και στην συγκεκριμένη περίπτωση σε ευάλωτους πληθυσμούς (πρόσφυγες). Στην έρευνα αυτή λαμβάνεται κάθε επιφύλαξη αναφορικά με τον βαθμό κατανόησης του αντικειμένου της έρευνας από τους συμμετέχοντες και κατά πόσο αυτοί επιθυμούν πραγματικά να συμμετάσχουν σε αυτή. (Traianou, 2014). Για το λόγο αυτό στην συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιείται

κυρίως η μέθοδος της χιονοστιβάδας ή αλλιώς «snowballing technique» απ' όπου και αντλούνται τα δεδομένα της. Τα απαιτούμενα δεδομένα συλλέγονται μέσω του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου και μέσω ευρείας χρήσης πλατφόρμας για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Η συγκεκριμένη μέθοδος δειγματοληψίας ενδείκνυται στην προκειμένη περίπτωση διότι η πληθυσμιακή ομάδα είναι δύσκολα προσεγγίσιμη.

Κύριο μειονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η αποτελεσματικότητα της ως δειγματοληπτική τεχνική για την εξαγωγή ποιοτικών συμπερασμάτων ωστόσο δεν αποτελεί ένα εργαλείο για στατιστική έρευνα. Συναφώς το συγκεκριμένο δείγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό καθώς δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού των προσφύγων που διαμένουν στις δομές που πραγματοποιείται η δειγματοληψία αυτή.

Η επιλογή του δείγματος σαν ομάδα στόχος αφορά άτομα τρίτων χωρών αναγνωρισμένα ως πρόσφυγες τα οποία βρίσκονται σε κέντρα φιλοξενίας ή σε κοινωνικά κέντρα, όπως για παράδειγμα η δομή φιλοξενίας προσφύγων στον Ελαιώνα, στο Αττικό Άλσος και το Λαύριο. Οι συνεντεύξεις έγιναν σε μέλη του προσωπικού των δομών φιλοξενίας μέσω ερωτήσεων ανοιχτού τύπου συνέντευξης, ώστε να υπάρχει αλληλεπίδραση και εξόρυξη περισσότερων δεδομένων. Το χρονοδιάγραμμα της έρευνας περιλαμβάνει την συγκέντρωση των θεωρητικών δεδομένων και την ανάλυση των βιβλιογραφικών πηγών, ενώ για την ποιοτική έρευνα προηγήθηκε επικοινωνία μέσω email με τα κέντρα φιλοξενίας, τα οποία λόγω της πανδημίας απαιτούσαν συγκεκριμένα μέτρα για την επίσκεψη των προσφύγων. Πρέπει να επισημανθεί ότι η πλειοψηφία των υποκείμενων, επέλεξε να απαντήσει τα ερωτηματολόγια σε ηλεκτρονική μορφή μέσα της αντίστοιχης πλατφόρμας.

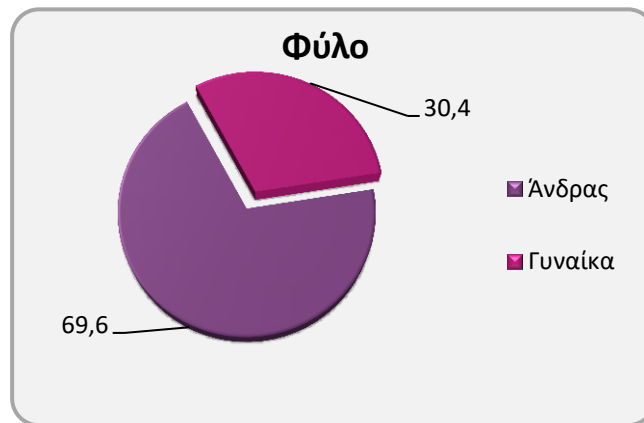
4.2 Δεδομένα Έρευνας

Σε αυτό το τμήμα της εργασίας θα αναλυθούν τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, και θα πραγματοποιηθεί αντίστοιχη ερμηνεία και επεξήγηση σε συνδυασμό με το θεωρητικό μέρος της εργασίας.

4.2.1 Δημογραφικά Στοιχεία

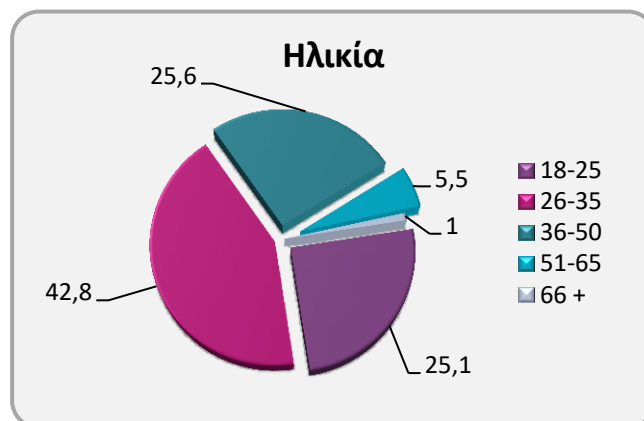
Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου όπως προαναφέρθηκε περιλαμβάνει γραφήματα, στα οποία αναλύονται δεδομένα σχετικά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων.

Το γράφημα 1 περιλαμβάνει το φύλο των ερωτηθέντων. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι το 69,6% είναι άνδρες ενώ το 30,4% γυναίκες. Παρατηρούμε μεγαλύτερη συμμετοχή ανδρών απ' ότι γυναικών. Αυτό αιτιολογείται αφενός λόγω του μεγαλύτερου πλήθους ανδρών σε σχέση με τις γυναίκες και τα παιδιά. Αφετέρου η κουλτούρα και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των λαών απ' όπου προέρχονται τα άτομα αυτά δεν επιτρέπει στις γυναίκες να λαμβάνουν μέρος σε τέτοιου είδους έρευνες, πέραν των άλλων διακρίσεων και απαγορεύσεων που υφίστανται. Σαν αποτέλεσμα ελάχιστες γυναίκες εκδήλωσαν επιθυμία συμμετοχής στην έρευνα.



Γράφημα 1 Φύλο

Η ηλικία κατανομή του δείγματος περιλαμβάνει ηλικίες από 18 έως και 66+. Το 25,10% ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 18-25, το μεγαλύτερο ποσοστό του 42,8% ανήκει στην ηλικία των 26-35, το 25,6% στην ηλικιακή κατηγορία των 36-50, ενώ μικρότερο ποσοστό καταλαμβάνουν το 5,5% με ηλικίες από 51-65 και 1% 66+.



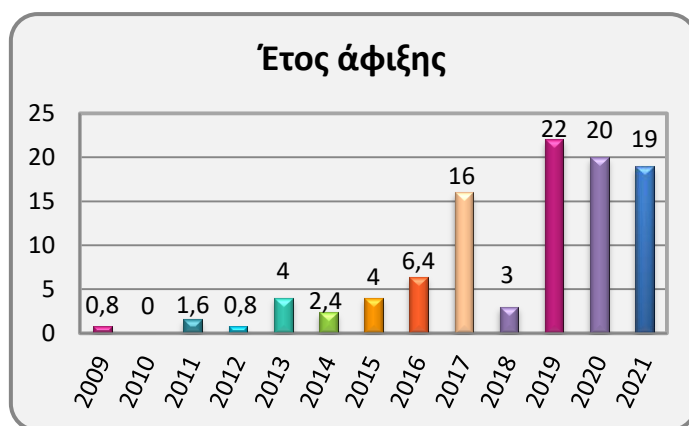
Γράφημα 2 Ηλικία

Στην ερώτηση αναφορικά με τη χώρα καταγωγής προκύπτει ότι προέρχεται κυρίως από χώρες της Μέσης Ανατολής με μεγαλύτερο ποσοστό το 21,6% από Αφγανιστάν, 14,2% Λίβανο, 12,4 Συρία, 12,2% Ιράκ, 11,4% Σομαλία, 5% Αλγερία, 2,7% Σουδάν και Ιράν, 2,4% Αίγυπτος, 2% Μαρόκο, 1,4% Πακιστάν, 0,7% Κουβέιτ και το υπόλοιπο 11,3% άλλο.



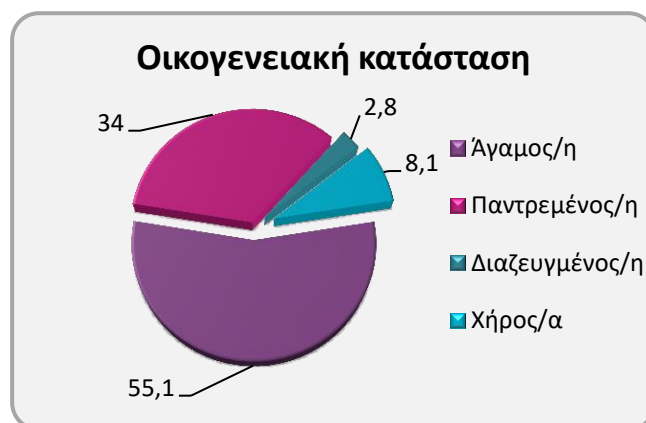
Γράφημα 3 Χώρα καταγωγής

Παρατηρούμε τις απαντήσεις των ετών άφιξης των προσφύγων στην Ελλάδα. Το 0,8% ήρθε στην Ελλάδα το 2009, το 1,6% το 2011, 0,8% το 2012, 4% το 2013, 2,4% το 2014, 4% το 2015, 6,4% το 2016, 16% το 2017, 3% το 2018, 22% το 2019, 20% το 2020, 19% το 2021



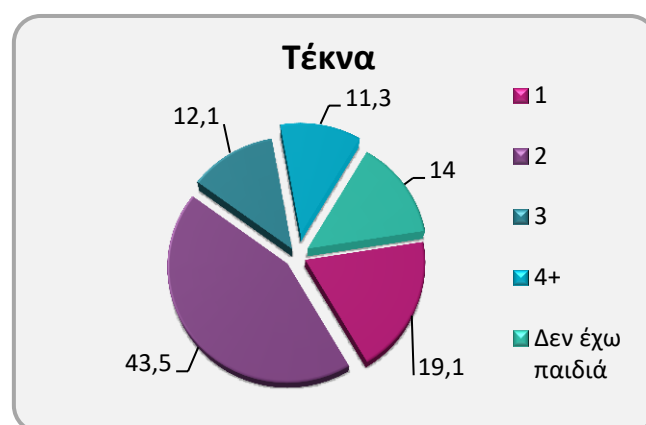
Γράφημα 4 Έτος άφιξης

Τα στοιχεία που αφορούν την οικογενειακή τους κατάσταση αποδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 55,1% είναι άγαμοι, 34% παντρεμένοι, 8,1% χήροι και 2,8% διαζευγμένοι.



Γράφημα 5 Οικογενειακή κατάσταση

Από τη δημογραφική ερώτηση για το πλήθος των τέκνων, παρατηρούμε ότι μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχει δυο παιδιά με ποσοστό 43,5%, ένα παιδί το 19,1% και τρία παιδιά με ποσοστό 12,1%.

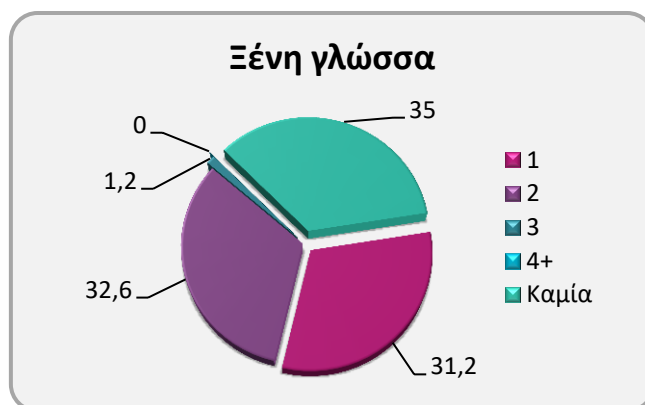


Γράφημα 6 Αριθμός Τέκνων

4.2.2 Στοιχεία Εκπαίδευσης

Το δεύτερο μέρος εξετάζει τα στοιχεία εκπαίδευσης των προσφύγων, το επίπεδο σπουδών τους, την γνώση τους σε ξένες γλώσσες καθώς και την μελλοντική τους επιθυμία για διεύρυνση σπουδών.

Το 31,2% γνωρίζει μία ξένη γλώσσα, το 32,6% δυο, το 1,2% τρείς, 0% 4+, ενώ το 35% δεν γνωρίζει καμία.



Γράφημα 7 Γνώση ξένης γλώσσας

Το 74,8% δεν γνωρίζει ελληνικά, ενώ το 25,2% γνωρίζει.



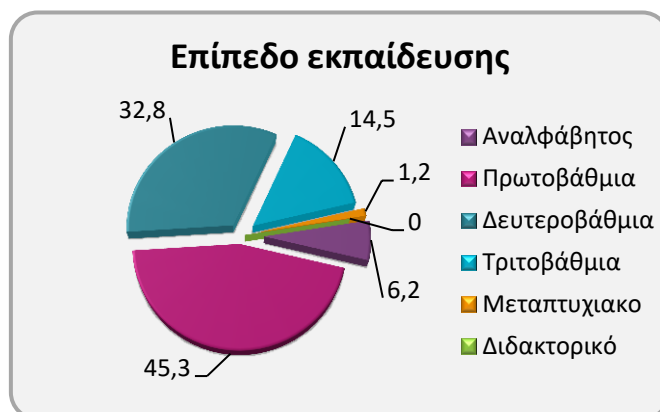
Γράφημα 8 Γνώση Ελληνικών

Το 39,8% δεν γνωρίζει αγγλικά ενώ το 60,2% γνωρίζει.



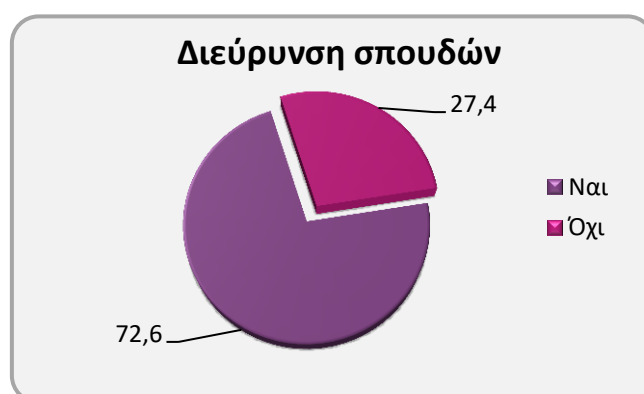
Γράφημα 9 Γνώση αγγλικών

Το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων προκύπτει από τα παρακάτω στοιχεία. Το 6,2% των ερωτηθέντων είναι αναλφάβητοι ενώ το 45,3% απόφοιτοι πρωτοβάθμιας, 32,8% απόφοιτοι δευτεροβάθμιας, το 14,5% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενώ το 1,2% κατέχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα και κανείς δεν διαθέτει διδακτορικό.



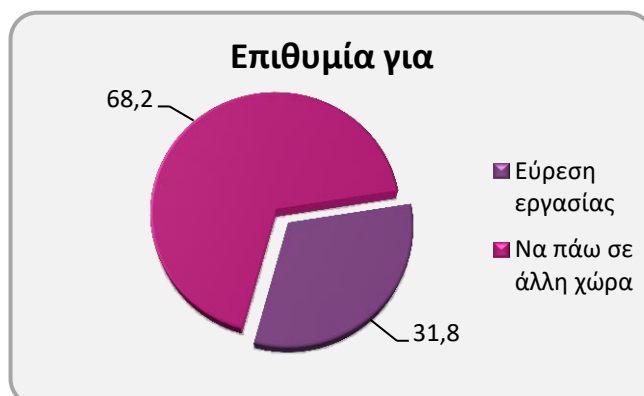
Γράφημα 10 Επίπεδο εκπαίδευσης

Στην ερώτηση εάν το υποκείμενο επιθυμεί να διεκρύνει το επίπεδο σπουδών του, το 72,6% επιθυμεί να διεκρύνει και να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να συνεχίσει τις σπουδές του ως προς την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, ενώ το 27,4% δεν επιθυμεί κάποια επιπλέον διεκρυνση όσον αφορά τις σπουδές σε ανώτερο επίπεδο από αυτό που είναι ήδη.



Γράφημα 11 Διεκρυνση σπουδών

Το 68,2% επιθυμεί να μεταβεί σε άλλη χώρα ενώ το 31,8% επιθυμεί να βρει κάποιου είδους εργασία.

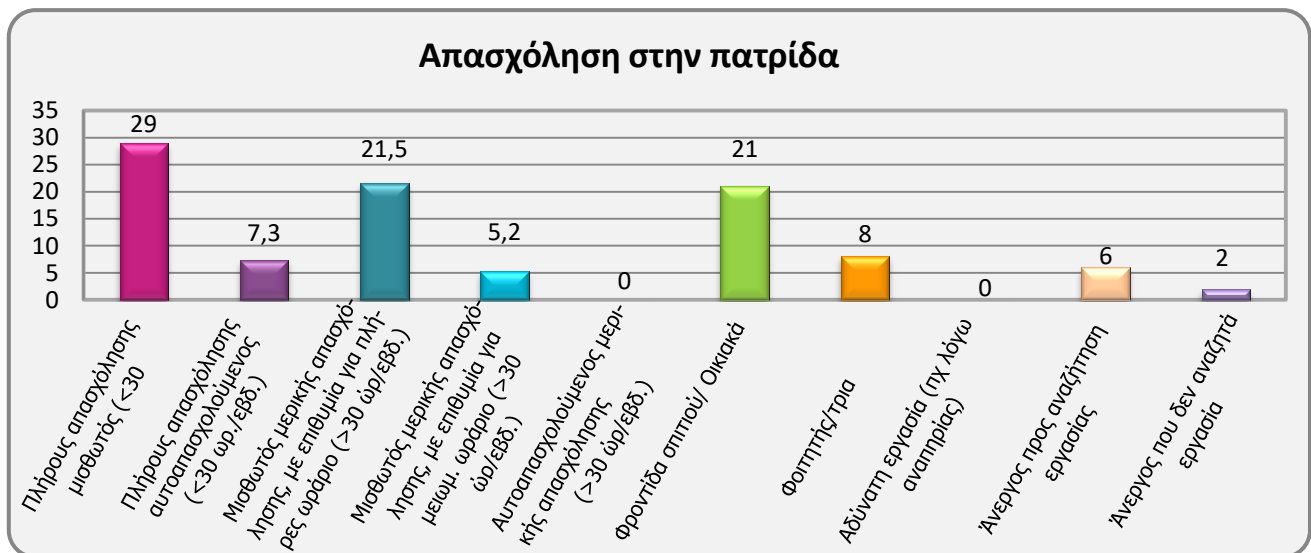


Γράφημα 12 Επιθυμία

4.2.3 Επαγγελματική Κατάρτιση - Απασχόληση

Στο τρίτο μέρος παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας αναφορικά με την απασχόληση, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα οι ερωτηθέντες, κλήθηκαν να απαντήσουν στα ίδια ερωτήματα που αφορούν το καθεστώς απασχόλησής τους σε τρία επίπεδα, όταν βρισκόντουσαν στην πατρίδα τους, τους πρώτους έξι μήνες παραμονής στην Ελλάδα και στο διάστημα μετά το εξάμηνο, εφόσον είχαν διαμείνει τόσο.

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων προκύπτει ότι το 29% ήταν μισθωτοί πλήρους απασχόλησης άνω των 30ωρών την εβδομάδα, το 7,3% πλήρους απασχόλησης άνω των 30ωρών αυτοαπασχολούμενοι, το 21,5% μισθωτοί μερικής απασχόλησης με επιθυμία για πλήρες ωράριο, το 5,2% μισθωτοί μερικής απασχόλησης με επιθυμία για μειωμένο ωράριο. Το 21% απασχολούνταν με τα οικιακά ή και την φροντίδα σπιτιού το 6% ήταν άνεργοι προς αναζήτηση εργασίας και το 2% άνεργοι που δεν αναζητούσαν άμεσα εργασία.



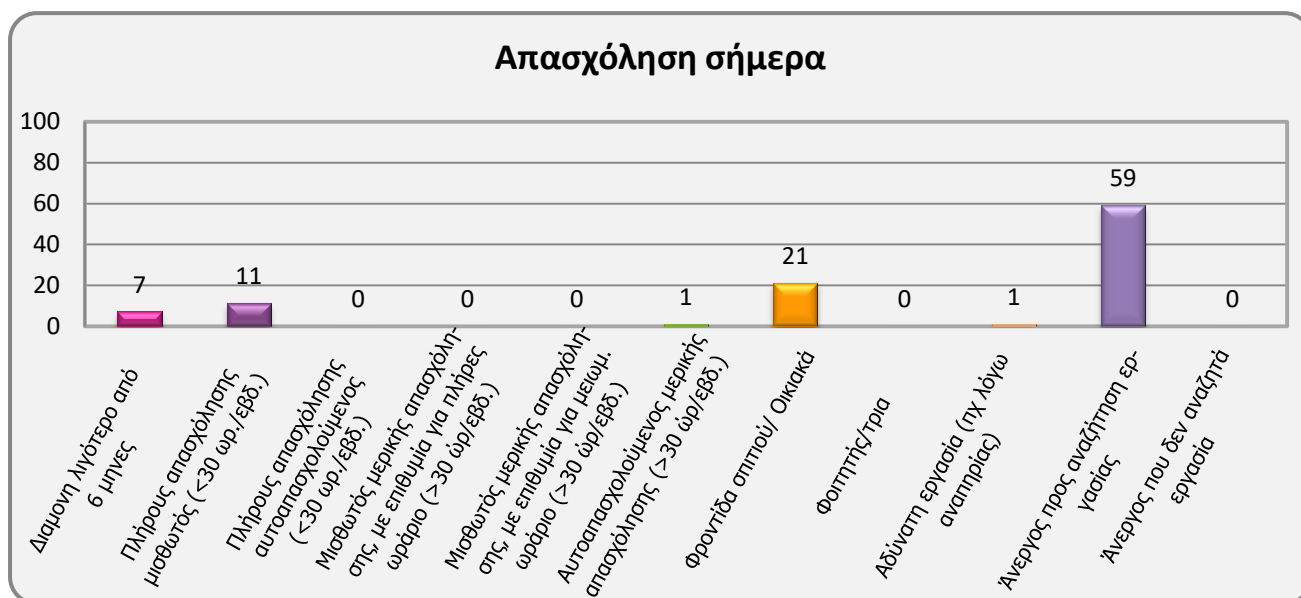
Γράφημα 13 Απασχόληση στην πατρίδα

Παρατηρούμε ότι κατά την έλευση των ερωτηθέντων στην Ελλάδα κατά το πρώτο 6-μηνο το 69% ήταν άνεργοι και το 10% σαν σύνολο εργάζεται είτε ως πλήρους απασχόληση είτε ως μερική. Το 20% παραμένει και απασχολείται με τα οικιακά, ενώ υπάρχει και 1% με αδυναμία εργασίας λόγω αναπηρίας.



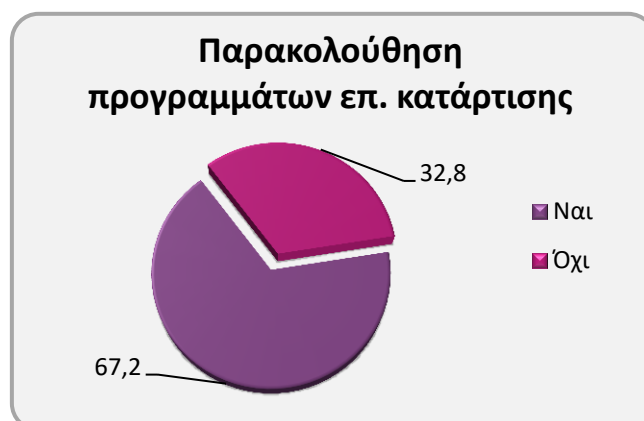
Γράφημα 14 Απασχόληση το πρώτο 6 μήνο στην Ελλάδα

Το 7% των ερωτηθέντων δεν βρίσκεται παραπάνω από 6 μήνες στην Ελλάδα, ενώ το 11% εργάζεται με εργασία πλήρους απασχόλησης, το 21% απασχολούνται με την φροντίδα του σπιτιού/ οικιακά το 1% είναι αδύνατο να εργαστεί λόγω αναπηρίας ενώ το 59% παραμένει άνεργο προς αναζήτηση εργασίας.



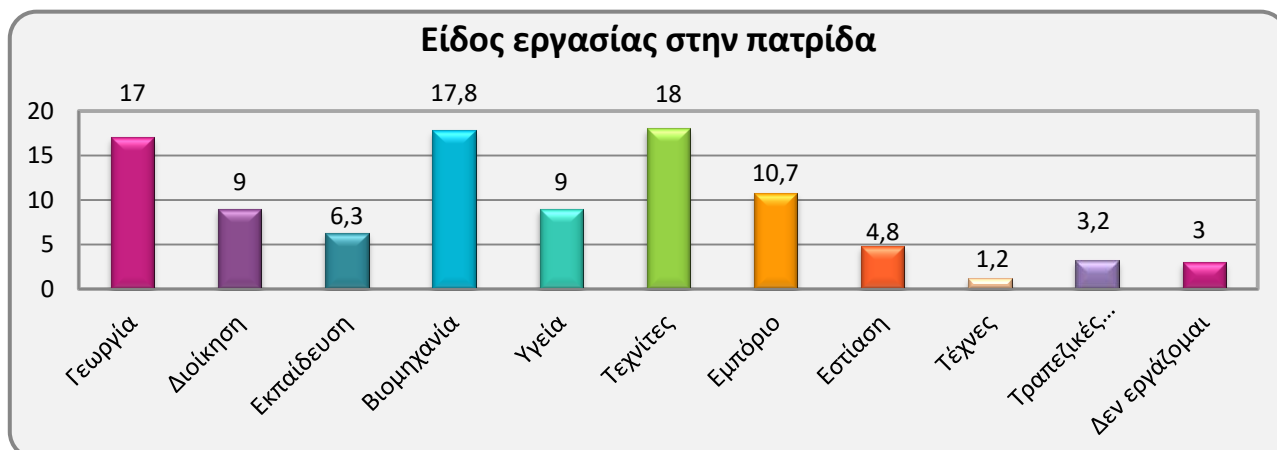
Γράφημα 15 Απασχόληση σήμερα

Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, το 67,2% δηλώνει καταφατικά, ενώ το 32,8% δηλώνει πως δεν παρακολουθεί κάποιο σχετικό πρόγραμμα.



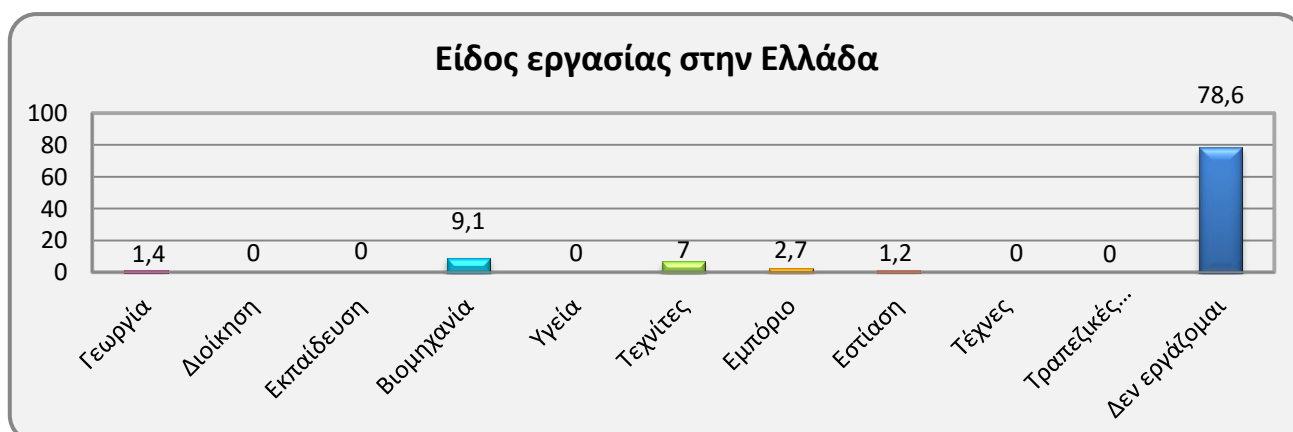
Γράφημα 16 Παρακολούθηση προγραμμάτων

Το 17% εργαζόταν στην πατρίδα του στη γεωργία, το 9% στη διοίκηση επιχειρήσεων, το 6,3% πάνω στην εκπαίδευση, το 17,8% στη βιομηχανία, 9% στην υγεία, το 18% πάνω σε δομικές κατασκευές, το 10,7% στο λιανικό ή χονδρικό εμπόριο, 4,8% στην εστίαση ή τη φιλοξενία, το 1,2% σε τέχνες, το 3,2% σε τραπεζικές υπηρεσίες και το 3% δεν εργαζόταν



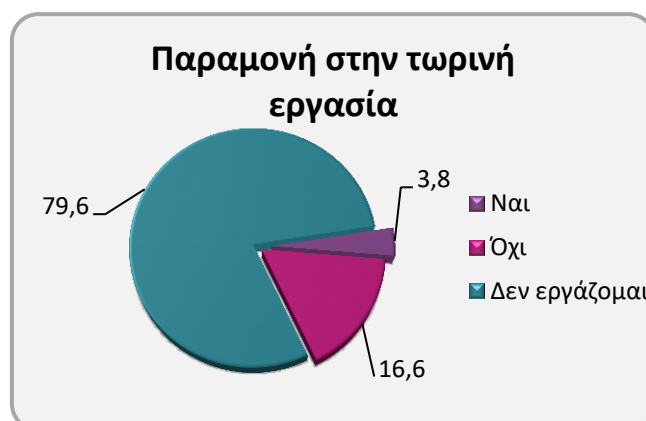
Γράφημα 17 Είδος εργασίας στην πατρίδα

Πλέον το 78,6% δεν εργάζεται, το 1,4% εργάζεται πάνω στη γεωργία, κτηνοτροφία ή αλιεία, το 9,1% στη βιομηχανία, το 7% σε δομικές κατασκευές, το 2,7% στο λιανικό ή χονδρικό εμπόριο, το 1,2% στην εστίαση ή φιλοξενία.



Γράφημα 18 Είδος εργασίας στην Ελλάδα

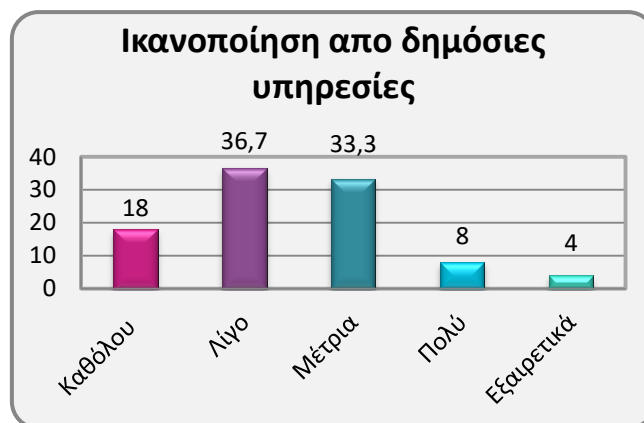
Το 79,6% δεν εργάζεται, το 3,8% θα παραμείνει στην τωρινή του εργασία, ενώ το 16,6% δεν επιθυμεί να παραμείνει στην τωρινή του εργασία.



Γράφημα 19 Παραμονή και εργασία

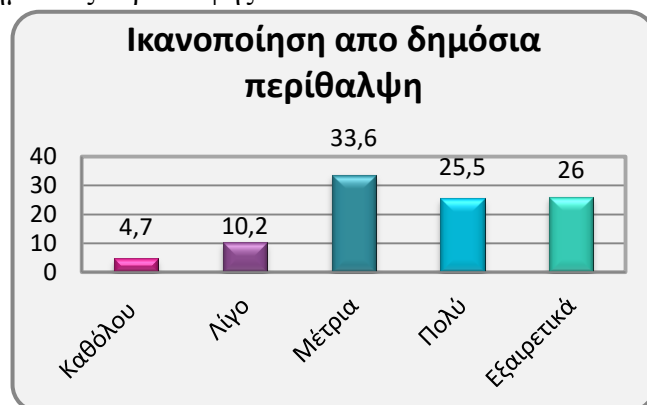
4.2.4 Απόψεις για την Ελληνική Κοινωνία

Στο σημείο αυτό εξετάζεται η γενική εικόνα που έχουν διαμορφώσει οι πρόσφυγες για την ελληνική κοινωνία. Το 18% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από τις δημόσιες υπηρεσίες, το 36,7% είναι λίγο ικανοποιημένο, το 33,3% μέτρια το 8% πολύ ικανοποιημένο και το 4% αρκετά ικανοποιημένο.



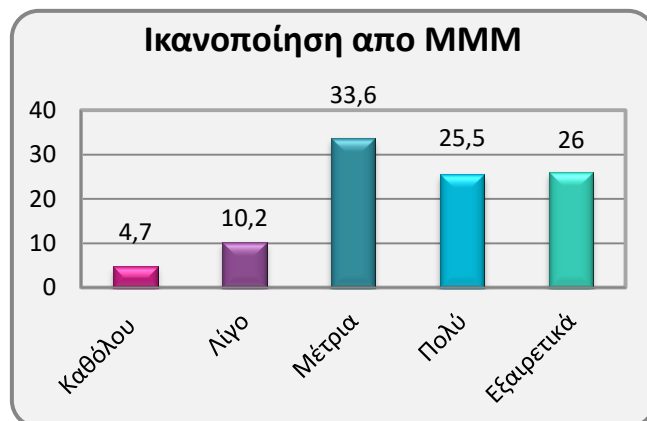
Γράφημα 20 Δημόσιες Υπηρεσίες

Το 4,7% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από τα δημόσια νοσοκομεία, το 10,2% είναι λίγο ικανοποιημένο το 33,6% έχει μέτρια ικανοποίηση ενώ το 25,5% και 26% απαντούν ότι είναι πολύ και εξαιρετικά ικανοποιημένοι από την εξυπηρέτηση και φροντίδα της δημόσιας περίθαλψης.



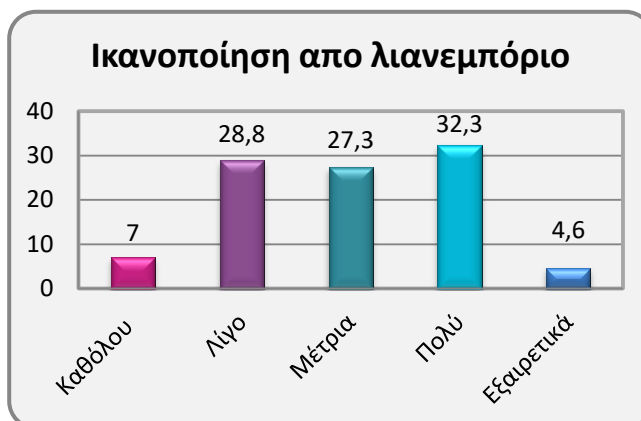
Γράφημα 21 Δημόσια περίθαλψη

Το 4,7% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, το 10,2% είναι λίγο ικανοποιημένο, ενώ το 33,6% το 25,5% και το 26% είναι μέτρια πολύ και εξαιρετικά ικανοποιημένο από τα ΜΜΜ.



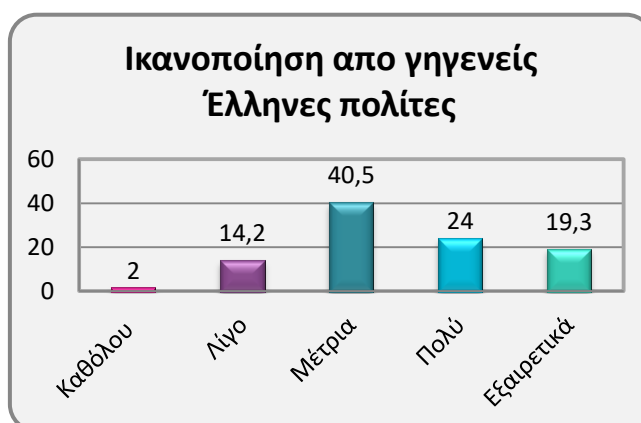
Γράφημα 22 Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

Το 7% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από το λιανεμπόριο ενώ το 28,8% το 27,3 και το 32,3% είναι λίγο μέτρια και πολύ ικανοποιημένο ενώ το 4,6% απαντά ότι είναι ικανοποιημένο αρκετά.



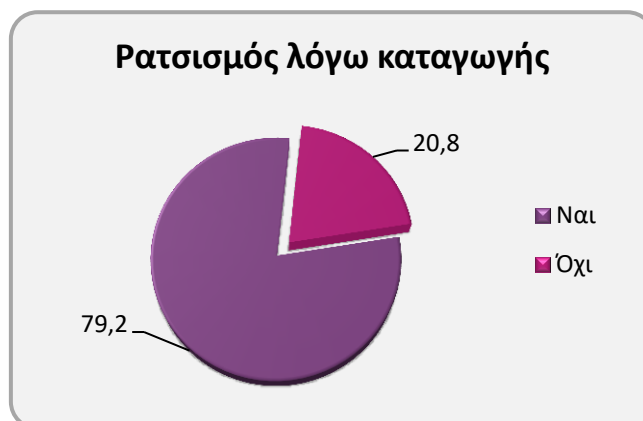
Γράφημα 23 Λιανεμπόριο

Στην ερώτηση για την ικανοποίηση από την αντιμετώπιση του γηγενούς πληθυσμού της Ελλάδας, το 2% δεν αισθάνεται καθόλου ικανοποίηση από την συμπεριφορά των ελλήνων πολιτών, το 14,2% αισθάνεται λίγο, το 40,5% αισθάνεται μέτρια ικανοποίηση ενώ το 24% αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι από την συμπεριφορά των ελλήνων ενώ το 19,3% είναι εξαιρετικά ικανοποιημένοι.



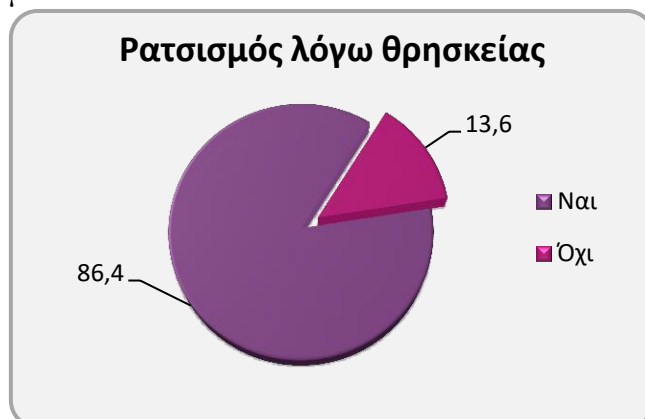
Γράφημα 24 Ικανοποιητική μεταχείριση

Το 79,2% των ερωτηθέντων αισθάνεται ότι έχει αντιμετωπιστεί ή υποστεί ρατσιστική αντιμετώπιση λόγω της καταγωγής του/της, ενώ το 20,8% δεν θεωρεί ότι έχει αντιμετωπιστεί ρατσιστικά.



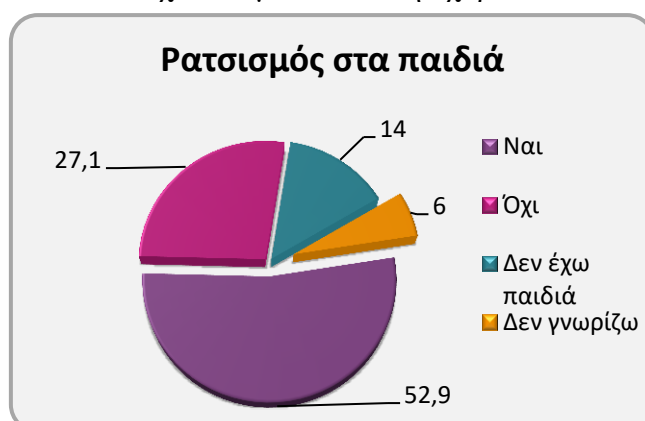
Γράφημα 25 Ρατσισμός λόγω καταγωγής

Το 86,4% των ερωτηθέντων αισθάνεται ότι έχει υποστεί ρατσιστική αντιμετώπιση λόγω της διαφορετικής θρησκείας που ασπάζεται, ενώ το 13,6% δεν έχει υποστεί κάποιο είδος ρατσισμού.



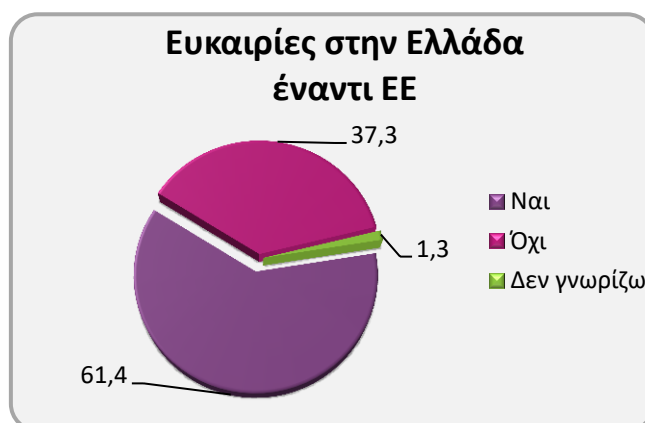
Γράφημα 26 Ρατσισμός λόγω θρησκείας

Το 14% δεν έχει παιδιά, ενώ το 52,9% δηλώνει με βάση το παρακάτω διάγραμμα - πίτα- ότι τα παιδιά του/της έχουν υποστεί κάποιου είδους ρατσιστική συμπεριφορά, το 27,1% δηλώνει ότι δεν έχει αντιμετωπιστεί το παιδί του ρατσιστικά, ενώ το 6% δεν γνωρίζει αν και κατά πόσον έχει αντιμετωπιστεί ή όχι ρατσιστικά.



Γράφημα 27 Ρατσισμός και παιδιά

Οι ερωτηθέντες απάντησαν πως η Ελλάδα δίνει καλύτερες ευκαιρίες με ποσοστό 61,4% ενώ το 37,3% διαφωνεί κάθετα, το 1,3% δεν γνωρίζει αν δίνει ή όχι καλύτερες ευκαιρίες σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.



Γράφημα 28 Ευκαιρίες στην Ελλάδα

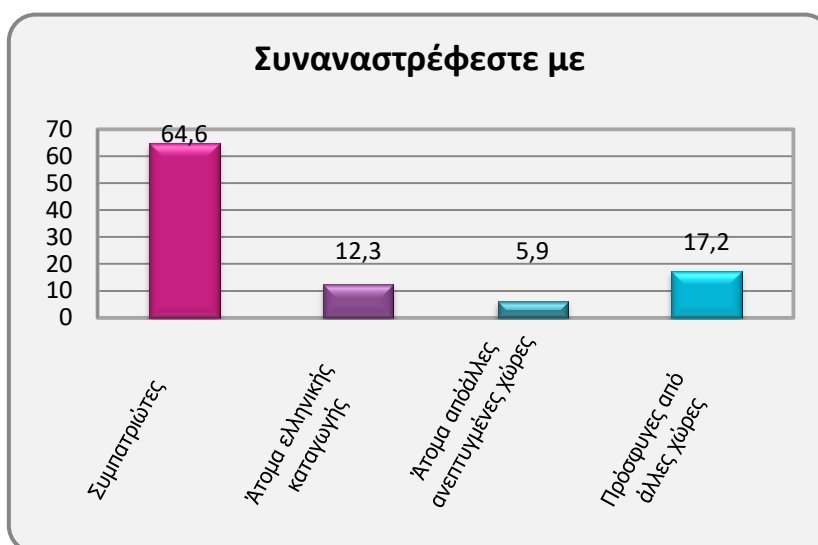
Το 2,6% δεν έχει δεχθεί κάποιου είδους διάκριση, το 28% έχει δεχθεί αστυνομική παρενόχληση, το 35,8% λεκτική βία, το 19,3% σωματική βία, το 57% εκβιασμό/ εξαναγκασμό το 9,6% σύλληψη/ κράτηση, το 16% έξωση, το 8% έχει δεχθεί άρνηση παροχής υπηρεσιών από δημόσιο τομέα, το 44% άρνηση παροχής από ιδιωτικό φορέα, ενώ ένα 11% άρνηση παροχής από ΜΚΟ και ένα 7% κάτι άλλο.



Γράφημα 29 Διακρίσεις

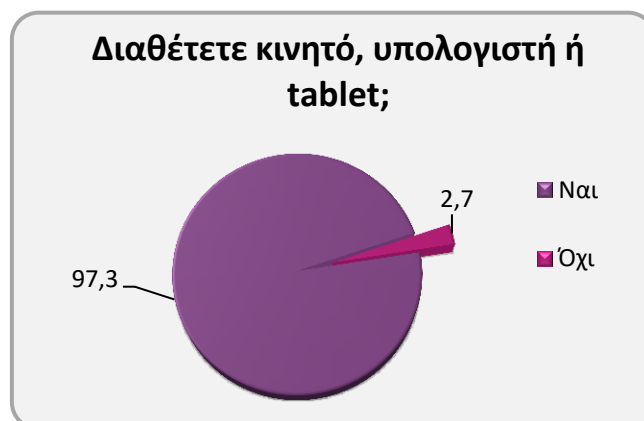
4.2.5 Κοινωνική Ενσωμάτωση

Το 64,6% των ερωτηθέντων συναναστρέφεται με συμπατριώτες του, το 12,3% με έλληνες ενώ το 5,9% με άτομα από άλλες ανεπτυγμένες χώρες ενώ το 17,2% με πρόσφυγες από άλλες χώρες.



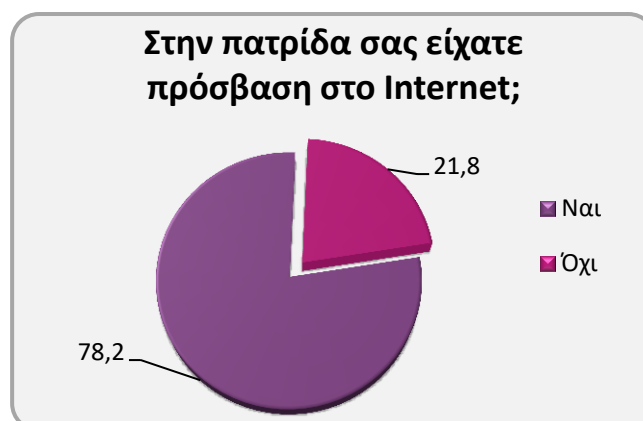
Γράφημα 30 Συναναστροφή

Το 97,3% διαθέτει κάποιο κινητό ή υπολογιστή ή tablet ενώ το 2,7% δεν διαθέτει κάτι απ αυτά.



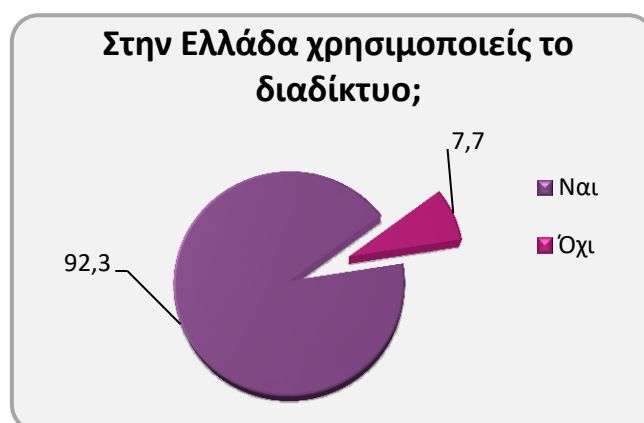
Γράφημα 31 Κατοχή υπολογιστή / κινητού/ tablet

Το 78,2% δεν είχε πρόσβαση στο διαδίκτυο ενώ το 21,8% είχε.



Γράφημα 32 Πρόσβαση Internet στην πατρίδα

Το 7,7% των ερωτηθέντων δεν χρησιμοποιεί το διαδίκτυο ενώ το 92,3% το χρησιμοποιεί.



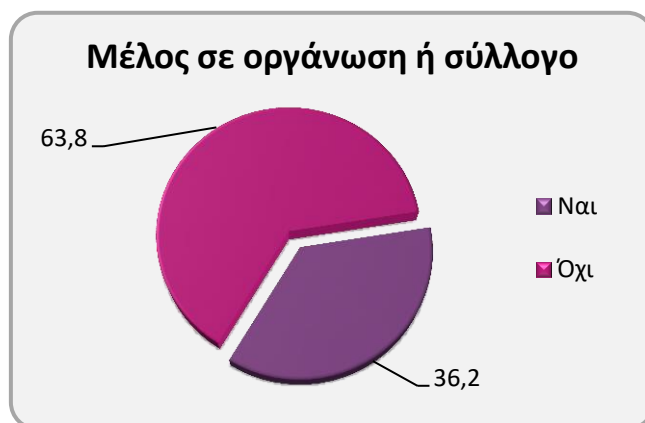
Γράφημα 33 Χρήση διαδικτύου

Στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνεται η χρήση του διαδικτύου, πιο συγκεκριμένα το 92,3% χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για επικοινωνία με συγγενείς στο εξωτερικό με ποσοστό 52,6%, για εύρεση εργασίας το 36,3%, ενώ σε μικρότερα ποσοστά οι χρήστες το χρησιμοποιούν για διασκέδαση ή για εκπαιδευτικούς σκοπούς.



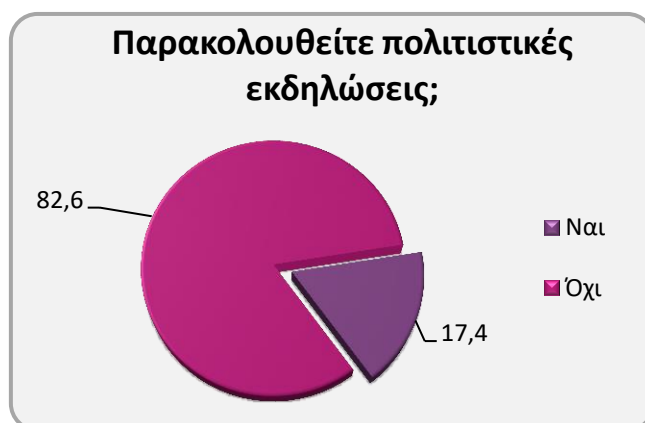
Γράφημα 34 Χρήση διαδικτύου

Το 63,8% απάντησαν ότι δεν έχουν ενταχθεί σε κάποια τοπική οργάνωση ή σύλλογο, ενώ το 36,2% είναι μέλος.



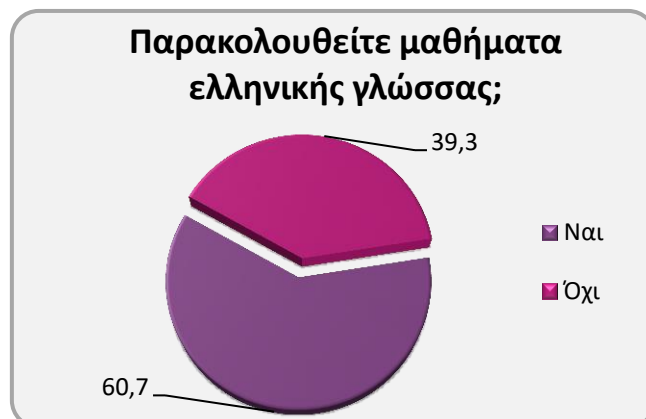
Γράφημα 35 Μέλος σε οργάνωση / σύλλογο

Το 82,6% δεν παρακολουθεί πολιτιστικές εκδηλώσεις ενώ το 17,4% παρακολουθεί.



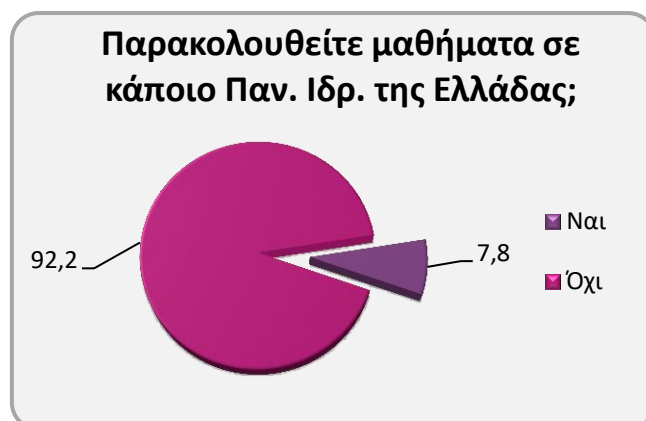
Γράφημα 36 Παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων

Το 39,3% δεν παρακολουθεί μαθήματα ελληνικής γλώσσας, ενώ το 60,7% παρακολουθεί.



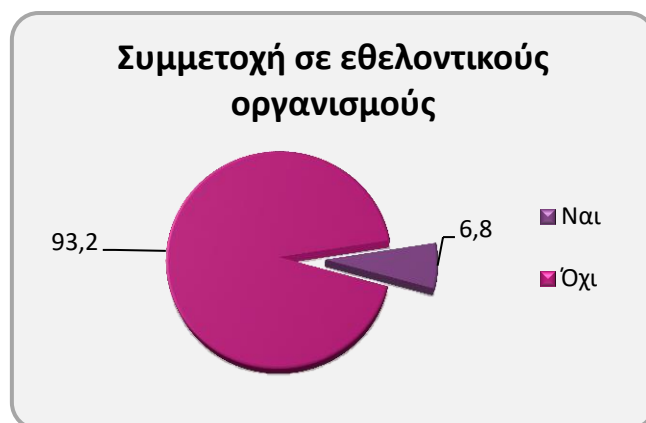
Γράφημα 37 Παρακολούθηση μαθημάτων ελληνικής

Το 92,2% δεν παρακολουθεί μαθήματα σε κάποιο Ελληνικό Πανεπιστημιακό Ίδρυμα ενώ το 7,8% παρακολουθεί.



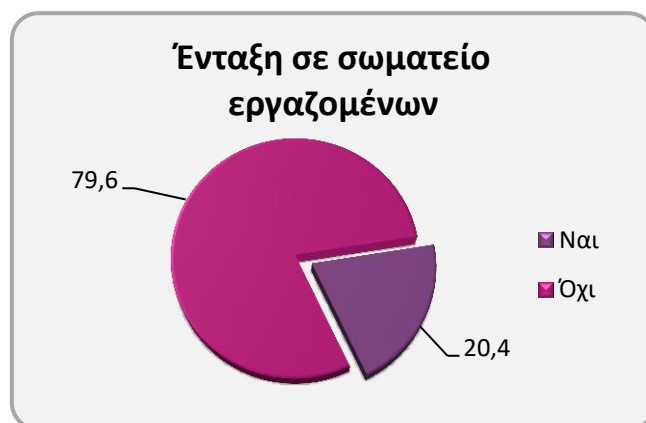
Γράφημα 38 Μαθήματα σε Παν. Ίδρυμα

Το 93,2% δεν συμμετέχει καθόλου εθελοντικά σε κάποιο οργανισμό ενώ το 6,8% συμμετέχει.



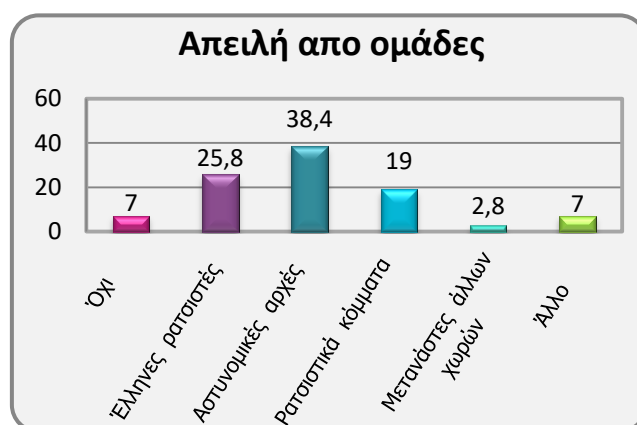
Γράφημα 39 Συμμετοχή σε εθελοντικούς οργανισμούς

Το 79,6% των ερωτηθέντων δεν έχει ενταχθεί σε σωματείο εργαζομένων σε αντίθεση με το 20,4%.



Γράφημα 40 Σωματείο εργαζομένων

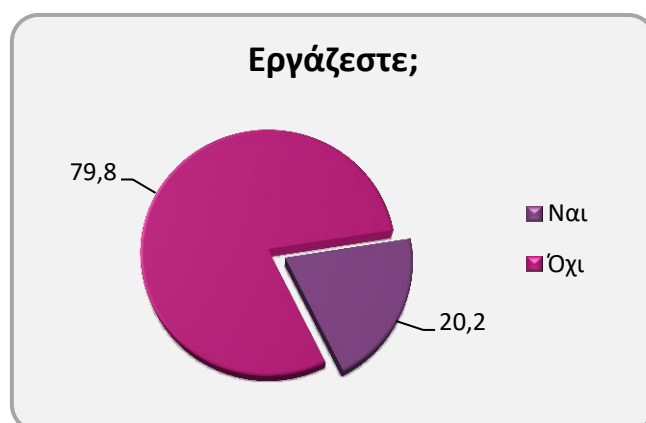
Το 7% δηλώνει πως δεν αισθάνεται απειλή ποτέ, το 25,8% αισθάνεται απειλή από Ελληνικές ρατσιστικές ομάδες, το 38,4% αισθάνεται απειλή από τις αστυνομικές αρχές, το 19% από ρατσιστικά κόμματα, το 2,8% από μετανάστες άλλων χωρών ενώ το 7% άλλο.



Γράφημα 41 Απειλή από ομάδες

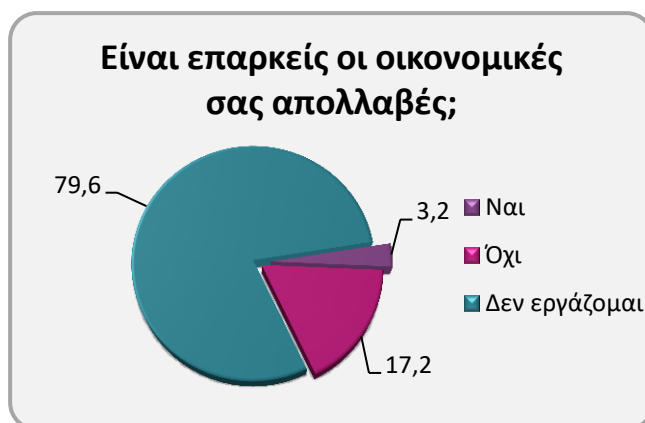
4.2.6 Οικονομική Ενσωμάτωση

Το 79,8% δεν εργάζεται ενώ το 20,2% έχει κάποια αποσχόληση.



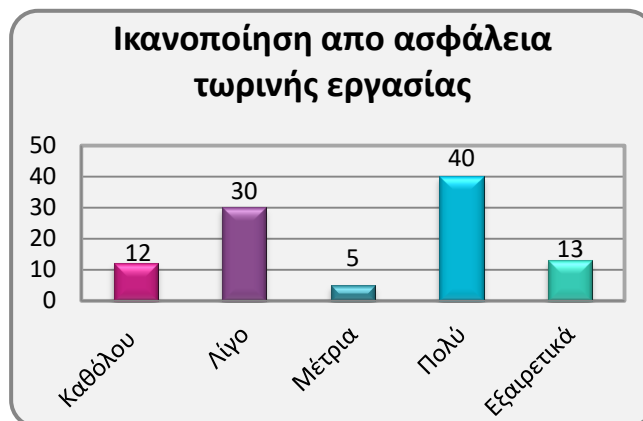
Γράφημα 42 Εργασία

Το 79,6% δεν εργάζεται ενώ το 3,2% δηλώνει πως οι οικονομικές τους απολαβές από την τωρινή εργασία είναι επαρκείς ενώ το 17,2% ότι δεν είναι επαρκείς.



Γράφημα 43 Επάρκεια οικονομικών απολαβών

Το 12% δεν αισθάνεται καθόλου ικανοποιημένο από την ασφάλεια και την σταθερότητα της εργασίας του, το 30% αισθάνεται λίγο ικανοποιημένοι, το 5% μέτρια ικανοποίηση ενώ το 40% αισθάνεται πολύ μεγάλη ικανοποίηση από την εργασία του



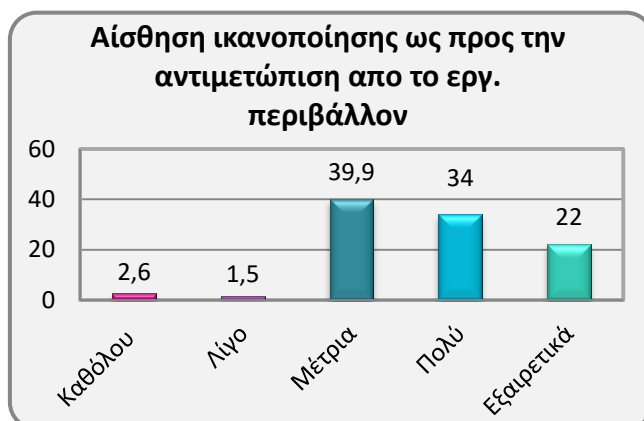
Γράφημα 44 Ασφάλεια τωρινής εργασίας

Το 8% απάντησε πως η εργασία του / της δεν ανταποκρίνεται καθόλου στις προσδοκίες και στα όνειρά του, το 32% απάντησαν ότι ανταποκρίνονται λίγο, το 26% μέτρια, το 31% πολύ ενώ το 3% ότι ανταποκρίνεται αρκετά.



Γράφημα 45 Εργασία και Προσδοκίες

Το 2,6% απάντησαν ότι δεν αισθάνονται ικανοποιημένοι από τον τρόπο αντιμετώπισής τους από το εργασιακό τους περιβάλλον, το 1,5% ότι αισθάνονται λίγο ικανοποιημένοι, το 39,9% μέτρια, το 34% πολύ και το 22% αισθάνονται εξαιρετικά ικανοποιημένοι.



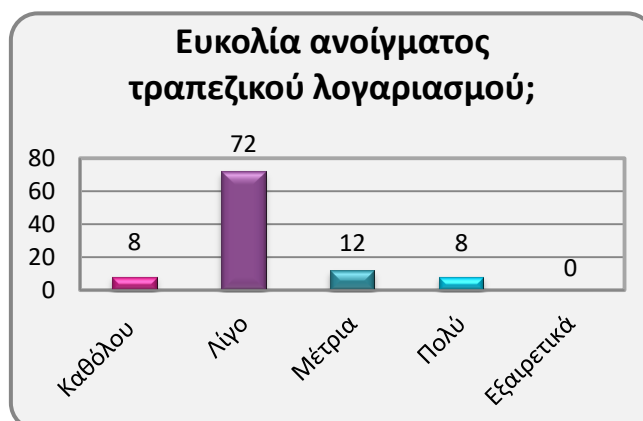
Γράφημα 46 Ικανοποίηση από εργασιακό περιβάλλον

Το 19,2% δεν μπορεί καθόλου να ανταπεξέλθει στις πάγιες οικονομικές του υποχρεώσεις, το 39% μπορεί λίγο ενώ το 18,8% και το 17% μπορεί να ανταπεξέλθει μέτρια και πολύ αντίστοιχα, μόνο το 6% μπορεί και καταφέρνει να αντιμετωπίσει τις πάγιες οικονομικές του υποχρεώσεις.



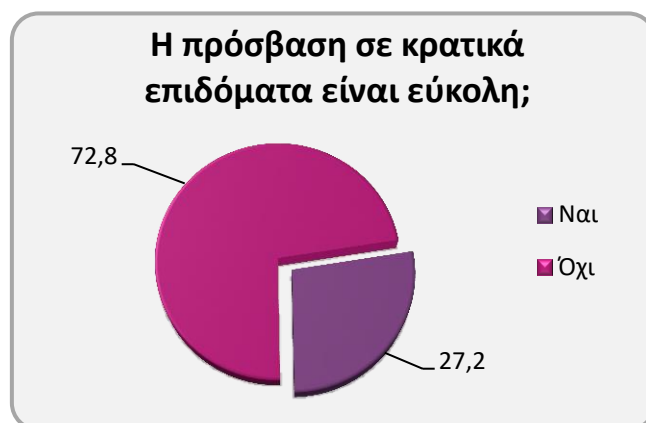
Γράφημα 47 Οικονομικές υποχρεώσεις

Το 8% δήλωσε ότι η διαδικασία ανοίγματος τραπεζικού λογαριασμού στην Ελλάδα αναφορικά με τα δικαιολογητικά, την ταυτοποίηση στοιχείων κλπ δεν ήταν καθόλου εύκολη, το 72% δήλωσε ότι ήταν λίγο εύκολη η διαδικασία, το 12% δήλωσε ότι ήταν μέτριας ευκολίας η διαδικασία ενώ το 8% ότι ήταν αρκετά εύκολη.



Γράφημα 48 Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού

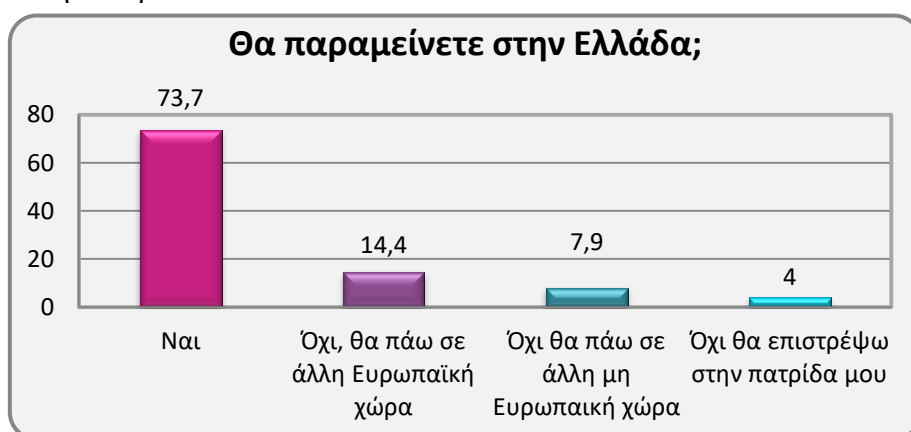
Το 72,8% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η πρόσβαση στα κρατικά επιδόματα ήταν δύσκολη ενώ το 27,2% ήταν αρκετά εύκολη.



Γράφημα 49 Πρόσβαση σε κρατικά επιδόματα

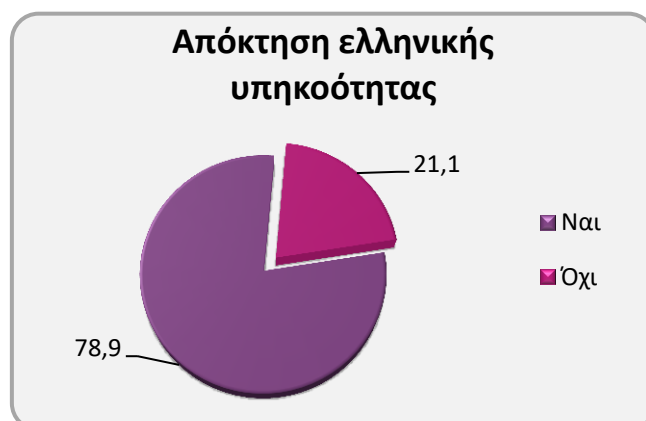
4.2.7 Πρόθεση για Μόνιμη Εγκατάσταση στην Ελλάδα

Το 73,7% θα παραμείνει στην Ελλάδα, ενώ το 14,4% θα μεταβεί σε κάποια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα, το 7,9% σε κάποια άλλη μη Ευρωπαϊκή χώρα και ένα 4% θα επιστρέψει στην πατρίδα του.



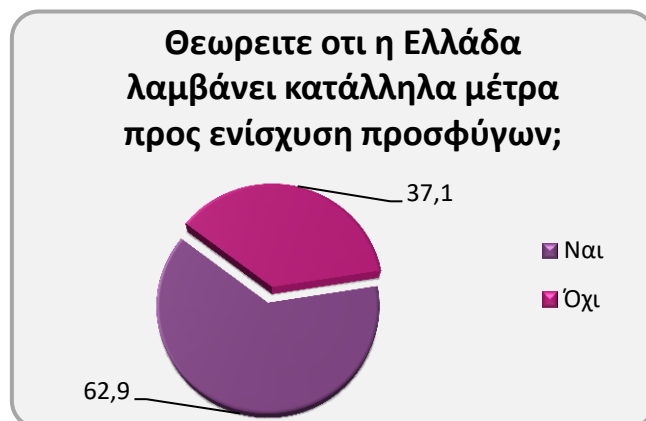
Γράφημα 50 Παραμονή σε Ελλάδα

Το 78,9% επιθυμεί να αποκτήσει ελληνική υπηκοότητα ενώ το 21,1% δεν επιθυμεί.



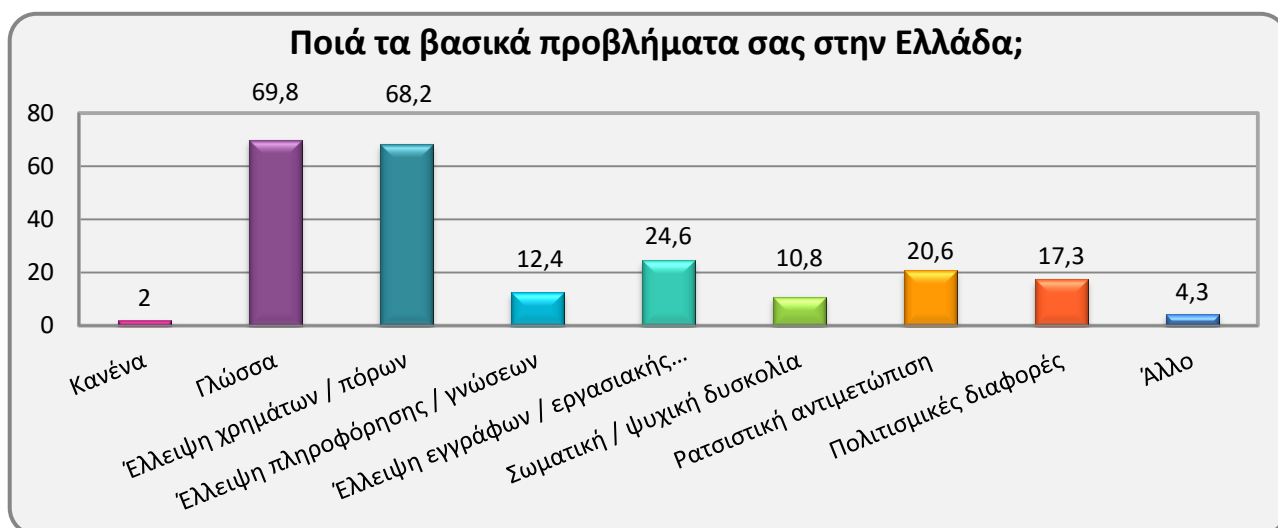
Γράφημα 51 Ελληνική Υπηκοότητα

Το 62,9% θεωρούν ότι η Ελλάδα λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την ενίσχυση των προσφύγων ενώ το 37,1% όχι.



Γράφημα 52 Μέτρα για ενίσχυση προσφύγων

Όπως φαίνεται τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην Ελλάδα οι πρόσφυγες είναι αρκετά το 70% απάντησε ότι είναι η γλώσσα, το 68,2% η χρηματική δυσπραγία ή έλλειψη πόρων, το 24,6% η έλλειψη εγγράφων / εργασιακής εμπειρίας, το 20,6% ρατσιστική αντιμετώπιση, το 17,3% αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω πολιτισμικών διαφορών, το 12,4% αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω έλλειψης πληροφόρησης και γνώσεων, το 10,2% αντιμετωπίζει σωματική και ψυχική δυσκολία και ένα 4,3% αντιμετωπίζει κάποιο άλλο πρόβλημα.



Γράφημα 53 Βασικά προβλήματα

Κεφάλαιο 5

5.1 Συνεντεύξεις

Το δεύτερο μέρος της παρούσας έρευνας περιλαμβάνει ερωτήσεις ανοιχτού τύπου – συνέντευξης απευθυνόμενες σε άτομα που στελεχώνουν τις δομές. Οι ερωτήσεις είναι σχεδιασμένες και δομημένες πάνω στις ερωτήσεις κλειστού τύπου που δόθηκαν στους ερωτώμενους και σκιαγραφούν τη σχέση των διαφόρων ειδών ανισοτήτων ως προς την ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία. Μέσα από τις παρακάτω ερωτήσεις αποτυπώνονται τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες στην καθημερινότητά τους όπως η εύρεση εργασίας, επαγγελματική κατάρτιση, ρατσισμός, κοινωνική ενσωμάτωση κ.α.

Ερωτήσεις

1. Ποιες οι ανισότητες που αντιμετωπίζει ο/η μετανάστης κατά τη διαδικασία εύρεσης εργασίας και ποιες είναι οι συνηθέστερες θέσεις που απασχολούνται;

Το προσωπικό της δομής έχοντας μια πληρέστερη και εκ των έσω εικόνα για την ποιοτική εύρεση εργασίας των προσφύγων, στην πλειοψηφία του εκφράζει τις ίδιες απόψεις για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ωφελούμενος κατά την διαδικασία εύρεσης εργασίας. Η πλέον σημαντικότερη αιτία, είναι το γλωσσικό χάσμα και η αδυναμία επικοινωνίας, ακόμα και για χειρωνακτικές εργασίες. Επιπλέον τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της Ελλάδας σε συνδυασμό με την έλλειψη προσόντων των μεταναστών καθιστά την εύρεση εργασίας δυσκολότερη. Ένα μικρότερο μέρος των εργαζομένων σημείωσε ότι οι συνεχείς αλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων δεν δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αναζήτηση και εύρεση εργασίας. Τέλος οι υπάρχουσες πολιτισμικές διαφορές, οι οποίες πολλές φορές ενισχύονται από νομικούς και διοικητικούς φραγμούς, περιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την απορρόφηση τους.

Οι πρόσφυγες ανεξαρτήτως επιπέδου γνώσεων, κατάρτισης και προϋπηρεσίας συνήθως τους ανατίθενται αρμοδιότητες κατώτερου «κύρους», όπως βοηθητικές θέσεις, όπου δεν αναγκαστεί η γνώση της ελληνικής γλώσσας, ενώ αυτές οι θέσεις δεν προτιμώνται από τους Έλληνες εργαζόμενους. Όπως για παράδειγμα οι Έλληνες δεν επιλέγουν να εργαστούν σε εργασίες του πρωτογενούς τομέα παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία), γεγονός που δημιουργεί μια στοιχειώδη αύξηση της προσφοράς εργασίας προς του πρόσφυγες. Πρέπει να αναφερθεί και η προσωπική άποψη ενός εργαζομένου, ο οποίος αναφερόμενος στις θέσεις κατώτερου κύρους, τις αποκάλεσε 3D (dirty, difficult, dangerous), ενώ συχνά οι θέσεις αυτές περιλαμβάνουν αντίξοες συνθήκες εργασίας και πολύ χαμηλές αποδοχές.

2. Πιστεύετε ότι τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που προσφέρονται στους πρόσφυγες για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας είναι επαρκή; Υπάρχουν κάποιοι πρόσφυγες που είναι δυσαρεστημένοι ως προς τα προγράμματα αυτά;

Το προσωπικό στις συνεντεύξεις του επισήμανε την ανάγκη για ενίσχυση της κρατικής μέριμνας σε επίπεδο προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να αξιοποιούνται πλήρως οι πρόσφυγες σύμφωνα με τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες. Το κράτος δεν αναγνωρίζει πλήρως ή άμεσα τις γνώσεις και τις δεξιότητες που οι πρόσφυγες απέκτησαν στην αλλοδαπή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν άτομα που έχουν τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες και να αδυνατούν να τις αξιοποιήσουν.

Τα κέντρα εκπαίδευσης δεν είναι στο σύνολό τους πιστοποιημένα, με αποτέλεσμα οι τίτλοι σπουδών που αποκτούν οι πρόσφυγες να μην τους παρέχουν ευκαιρίες στο άμεσο μέλλον. Ακόμη και οι πρόσφυγες με ένα αρκετά καλό επίπεδο τυπικών προσόντων αδυνατούν να βρουν δουλειά γιατί η ανάληψη μια θέσης εργασίας στην Ελλάδα πολλές φορές δεν σχετίζεται με αυτά.

3. Υπάρχει δυσκολία ως προς την υποστήριξη των μεταναστών όσον αφορά τις ικανότητές - δεξιότητες και τα προσόντα τους;

Στην συγκεκριμένη ερώτηση το προσωπικό έδωσε έμφαση πάλι στην γλωσσική ανεπάρκεια, η οποία δυσχεραίνει την πλήρη καταγραφή των προσόντων και δεξιοτήτων των προσφύγων. Σε ελάχιστα κέντρα φιλοξενίας διατίθεται κατάλληλος διερμηνέας για την διεκπεραίωση της αποτελεσματικής καταγραφής του πλήρους εργασιακού ιστορικού του ωφελούμενου.

Αρκετοί εργαζόμενοι των δομών υποστήριζαν και αιτιολόγησαν με παραδείγματα την αδυναμία των εργοδοτών να προσλάβουν πρόσφυγες, λόγω της έλλειψης ενημέρωσης σχετικά με το νομικό πλαίσιο και τα εργασιακά δικαιώματα των ανθρώπων αυτών.

4. Υπάρχει διαχωρισμός εθνικοτήτων των μεταναστών; Είναι κύριος ανασταλτικός παράγοντας για την εύρεση εργασίας; Υπάρχει ρατσιστική αντιμετώπιση των μεταναστών από τους γηγενείς εργοδότες /πολίτες

Σημαντική είναι και η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι σύμβουλοι εργασίας ως προς την προσπάθεια σύνδεσης του πρόσφυγα με την αγορά εργασίας. Από την πλευρά των εργοδοτών υφίστανται πολλές φυλετικές διακρίσεις και ξενοφοβικές τάσεις, κυρίως λόγω της διαφοράς κουλτούρας.

5. Πιστεύετε ότι ο κρατικός μηχανισμός και οι Δημόσιες υπηρεσίες βοηθούν στη μείωση των ανισοτήτων ως προς την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των προσφύγων;

Στην ερώτηση αυτή η πλειοψηφία αποκρίθηκε αρνητικά, με την έννοια του δυσκίνητου κρατικού μηχανισμού. Η γραφειοκρατία και η έλλειψη σταθερότητας στο νομικό πλαίσιο, όπως για παράδειγμα η δυσκολία έκδοσης αριθμού μητρώου κοινωνικής ασφάλισης από τους πρόσφυγες, τους αποξενώνει από την αγορά εργασίας. Εδώ επισημάνθηκαν και οι περιπτώσεις της ανανέωσης των δελτίων ασύλου κάθε έξι μήνες.

6. Πιστεύετε ότι η κρατική ενίσχυση των δομών επαρκεί για να παρέχει κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης των ατόμων αυτών;

Οι ίδιοι οι εργαζόμενοι σημείωσαν πως παρόλο που οι δομές φιλοξενίας δέχονται μεγάλα χρηματικά ποσά για την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών, αυτά δεν επαρκούν για την κάλυψη των όλο και αυξανόμενων αναγκών. Τονίστηκε ότι κατά την περίοδο της πανδημίας οι δομές αδυνατούσαν να παρέχουν τα απαραίτητα μέτρα ατομικής προστασίας (μάσκες, αντισηπτικά κλπ) τόσο στο προσωπικό, όσο και στους πρόσφυγες. Δεν αναφέρθηκε από κανένα εργαζόμενο φαινόμενο κατάχρησης δημοσίου χρήματος για προσωπικό όφελος, γεγονός που προφανώς αιτιολογείται στους αυξημένους ελέγχους των κρατικών μηχανισμών διαφάνειας.

5.2 Ανάλυση Αποτελεσμάτων της Έρευνας

Η διαμορφωθείσα εντύπωση που ανακύπτει από την έρευνα και το συγκεκριμένο δείγμα προσφύγων από τα κέντρα που αναφέρθηκαν παραπάνω, σε σύνολο 128 ατόμων, σκιαγραφεί με αρκετά περιεκτικό τρόπο την παρούσα κατάσταση των προσφύγων και τον βαθμό της κοινωνικής και οικονομικής ένταξής τους στην ελληνική πραγματικότητα.

Η δημογραφική κατάσταση των προσφύγων στη χώρα μας, όπως αυτή διαμορφώνεται από τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων, περιλαμβάνει στην πλειοψηφία άνδρες πρόσφυγες, οι οποίοι βρίσκονται σε μια παραγωγική ηλικία. Αν και οι χώρες προέλευσης ποικίλουν, στην πλειοψηφία τους εστιάζονται γεωγραφικά στα κράτη της Ανατολής. Τα άτομα αυτά έχουν αφήσει τις πατρίδες τους σε αρκετά νεαρή ηλικία, γεγονός που ενισχύεται και από το αρκετά μεγάλο ποσοστό αγάμων (55,1%).

Τα δεδομένα της έρευνας αναφορικά με τα έτη άφιξης των προσφύγων στη χώρα μας δεν είναι ενδεικτικά. Αφενός το δείγμα είναι αρκετά μικρό αφετέρου ο διαχωρισμός αυτός, πρακτικά δεν είναι απόλυτα σαφής, με την έννοια ότι οι αιτίες της μετακίνησης των προσφύγων προκύπτουν από τη διαπλοκή σύνθετων παραγόντων, οι οποίοι εξαρτώνται άμεσα από την ατομική, συλλογική και κοινωνική πραγματικότητα. Δηλαδή οι πρόσφυγες μπορεί να επιλέγουν να μετακινηθούν υπό συνθήκες πίεσης, διότι ενδεχομένως να αντιμετωπίζουν προβλήματα στη χώρα προέλευσής τους, ενώ άλλοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μερικώς τον τόπο και το χρόνο που θα μετακινηθούν. Για τους λόγους αυτούς κρίνεται ότι δεν είναι απόλυτη η μελέτη του φαινομένου με όρους χρονικής τοποθέτησης. Η ομαδοποίηση των προσφύγων κατ' αυτόν τον τρόπο δυσχεραίνει τον σχεδιασμό και την υιοθέτηση πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Το προφίλ εκπαίδευσης των προσφύγων που συμμετείχαν στην έρευνα στην πλειοψηφία τους δεν γνωρίζει την ελληνική γλώσσα, ωστόσο δηλώνει ότι γνωρίζει από μία έως δύο άλλες ξένες γλώσσες, γεγονός που αποτυπώνεται και από την επιλογή των περισσότερων συμμετεχόντων να απαντήσουν τα ερωτηματολόγια μεταφρασμένα στην αγγλική και όχι στα ελληνικά. Το ακαδημαϊκό υπόβαθρο των προσφύγων παρουσιάζει ένα επίπεδο τουλάχιστον αποφοίτων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, με αρκετά άτομα να δηλώνουν ότι έχουν αποφοιτήσει επιτυχώς και από τη δευτεροβάθμια βαθμίδα εκπαίδευσης. Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό του 72,6% (γράφημα 11), το οποίο επιθυμεί να διευρύνει τις σπουδές του στην Ελλάδα σε ανώτερο επίπεδο, ωστόσο στο ίδιο ερώτημα αποτυπώνεται η επιθυμία σημαντικού αριθμού προσφύγων να διέλθουν από την Ελλάδα και να πάνε σε άλλη χώρα (γράφημα 12).

Σχετικά με την απασχόληση προκύπτει ότι τα άτομα αυτά που εισήλθαν στην Ελλάδα, σε μεγάλο ποσοστό στην χώρα εργάζονταν ως μισθωτοί πλήρους ή μερικής απασχόλησης. Ωστόσο κατά το πρώτο εξάμηνο παραμονής τους στη χώρα μας η συντριπτική πλειοψηφία (87%) δηλώνει ότι ήταν άνεργοι και προσπαθούσαν να βρουν κάποια απασχόληση. Σημαντικός είναι ο δείκτης της απασχόλησης μετά την παρέλευση των έξι μηνών παραμονής, ο οποίος δείχνει ότι το ποσοστό ανεργίας παραμένει αρκετά υψηλό (78,6%). Αυτό επαληθεύεται και από τη θεωρητική προσέγγιση της εργασίας και συγκεκριμένα προκύπτει από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας του γηγενούς πληθυσμού στην Ελλάδα, λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, αλλά και των συνθηκών της πανδημίας. Αρκετά ενθαρρυντικό είναι γεγονός ότι μεγάλη μερίδα των προσφύγων επιθυμεί ή παρακολουθεί ήδη προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης,

ώστε να ενταχθεί στο εργατικό δυναμικό της χώρας, αλλά επίσης στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες έχουν εμπειρία σε τεχνικά επαγγέλματα και στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής.

Η εικόνα που έχουν διαμορφώσει τα άτομα αυτά για την ελληνική κοινωνία δείχνει μια όψη δυσαρέσκειας. Πιο συγκεκριμένα μεγάλη μερίδα των προσφύγων φαίνεται να αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες στις συναλλαγές του με τον δημόσιο τομέα, γεγονός που επαληθεύεται λόγω των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων που ταιριάζουν ακόμα και τον γηγενή πληθυσμό της Ελλάδας. Αντιθέτως, ακόμα και εν μέσω περιόδου πανδημίας, οι περισσότεροι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν με θετικό πρόσημο την δημόσια υγεία και τις δομές φροντίδας. Η επιφυλακτικότητα πολλών ατόμων απέναντι στην ελληνική κοινωνία έγκειται στα περιστατικά ξеноφοβίας, διακρίσεων και ρατσισμού που φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες, κυρίως λόγω καταγωγής και θρησκευτικών πεποιθήσεων, ενώ δεν λείπουν περιστατικά βίας ακόμα και απέναντι στα παιδιά τους.

Άμεση απόρροια των παραπάνω αποτελεί η δημιουργία κλειστών ομάδων προσφύγων, χωρίς την προσπάθεια επαφών με τον υπόλοιπο πληθυσμό και την διατήρηση των διαπροσωπικών επαφών μόνο μεταξύ των προσφύγων. Ταυτόχρονα η χρήση του διαδικτύου καλύπτει την ανάγκη επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης των ατόμων αυτών, καθώς επικοινωνούν με την οικογένειά τους, τους συγγενείς και τους φίλους τους, στις χώρες καταγωγής τους. Η απομόνωση των προσφύγων προκαλεί την αποφυγή συμμετοχής σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, συλλόγους και γενικά με τα κοινά στην ελληνική κοινωνία. Επιπλέον παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον τα αποτελέσματα του γραφήματος 41, από το οποίο προκύπτει μια φοβία απέναντι στις αστυνομικές αρχές και ορισμένα κόμματα με ρατσιστικές ιδεολογίες, γεγονός που δεν προκαλεί εντύπωση λόγω της σχεδόν πρόσφατης συμμετοχής τέτοιων κομμάτων στο Ελληνικό Κοινοβούλιο.

Στον οικονομικό τομέα η πλειοψηφία των προσφύγων όπως αναφέρθηκε παραπάνω δεν εργάζεται, ωστόσο η υπόλοιπη μερίδα των συμμετεχόντων φαίνεται να αισθάνεται μια μερική ικανοποίηση απέναντι στην απασχόληση τους και την ασφάλεια που τους παρέχει. Επιπλέον οι γραφειοκρατικές δυσκολίες δεν δίνουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε κρατικά επιδόματα και ενισχύσεις, με αποτέλεσμα αρκετοί από αυτούς να αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις βασικές ανάγκες τους.

Από το τελευταίο τμήμα του ερωτηματολογίου προκύπτει ένα παράδοξο πόρισμα, που αφορά την πρόθεση μόνιμης εγκατάστασης στην Ελλάδα. Παρά τις δυσκολίες που προαναφέρθηκαν, αρκετά μεγάλο τμήμα του δείγματος δηλώνει ότι επιθυμεί να παραμείνει στην Ελλάδα και να λάβει και την ελληνική υπηκοότητα. Με λίγα λόγια οι δυσκολίες στην επικοινωνία λόγω της γλώσσας και η έλλειψη πόρων δεν αποτρέπουν τους πρόσφυγες να παραμείνουν στη χώρα, αντιθέτως η θετική άποψη για την κρατική μέριμνα για τα άτομα αυτά και η προσπάθειες της κοινωνίας για την ένταξή τους, τους προτρέπει να παραμείνουν στη χώρα.

Καταληκτικά ο βαθμός της κοινωνικής και οικονομικής ενσωμάτωσης των προσφύγων στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από την παρούσα έρευνα, διαφαίνεται αρκετά ενθαρρυντικός, ταυτόχρονα με την ύπαρξη άνισης μεταχείρισης σε συγκεκριμένους τομείς. Οι βασικές προϋποθέσεις περιλαμβάνουν αρχικά την αποτελεσματική επικοινωνία. Για να υπάρξει αποτελεσματική ενσωμάτωση απαιτείται και η εκμάθηση της γλώσσας της κοινότητας υποδοχής, διότι οι γλωσσικές δεξιότητες αποτελούν τον βασικό παράγοντα ώστε να ξεκινήσει μια ζωή σε μια νέα χώρα. Η επόμενη προϋπόθεση αποτυπώνεται στην οικοδόμηση μιας ισχυρής σχέσης κράτους-πολιτών και τη δημιουργία εμπιστοσύνης στα θεσμικά όργανα της πολιτείας.

Οι πρόσφυγες είναι άτομα που έχουν την ανάγκη πρόσθετης υποστήριξης και φροντίδας, ενώ χρειάζονται την ύπαρξη σταθερότητας για να αρχίσουν να σκέφτονται το μέλλον τους. Ακολουθώντας η οικοδόμηση υγιών σχέσεων με τα μέλη της κοινωνίας υποδοχής αποτελεί θεμελιώδη αρχή για την ομαλή κοινωνική ένταξή των προσφύγων. Η κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων εξαρτάται άμεσα από την πολιτισμική ευαισθησία, την δεκτικότητα και την ανεκτικότητα της ελληνικής κοινωνίας. Επιπλέον για την αποτελεσματική οικονομική ενσωμάτωσή τους, η ελληνική κοινωνία πρέπει να παρέχει ίσες ευκαιρίες, απαλλαγμένες από κάθε είδος διακρίσεων και ξενοφοβικών αντιλήψεων. Δηλαδή αναγκαστεί η ανάπτυξη από τον γηγενή πληθυσμό της ικανότητας αντίληψης, σεβασμού και αποδοχής αυτών των ανθρώπων.

5.3 Πίνακας SWOT

S • Ύπαρξη εθνικής στρατηγικής για ευελιξία και ταχεία ανταπόκριση στη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και των συγκρούσεων που προκύπτουν. • Ύπαρξη συνεργασίας με διεθνείς και εγχώριες οργανώσεις για την ένταξή τους • Ορθή διαχείριση χρηματοοικονομικού τεχνολογικού τομέα, για την προώθησή τους στην αγορά εργασίας. • Μεγάλη επιθυμία για ένταξη και εργασία στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή κοινωνία	W • Έλλειψη γνώσης ελληνικής γλώσσας αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα • Έλλειψη εξοικείωσης της Ελληνικής κουλτούρας • Μη αναγνωρισμένα πτυχία δυσχεραίνουν την εύρεση εργασίας πάνω στο αντικείμενο που σπούδασαν • Παρατηρείται μεγάλη αύξηση εγκληματικότητας -εντάσεις - περιοχές γκέτο
O • Λήψη μέτρων για οικονομική ενίσχυση και ενσωμάτωση μέσω προγραμμάτων ΕΕ • Παροχή δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στην Ελλάδα για όλους τους πρόσφυγες • Δωρεάν επανεκπαίδευση για ενεργό δράση και εύρεση εργασίας • Ενδεχόμενη λύση για το δημογραφικό ζήτημα της Ελλάδας / Ευρώπης	T • Γραφειοκρατικές αγκυλώσεις δυσχεραίνουν την ένταξή τους • Η μεγάλη ανεργία της Ελλάδας επηρεάζει και τους πρόσφυγες και εντείνει την εκμετάλλευσή τους • Μεγάλη ύπαρξη έλλειψης διασύνδεσης με την αγορά εργασίας • Οι διακρίσεις σε καθημερινή βάση, η ρατσιστική αντιμετώπιση και οι ξενοφοβικές τάσεις οξύνουν τις ανισότητες

Κεφάλαιο 6

6.1 Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει το προσφυγικό ζήτημα αποτελεί ένα μείζον πεδίο της ανθρωπιστικής κρίσης. Συγκριτικά με το παρελθόν, πλέον η βοήθεια και η υποστήριξη που παρέχεται στους πρόσφυγες στη χώρα μας είναι μεγαλύτερη και αποτελεσματικότερη, με γνώμονα πάντα την άμβλυνση των ανισοτήτων. Η Ελλάδα, όπως και άλλα κράτη, έχει οργανωθεί, ενώ συνεργάζεται με τις διάφορες ΜΚΟ και την UNHCR καλύπτοντας μεγάλο μέρος των αναγκών των προσφύγων.

Βασικός πυλώνας για την ομαλή ένταξη των προσφύγων στην ελληνική πραγματικότητα αποτελεί η άμεση ένταξή τους στην αγορά εργασίας, με παράλληλη εκμετάλλευση των γνώσεων, των τίτλων σπουδών, της γλωσσομάθειας και των δεξιοτήτων τους. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ενός μηχανισμού κοινωνικής ενσωμάτωσης και ρεαλιστικών μέτρων για την οικονομική ένταξη των ατόμων αυτών.

Όσο η ενταξιακή πολιτική για να είναι αποτελεσματική και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες ευημερίας και πλουραλισμού, αναγκαστεί η επίλυση των συστημικών προβλημάτων του γηγενούς πληθυσμού, όπως για παράδειγμα η ανεργία, η εγκληματικότητα, οι ανισότητες και οι παροχές δημοσίων υπηρεσιών προς τους πολίτες. Οι πρόσφυγες συχνά έρχονται αντιμέτωποι με επιθετική συμπεριφορά από τον γηγενή πληθυσμό της Ελλάδας, ενώ αντιμετωπίζονται με δυσπιστία και καχυποψία. Η άποψη αυτή ενισχύεται λόγω των στερεοτύπων που τροφοδοτούν της συμπεριφορές αυτές και τον συμβολικό αποκλεισμό των προσφύγων, δημιουργώντας ομάδες-γκέτο, με αποτέλεσμα την ευρύτερη κατάρρευση του κοινωνικού συνόλου.

Όπως προκύπτει από τη διεθνή βιβλιογραφία σε ελάχιστες περιπτώσεις γίνεται ορθή καταγραφή και αξιοποίηση των πραγματικών αναγκών των προσφύγων. Με δεδομένο τις αντιλήψεις και τους προβληματισμούς του γηγενούς τμήματος της κοινωνίας συχνά καταλήγει σε συγκαταβατική και ρατσιστική αντιμετώπιση, χωρίς καμία τάση κατανόησης των προβλημάτων. Επιπλέον η στάση αυτή κρίνεται ως μια από τις αιτίες της ανόδου εξτρεμιστικών κινήσεων και του λαϊκισμού σε πολλά Ευρωπαϊκά κράτη, ενώ υφίστανται βαθύτερα αίτια, όπως οι οικονομικές ανισότητες, η ταυτοτική κρίση και άλλα. Εάν δεν υιοθετηθεί μια ριζική αντιμετώπιση των αιτιών αυτών, είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν θα εδραιωθεί μια βιώσιμη στρατηγική για την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των προσφύγων. Οι πρόσφυγες πρέπει να έχουν διαύλους επικοινωνίας και διαλόγου με τον γηγενή πληθυσμό της χώρας μας, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Η προσπάθεια αυτή θα μπορούσε να ενισχυθεί μέσα από εκδηλώσεις γνωριμίας και ανταλλαγής πολιτισμικών στοιχείων ή με τη χρήση των ΜΜΕ και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι συγκεκριμένοι διάλογοι επικοινωνίας δεν είναι απαραίτητοι για την επικοινωνία με τον γηγενή πληθυσμό, αλλά και για την επικοινωνία και την αποφυγή φαινομένων γκετοποίησης ή ομαδοποίησης, ανάμεσα σε διαφορετικές γενιές προσφύγων.

Το ζήτημα της ψυχολογικής υγείας των προσφύγων αναδεικνύεται μείζονος σημασίας. Ειδικότερα σε πρόσφυγες οι οποίες έχουν εκτοπιστεί βίαια από τις εστίες τους, λόγω πολεμικών συγκρούσεων ή αυταρχικών καθεστώτων. Η αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων προϋποθέτει την ύπαρξη ενός δικτύου με οριζόντια διαμόρφωση, με την έννοια της τομής σε όλα τα ενταξιακά στάδια και τους φορείς ενσωμάτωσης στην κοινωνία. Η ψυχολογική υποστήριξη πρέπει να ξεκινά από την πρώτη στιγμή της υποδοχής, μέχρι την μεταγενέστερη παραμονή του ατόμου στη χώρα. Συχνά το σύνολο των τραυματικών εμπειριών των προσφύγων από τη στιγμή που θα

φύγουν από τη χώρα τους, μέχρι να φτάσουν στη χώρα υποδοχής, υψώνει ένα τείχος, το οποίο δυσχεραίνει την αποτελεσματική επικοινωνία με τις δομές υγείας. Το αίσθημα της απομόνωσης και της αποξένωσης ενισχύεται από τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις προκαταλήψεις, εντείνοντας τα ψυχολογικά προβλήματα των προσφύγων. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στην ψυχική υγεία των παιδιών σχολικής και προσχολικής ηλικίας που εισέρχονται στη χώρα μαζί με την οικογένειά τους. Το πλαίσιο παροχής ψυχικής υποστήριξης στους πρόσφυγες αποτελεί καταλυτικό παράγοντα για την ένταξή τους, ενώ μειώνει σημαντικά τα αισθήματα απομόνωσης.

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, η ένταξη των προσφύγων είναι μια αμφίδρομη διαδικασία. Για την εκμηδένιση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων απαιτείται η ενεργός συμμετοχή αφενός των προσφύγων και αφετέρου του γηγενούς πληθυσμού της Ελλάδας. Η διαδικασία αυτή έχει ως θεωρητική βάση την συναντίληψη δικαιωμάτων και τον αμοιβαίο σεβασμό. Θεμελιώνεται από την καλλιέργεια διαύλων επικοινωνίας, αμοιβαίας κατανόησης και ανταλλαγής ιδεών, απόψεων, εμπειριών και αναγκών. Η κάθε χώρα εφαρμόζει διαφορετικά συστήματα ένταξης και ενσωμάτωσης, αλλά όπως προκύπτει και από την παρούσα έρευνα, τα μέτρα υποχρεωτικής γλωσσομάθειας, η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πρόσφυγες και τους Έλληνες μέσω συλλόγων και απασχόλησης και τα μέτρα ενίσχυσης τους καταλήγουν σε ένα επίπεδο ένταξης, συγκριτικά ανώτερο σε σχέση με άλλες πολιτικές που δεν θέτουν στόχους και όρους ενσωμάτωσης. Το τελικό αποτέλεσμα της ενσωμάτωσης δεν έγκειται μόνο στην πρόθεση των προσφύγων να ενταχθούν, αλλά προκύπτει από την προθυμία και την ικανότητα της κοινωνίας υποδοχής να προβάλλει μια κουλτούρα ένταξης.

Καταληκτικά η Ελλάδα δεν διαθέτει μια αυτούσια στρατηγική για την ένταξη των προσφύγων και τη μείωση των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν, εκτός από ορισμένα άρθρα του Μεταναστευτικού Κώδικα. Οι υπάρχουσες δομές και οι ενταξιακοί φορείς (ΜΚΟ, ΟΤΑ, κλπ) ασκούν ένα ενταξιακό πρόγραμμα, ενώ παρατηρείται σημαντική πρόοδος στις σχετικές νομοθετικές διατάξεις. Καταληκτικά αναγκαστεί η υιοθέτηση μιας ενιαίας εθνικής στρατηγικής για τη δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου άσκησης μεταναστευτικής πολιτικής.

6.2 Προτάσεις

Οι πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των προσφύγων επιδέχονται αρκετά στάδια βελτίωσης σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνας. Οι βασικοί πυλώνες ενίσχυσης είναι η εκπαίδευση, η πρόσβαση στην αγορά εργασίας και οι ίσες ευκαιρίες σε σχέση με τον γηγενή πληθυσμό. Οι υπεύθυνοι χάραξης της ενταξιακής πολιτικής οφείλουν να ενισχύσουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στους πρόσφυγες, ως το βασικό βήμα για την μελλοντική είσοδό τους στην αγορά εργασίας, αλλά για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Η υλοποίηση θα μπορούσε να γίνει μέσω εκπαιδευτικών δομών, μέσω ταχύρρυθμων προγραμμάτων τα οποία θα δραστηριοποιούνται εντός των δομών ή σε αστικά κέντρα της Ελλάδας. Ταυτόχρονα χρήσιμα κρίνονται και κίνητρα για την εκμάθησή της ελληνικής ή την θέσπιση υποχρεωτικότητας, μέσα από την επιβολή ορισμένων κυρώσεων σε περίπτωση απουσιών ή μη παρακολούθησης.

Στο ίδιο πλαίσιο κρίνονται ως χρήσιμα τα προγράμματα εκπαίδευσης, ειδικά για τα τεχνικά επαγγέλματα, μέσω των οποίων θα θεσπιστεί ένα ενιαίο πλαίσιο αναγνώρισης προσόντων και δεξιοτήτων για τους πρόσφυγες. Δηλαδή θα είναι κάτοχοι ενός αναγνωρισμένου τίτλου εξειδίκευσης σε κάποιο αντικείμενο εργασίας. Ταυτόχρονα

απαιτείται η ενημέρωση των ατόμων για το εργασιακό καθεστώς και τα δικαιώματα των εργαζομένων, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα εργασιακής εκμετάλλευσης. Οι δράσεις ενημέρωσης δύναται να γίνονται και για τους ίδιους τους εργοδότες, ώστε να γνωρίζουν για τα κριτήρια πρόσληψης στην εργασία ενός υπηκόου τρίτης χώρας και υπό ποιες προϋποθέσεις πρέπει να γίνεται (π.χ. έγγραφα παραμονής). Η υπόψη ενημερωτική δράση θα ήταν χρήσιμο να γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και από έναν επίσημο κρατικό φορέα.

Από τα δεδομένα της έρευνας προκύπτει μια σχετική δυσκολία των προσφύγων αναφορικά με την εξυπηρέτηση σε δημόσιες υπηρεσίες, τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις που υφίστανται στην Ελλάδα και ταλαιπωρούν το γηγενή πληθυσμό, είναι αναμενόμενο να αποτελούν επιπλέον κωλύματα για του πρόσφυγες. Ωστόσο οι υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να αντιμετωπίζουν τους υπηκόους τρίτων χωρών με σεβασμό, αξιοπρέπεια και χωρίς διακρίσεις έναντι του γηγενούς πληθυσμού.

6.3 Με το βλέμμα στο Μέλλον

Οι ερευνητικές προσπάθειες καθώς και η υιοθέτηση προγραμμάτων δράσης και πολιτικών επιβεβαιώνουν τις δυνατότητες της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στην υποδοχή και την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των προσφύγων. Ωστόσο υπάρχουν ακόμη περιθωριοποιημένα άτομα, τα οποία υφίστανται διακρίσεις και περιορισμούς. Οι παρούσες διαδικασίες ένταξης ενδεχομένως να χρήζουν βελτίωσης, μπορεί τα ίδια τα άτομα να μην επιθυμούν να ενταχθούν και να παραμείνουν στη χώρα ή η ίδια η κοινωνία να μην παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες για να γίνει αυτό. Επιπλέον η μαζική εισροή προσφύγων στην Ελλάδα και γενικότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εντείνει το συγκεκριμένο πρόβλημα. Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, αξιοσημείωτο είναι το ενδεχόμενο αυτοαπασχόλησης των προσφύγων, οι οποίοι βέβαια έχουν κατοχυρώσει το δικαίωμα του επιχειρείν.

Επίλογος

Όπως έχει αναφερθεί και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας το προσφυγικό, διαχωρίζεται από τη μετανάστευση, ενώ αποτελεί ένα ζήτημα που παρουσιάζει διακυμάνσεις, αλλά εντοπίζεται πάντα. Οι προσφυγικές ροές που προκύπτουν λόγω της βεβιασμένης μετακίνησης πληθυσμών, συνήθως λόγω ένοπλων συγκρούσεων, εντάσσονται σε ένα θεσμικό πλαίσιο που κατοχυρώνεται από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

Επιπλέον υφίσταται η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για το ζήτημα της μετανάστευσης και τις αρχές ένταξης. Ωστόσο οι εθνικές πολιτικές αν και είναι εναρμονισμένες με τις οδηγίες της Ένωσης, χρειάζονται περαιτέρω ενίσχυση και προσαρμογή στα νέα δεδομένα. Ειδικότερα οι χώρες πρώτης υποδοχής, όπως η Ελλάδα, παρουσιάζουν ορισμένες δυσκολίες στην ανάπτυξη πολιτικών ένταξης. Από την βιβλιογραφία της εργασίας και τα δεδομένα της έρευνας αποδεικνύεται πως οι υφιστάμενες κρατικές δομές αδυνατούν να διαχειριστούν τις μαζικές ροές προσφύγων.

Επιπλέον η Ελλάδα διερχόμενη από μία οικονομική κρίση την τελευταία δεκαετία, όπως και πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες και με δεδομένη την αστάθεια στην εργασία και την απασχόληση, παρουσιάζει μειωμένη ζήτηση εργατικού δυναμικού. Ως μέλος της Ε.Ε. η Ελλάδα, πρέπει να υιοθετήσει πολιτικές και μέτρα, ώστε να μην φτάσει στο σημείο να αποτελέσει μια «αποθήκη» αδρανών ανθρώπων, τους οποίους δεν μπορεί να αξιοποιήσει και δεν μπορεί να τους παρέχει την απαραίτητη προστασία και υποστήριξη.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι χώρες με σταθερή οικονομία και περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης, έχουν τη δυνατότητα ένταξης και ενσωμάτωσης περισσότερων προσφύγων, ώστε να υπάρξει μια σχετική ελάφρυνση των χωρών με υψηλή συσσώρευση.

Εκτιμάται πως το ζήτημα της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης των προσφύγων θα αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης και εθνικών μεταρρυθμίσεων, ενώ απαιτεί μια καινοτόμα αντιμετώπιση. Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης αποτελεί την πρώτη χώρα υποδοχής προς την Ευρώπη, ενώ βρίσκεται ασφυκτικά κοντά σε χώρες με πολιτική αστάθεια, οι οποίες ανά πάσα ώρα και στιγμή ενδέχεται να τροφοδοτήσουν με προσφυγικές ροές τη χώρα μας. Ο πόλεμος είναι σίγουρο ότι ωθεί ολοένα και περισσότερο κόσμο να αναζητήσει ασφαλές καταφύγιο στην Ευρώπη, ώστε να γλυτώσει από τη φρίκη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της σύρραξης στην Ουκρανία, από όπου ένας μεγάλος αριθμός εκτοπισμένων προσφύγων εκτιμάται ότι θα κινηθεί προς τη χώρα μας, προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Ξένη

- (SEU), S.E.U. (1997) *Social Exclusion Unit: Purpose, work priorities and working methods*. Λονδίνο.
- Beresnevičiūtė, V. (2003) 'Dimensions of Social Integration : Appraisal of Theoretical Approaches', *Ethnicity*, pp. 96–108.
- Bhalla, A. and Lapeyre, F. (1997) 'Social exclusion: Towards an analytical and operational framework', *Development and Change*, 28(3), pp. 413–433. doi:10.1111/1467-7660.00049.
- Brief, P. (2020) 'COVID-19 and People on the Move J U N E 2 0 2 0', *united Nations* [Preprint], (June).
- Castel, R. (no date) 'Las metamorfosis de la cuestión social'.
- Clark, E. *et al.* (2020) 'Disproportionate impact of the COVID-19 pandemic on immigrant communities in the United States', *PLoS Neglected Tropical Diseases*, 14(7), pp. 1–9. doi:10.1371/JOURNAL.PNTD.0008484.
- CNN (2015) 'Refugee crisis: What happened in 2015 and what's ahead - CNN'. Available at: <https://edition.cnn.com/2015/12/22/europe/refugee-crisis-what-happened-whats-next/index.html> (Accessed: 9 February 2022).
- Coenders, M., Lubbers, M. and Scheepers, P. (2008) 'Support for Repatriation Policies of Migrants: Comparisons Across and Explanations for European Countries', <http://dx.doi.org/10.1177/0020715208088911>, 49(2–3), pp. 175–194. doi:10.1177/0020715208088911.
- COM/2011/0455 (no date) 'EUR-Lex - 52011DC0455 - EL'.
- Commission, E. (2016) *Action Plan on the integration of third country nationals*.
- Curran, C. *et al.* (2007) 'Challenges in multidisciplinary systematic reviewing: A study on social exclusion and mental health policy', *Social Policy and Administration*, 41(3), pp. 289–312. doi:10.1111/j.1467-9515.2007.00553.x.
- Dhungana, N. (2020) 'Human dignity and cross-border migrants in the era of the COVID-19 pandemic', *World Development*. Elsevier Ltd, p. 105174. doi:10.1016/j.worlddev.2020.105174.
- Dimakos, I.C. and Tasiopoulou, K. (2003) 'Attitudes Towards Migrants: what do

Greek students think about their immigrant classmates?’, *Intercultural Education*, 14(3). doi:10.1080/1467598032000117097.

- Dixon, T. *et al.* (2019) *Attitudes towards National Identity, Immigration and Refugees in Greece*. https://www.moreincommon.com/media/ltinlcnc/0535-more-in-common-greece-report_final-4_web_lr.pdf. Available at: https://www.moreincommon.com/media/ltinlcnc/0535-more-in-common-greece-report_final-4_web_lr.pdf.
- Durkheim, E. (1980) *Κοινωνικές Αιτίες της Αυτοκτονίας*. Αναγνωστίδ. Αθήνα.
- ‘EASO History European Union Agency for Asylum’ (no date). Available at: <https://euaa.europa.eu/easo-history> (Accessed: 9 February 2022).
- Elias, N. (1998) ‘Ensayo acerca de las relaciones entre establecidos y forasteros. Elias, Norbert (REIS N°104. TEXTOS CLÁSICOS)’, pp. 219–251.
- Elisabeth, M., Maneesh, P.S. and Michael, S. (2020) ‘Refugees in Sweden During the Covid-19 Pandemic—The Need for a New Perspective on Health and Integration’, *Frontiers in Public Health*, 8, p. 574334. doi:10.3389/fpubh.2020.574334.
- Estivill, J. (2003) *Concepts and strategies for combating social exclusion: an overview*, *International Labour Organization*. Γενεύη.
- Ghandour-Demiri, N. (2015) *Η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα*.
- Gordon, D. *et al.* (2000) *Poverty and social exclusion in Britain*. London.
- Greenaway, C. *et al.* (2020) ‘COVID-19: Exposing and addressing health disparities among ethnic minorities and migrants’, *Journal of Travel Medicine*, 2020, pp. 1–3. doi:10.1093/jtm/taaa113.
- De Haan, A. (2000) *Social exclusion: Enriching the understanding of deprivation*, *Studies in Social and Political Thought*.
- Hargreaves, S. *et al.* (2020) ‘Targeting COVID-19 interventions towards migrants in humanitarian settings’, *The Lancet Infectious Diseases*, 20(6), pp. 645–646. doi:10.1016/S1473-3099(20)30292-9.
- Hughes, M. and Kroehler, C. (2014) *Κοινωνιολογία*. Κριτική. Αθήνα.
- ILO (2017) *Addressing governance challenges in a changing labour migration landscape*, 106th Session of the International Labour Conference, June 2017.
- IOM Greece (no date). Available at: <https://greece.iom.int/>.
- Koh, D. (2020) ‘Migrant workers and COVID-19’, *Occup Environ Med*, 0, pp. 1–

3. doi:10.1136/oemed-2020-106626.

- Kohli, M. and Woodward, A. (2001) *Inclusions and Exclusions in European Societies*. London: Routledge.
- Kumar, K. *et al.* (2020) 'The psychological impact of COVID-19 pandemic and lockdown on the migrant workers: A cross-sectional survey', *Asian Journal of Psychiatry*, pp. 2018–2020. doi:10.1016/j.ajp.2020.102252.
- Levitas, R. *et al.* (2007) 'THE MULTI-DIMENSIONAL ANALYSIS OF SOCIAL EXCLUSION BY', *Bristol Institute of Public Affairs* [Preprint], (April 2015).
- Liem, A. *et al.* (2020) 'The neglected health of international migrant workers in the COVID-19 epidemic', *The Lancet Psychiatry*, 7(4), p. e20. doi:10.1016/S2215-0366(20)30076-6.
- Mann, M. (1986) 'The sources of social power. Vol.1: A history of power from the beggining to A.D', *Cambridge University Press* [Preprint].
- Morel, S. (2012) 'Social Exclusion and Anti-Poverty Policy : A Debate sous la direction de Charles GORE et José B. FIGUEIREDO, International Institute for Labour Studies, United Nations Development Programme, Research Series 110, Geneva : International Labour Organisation', *Relations industrielles*, 53(3), p. 595. doi:10.7202/005295ar.
- Murray, S.B. and Skull, S.A. (2005) 'Hurdles to health: immigrant and refugee health care in Australia.', *Australian health review : a publication of the Australian Hospital Association*, 29(1), pp. 25–29. doi:10.1071/AH050025.
- Paugam, S. (1996) *L'Exclusion, l'Etat des Savoirs*. La Decouve. \$Π\$α\$β\$γ\$δ\$ε\$ζ\$η\$θ\$ι\$κ\$λ\$μ\$ν\$ξ\$ο\$π\$ρ\$σ\$τ\$υ\$φ\$χ\$ψ\$ω\$.
- Peace, R. (2001) 'Social Exclusion: A concept in need of definition?', *Journal of New Zealand. Social Pol*, pp. 18–37.
- Pearce, F. (1989) *The Radical Durkheim*. Unwin Hyma. \$Λ\$σ\$ν\$ξ\$δ\$ε\$ζ\$η\$θ\$ι\$κ\$λ\$μ\$ν\$ξ\$ο\$π\$ρ\$σ\$τ\$υ\$φ\$χ\$ψ\$ω\$.
- Poddar, S. (2016) 'European Migrant Crisis: Financial Burden or Economic Opportunity?', p. 29. Available at: <http://repository.upenn.edu/sirehttp://repository.upenn.edu/sire/43>.
- Popay, J. *et al.* (2008) *Social Exclusion, Meaning, Measurement and Experience and Links to Health Inequalities. A Review of Literature*. Commision. Lancaster University.
- Sekeris, P. and Vasilakis, C. (2016) 'The Mediterranean Refugees Crisis and

- Extreme Right Parties: Evidence from Greece', *Mpra*, (72222), pp. 1–14.
Available at: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/72222/>.
- Smith, R.M. (2013) 'Citizenship, Borders, and Human Needs', pp. 177–179.
 - The Lancet (2020) 'COVID-19 will not leave behind refugees and migrants', *The Lancet*, 395(10230), p. 1090. doi:10.1016/S0140-6736(20)30758-3.
 - Thomas, W. and Znaniecki, F. (1996) 'The Polish Peasant in Europe and America: A Classic Work in Immigration History'.
 - Thyssen, M. (2017) 'Ένταξη : Νέο εργαλείο προφίλ δεξιοτήτων που θα βοηθήσει την είσοδο υπηκόων τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας'.
 - Tönnies, F. (1985) *Κοινότητα και Κοινωνία*. Αναγνωστίδ. Αθήνα.
 - Traianou, A. (2014) 'The centrality of ethics in qualitative research i', in *The Oxford Handbook of qualitative research*. Oxford Uni. New York.
 - UNHCR (2009) *ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ* σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 Για το Καθεστώς των Προσφύγων. Available at: <http://www.unhcr.gr>.
 - Ziyauddin, K.M. and Kasi, E. (2009) 'Dimensions of Social Exclusion', *Cambridge Scholars Publishing* [Preprint].

Ελληνική

- Αμνηστία, Δ. (1948) 'ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ'.
- Βεντούρα, Λ. et al. (2006) *METANΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ*. Gutenberg. Αθήνα.
- Βεντούρα, Λ. (2011) 'Η ενσωμάτωση: συγκρουσιακή διαδικασία μετατόπισης συνόρων', in *METANΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ*. Νήσος. Αθήνα, pp. 45–48.
- Βουτυρά, Ε. (2011) 'Μετανάστες, πρόσφυγες και ένταξη', in *Συμβιώνοντας με τη μετανάστευση*. Ιανός. Θεσσαλονίκη, pp. 22–25.
- Δικαίου, Ε.Τ. της Δ.Ε.Δ.Π. (2016) *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια Δικαστική ανάλυση*.
- Δουβλίνο III Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (no date). Available at:

<https://migration.gov.gr/gas/diakasies/doyvlino-iii/>.

- Επιτροπή, Ε. (2010) 'ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Το μέλλον της δημοσιονομικής στήριξης της ΕΕ στις τρίτες χώρες'.
- Επιτροπή, Ε. (2020) 'Σχέδιο Δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027', *Industry and Higher Education*, (1), p. 32. Available at: <http://journal.unilak.ac.id/index.php/JIEB/article/view/3845%0Ahttp://dspace.uc.ac.id/handle/123456789/1288>.
- Ζαΐκος, Ν. (2017) 'Η ευρωπαϊκή πολιτική μεταναστευσης μετά το πρόγραμμα της Στοκχόλμης', in Ανίκουλα (ed.) *Μετανάστευση και Δίκαιο. Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*. Ίδρυμα Κού. Θεσσαλονίκη, pp. 50–56.
- Ηνωμένα Έθνη (1951) *ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ 1951 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ*.
- Καντανζόγλου, Ι. (2006) *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκτός, Εντός και Υπό*. Σαββάλας. Αθήνα.
- Κοινοτήτων, Ε. των Ε. (2005) 'Το πρόγραμμα της Χάγης: Δέκα προτεραιότητες για την επόμενη πενταετία', p. 34. Available at: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ocemod.2013.04.010%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.ocemod.2011.06.003%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.ocemod.2008.12.004%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.ocemod.2014.08.008%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.jcp.2009.08.006%0Ahttp://dx.doi>.
- Κοινοτήτων, Ε. των Ε. (2009) 'Ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην υπηρεσία των πολιτών', p. 40.
- Κόντης, Α. (2009) *Ζητήματα κοινωνικής ένταξης μεταναστών*. Παπαζήση. Αθήνα.
- Κοτζαμάνη, Α., Λαφαζάνης, Γ. and Σκλάβου, Κ. (2008) *Συμβουλευτική Προσφύγων, Παλιννοστούντων, Μεταναστών και Αιτούντων Άσυλο*. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ).
- Λεοντίσης, Β. et al. (2020) 'Συγκριτική Ανάλυση Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων στην Ελλάδα Προσωπικές Εμπειρίες, Βέλτιστες Πρακτικές, Προτάσεις Πολιτικής'.
- Μετανάστευσης, Δ.Ο. (2009) *ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ*. Available at: <http://www.iom.int>.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2002) *Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό: Διαδικασίες και χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού τον νομό*

Κυκλάδων. ΙΝΕ, ΓΣΕΕ/. Αθήνα.

- Παπαδοπούλου, Δ. (2004) 'Η φύση του κοινωνικού αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία', in *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Εξάντας. Αθήνα.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2007) 'Πρότυπα και τάσεις των Ευρωπαϊκών πολιτικών ένταξης των μεταναστών', *8ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο*, p. 12.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2011) 'Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Παρελθόν, παρόν και μέλλον', in *Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. Κριτική. Αθήνα, pp. 1–30.
- Τάμπερε, Σ. του (1999) 'ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΤΑΜΠΕΡΕ'.

Θεσμικά Κείμενα

- Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων (1951)
- Συνθήκη της Λισσαβόνας (2000)
- Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967)
- Πρόγραμμα του Ταμπέρε
- Πρόγραμμα της Χάγης
- Πρόγραμμα της Στοκχόλμης
- Κανονισμός του Δουβλίνου (Δουβλίνο III)
- Πράσινη Βίβλος (6 Ιουνίου 2007), σχετικά με το μέλλον του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου
- Ν.4251/2014 (ΦΕΚ 1303/Α/1-4-2014) Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές Διατάξεις.
- Ν.4332/2015 (ΦΕΚ 76/Α/9-7-2015) Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας.

Παραρτήματα Ερωτηματολογίων

Η παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε για την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Ειδίκευση Περιφερειακού και Τοπικού Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, με την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Ανισότητες και κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των προσφύγων στην Ελλάδα». Παρακάτω παρατίθεται το κάτωθι ερωτηματολόγιο του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής αυτής.

- Το ερωτηματολόγιο αποτελείται απο επτά ενότητες με ερωτήσεις κλειστού τύπου και απευθύνεται αποκλειστικά σε πρόσφυγες.
- Οι απαντήσεις που θα δοθούν είναι αυστηρά **ανώνυμες** και άκρως **εμπιστευτικές**
- Παρακαλείσθε να συμπληρωθούν **όλες** οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου
- Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν περιέχουν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και επομένως μπορούν να σας αποσταλούν με δική σας επιθυμία

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας και το ενδιαφέρον.

1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Ποιο είναι το φύλο σας;
 - Άνδρας
 - Γυναίκα
2. Ποια είναι η ηλικία σας;
 - 18-25
 - 26-35
 - 36-50
 - 51-65
 - 66+
3. Από ποια χώρα κατάγεστε;
4. Εάν δεν γεννηθήκατε στην Ελλάδα, πότε ήρθατε;
5. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;
 - Άγαμος/η
 - Έγγαμος/η
 - Διαζευγμένος/η
 - Χήρος/α
6. Πόσα τέκνα έχετε;
 - Δεν έχω παιδιά
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4+

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1. Γνωρίζετε κάποια άλλη ξένη γλώσσα;
 - Δεν γνωρίζω κάποια ξένη γλώσσα
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4+
2. Γνωρίζετε ελληνικά;
 - Ναι
 - Όχι
3. Γνωρίζετε αγγλικά;
 - Ναι
 - Όχι
4. Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσής σας;
 - Αναλφάβητος
 - Πρωτοβάθμια
 - Δευτεροβάθμια
 - Τριτοβάθμια
 - Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου
 - Κάτοχος διδακτορικού τίτλου
5. Θέλετε να διευρύνετε τις σπουδές σας σε ανώτερο επίπεδο;
 - Ναι
 - Όχι
6. Αν όχι, τι άλλο θα θέλατε να κάνετε;
 - Εύρεση εργασίας
 - Να πάω σε άλλη χώρα

3. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1. Στην πατρίδα σας τι είδους απασχόληση είχατε;

- Πλήρους απασχόλησης μισθωτός (άνω των 30 ωρών/εβδομάδα)
- Πλήρους απασχόλησης αυτοαπασχολούμενος (άνω των 30ωρών/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με πλήρες ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με μειωμένο ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Αυτοαπασχολούμενος μερικής απασχόλησης (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Φροντίδα σπιτιού/ Οικιακά
- Φοιτητής
- Αδύνατη εργασία (πχ λόγω αναπηρίας)
- Άνεργος προς αναζήτηση εργασίας
- Άνεργος που δεν αναζητά εργασία

2. Στην Ελλάδα σας τι είδους απασχόληση είχατε το πρώτο 6μηνο της παραμονής σας;

- Πλήρους απασχόλησης μισθωτός (άνω των 30 ωρών/εβδομάδα)
- Πλήρους απασχόλησης αυτοαπασχολούμενος (άνω των 30ωρών/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με πλήρες ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με μειωμένο ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Αυτοαπασχολούμενος μερικής απασχόλησης (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Φροντίδα σπιτιού/ Οικιακά
- Φοιτητής
- Αδύνατη εργασίας (πχ λόγω αναπηρίας)
- Άνεργος προς αναζήτηση εργασίας
- Άνεργος που δεν αναζητά εργασία

3. Στην Ελλάδα τι είδους απασχόληση έχετε σήμερα (εφόσον διαμένετε πάνω από 6μήνες)

- Διαμονή λιγότερο από 6 μηνες στην Ελλάδα
- Πλήρους απασχόλησης μισθωτός (άνω των 30 ωρών/εβδομάδα)
- Πλήρους απασχόλησης αυτοαπασχολούμενος (άνω των 30ωρών/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με πλήρες ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Μισθωτός μερικής απασχόλησης, με επιθυμία να εργάζομαι με μειωμένο ωράριο (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Αυτοαπασχολούμενος μερικής απασχόλησης (λιγότερο από 30 ώρες/εβδομάδα)
- Φροντίδα σπιτιού/ Οικιακά
- Φοιτητής

- Αδύνατη εργασίας (πχ λόγω αναπηρίας)
 - Άνεργος προς αναζήτηση εργασίας
 - Άνεργος που δεν αναζητά εργασία
 - Άλλο
4. Παρακολουθείτε κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης;
- Ναι
 - Όχι
5. Αν εργαζόσασταν στην πατρίδα σας, σε τί είδους εργασία;
- Δεν εργαζόμουν
 - Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία
 - Διοίκηση επιχειρήσεων
 - Βιομηχανία
 - Εκπαίδευση
 - Υγεία
 - Δομικές κατασκευές, τεχνίτες
 - Λιανικό ή χονδρικό εμπόριο
 - Εστίαση ή φιλοξενία (ξενοδοχεία)
 - Τέχνη, ψυχαγωγία, αναψυχή
 - Τραπεζικές υπηρεσίες
6. Αν εργάζεστε στην Ελλάδα, σε τί είδους εργασία;
- Δεν εργάζομαι
 - Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία
 - Διοίκηση επιχειρήσεων
 - Βιομηχανία
 - Εκπαίδευση
 - Υγεία
 - Δομικές κατασκευές, τεχνίτες
 - Λιανικό ή χονδρικό εμπόριο
 - Εστίαση ή φιλοξενία (ξενοδοχεία)
 - Τέχνη, ψυχαγωγία, αναψυχή
 - Τραπεζικές υπηρεσίες
 - Άλλο
7. Επιθυμείτε να παραμείνετε στην συγκεκριμένη εργασία;
- Δεν εργάζομαι
 - Ναι
 - Όχι

4. ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τις δημόσιες υπηρεσίες στην Ελλάδα;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Εξαιρετικά

2. Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τη δημόσια περίθαλψη στην Ελλάδα;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Εξαιρετικά

3. Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τα μέσα μαζικής μεταφοράς στην Ελλάδα;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Εξαιρετικά

4. Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τα καταστήματα λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Εξαιρετικά

5. Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τους γηγενείς πολίτες της Ελλάδας;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Εξαιρετικά

6. Αντιμετωπίσατε κάποια στιγμή ρατσιστική αντιμετώπιση λόγω της καταγωγής σας;

- Ναι
- Όχι

7. Αντιμετωπίσατε κάποια στιγμή ρατσιστική αντιμετώπιση λόγω της θρησκείας σας;

- Ναι
- Όχι

8. Τα παιδιά σας αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν ρατσιστικές συμπεριφορές;

- Ναι
- Όχι
- Δεν γνωρίζω

9. Πιστεύετε ότι η Ελλάδα δίνει καλύτερες ευκαιρίες σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες;

- Ναι
- Όχι

10. Έχετε δεχθεί εσείς ή κάποιο οικείο σας πρόσωπο διακρίσεις; Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από ένα:

- Όχι
- Αστυνομική παρενόχληση
- Λεκτική βία
- Σωματική βία
- Εκβιασμός / εξαναγκασμός
- Σύλληψη / κράτηση
- Έξωση
- Άρνηση παροχής υπηρεσιών από δημόσιο φορέα
- Άρνηση παροχής υπηρεσιών από ιδιωτική επιχείρηση
- Άρνηση παροχής υπηρεσιών από ΜΚΟ

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

1. Συνήθως συναναστρέφεστε με:
 - Συμπατριώτες σας
 - Άτομα ελληνικής καταγωγής
 - Άτομα από άλλες ανεπτυγμένες χώρες
 - Πρόσφυγες από άλλες χώρες
2. Διαθέτετε κινητό τηλέφωνο, υπολογιστή ή tablet;
 - Ναι
 - Όχι
3. Στην πατρίδα σας είχατε πρόσβαση στον διαδίκτυο;
 - Ναι
 - Όχι
4. Στην Ελλάδα χρησιμοποιείς το διαδίκτυο;
 - Ναι
 - Όχι
5. Για ποιόν λόγο χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο;
 - Δεν το χρησιμοποιώ
 - Εύρεση εργασίας,
 - Διασκέδαση,
 - Επικοινωνία με συγγενείς στο εξωτερικό,
 - Εκπαίδευση
 - Άλλο
6. Είστε μέλος σε κάποια τοπική οργάνωση ή κάποιο σύλλογο;
 - Ναι
 - Όχι
7. Παρακολουθείτε συχνά πολιτιστικές εκδηλώσεις;
 - Ναι
 - Όχι
8. Παρακολουθείτε μαθήματα ελληνικής γλώσσας;
 - Ναι
 - Όχι
9. Παρακολουθείτε μαθήματα σε κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα της Ελλάδας;
 - Ναι
 - Όχι

10. Συμμετέχετε σε εθελοντικούς οργανισμούς;

- Ναι
- Όχι

11. Έχετε ενταχθεί σε κάποιο σωματείο εργαζομένων;

- Ναι
- Όχι

12. Αισθάνεστε απειλή από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες;

- Όχι
- Έλληνες ρατσιστές
- Αστυνομικές αρχές
- Ρατσιστικά κόμματα
- Μετανάστες άλλων χωρών
- Άλλο

6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

1. Εργάζεστε (ή είστε άνεργος);
 - Ναι
 - Όχι
2. Αν εργάζεστε οι οικονομικές απολαβές από την τωρινή εργασία σας, είναι επαρκείς;
 - Ναι
 - Όχι
 - Δεν εργάζομαι
3. Πόσο ικανοποιημένος είστε από την ασφάλεια και τη σταθερότητα που σας παρέχει η εργασία σας;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Εξαιρετικά
---------	------	--------	------	------------
4. Πόσο ανταποκρίνεται η εργασία στις προσδοκίες σας και στα όνειρά σας;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Εξαιρετικά
---------	------	--------	------	------------
5. Αισθάνεστε ικανοποιημένος από τον τρόπο που σας αντιμετωπίζει το άμεσο εργασιακό σας περιβάλλον;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Εξαιρετικά
---------	------	--------	------	------------
6. Μπορείτε να ανταπεξέλθετε στις πάγιες οικονομικές σας υποχρεώσεις; (λογαριασμοί, εφορία, αποστολή χρημάτων στην πατρίδα κλπ)

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Εξαιρετικά
---------	------	--------	------	------------
7. Πόσο εύκολη ήταν η διαδικασία ανοίγματος τραπεζικού λογαριασμού στην Ελλάδα από την πλευρά των δικαιολογητικών και της ταυτοποίησης των στοιχείων που απαιτήθηκε;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Εξαιρετικά
---------	------	--------	------	------------
8. Η πρόσβαση σε κρατικά επιδόματα είναι εύκολη;
 - Ναι
 - Όχι

7. ΠΡΟΘΕΣΗ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Σχεδιάζετε να παραμείνετε στην Ελλάδα;
 - Ναι
 - Όχι, θα πάω σε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα
 - Όχι, θα πάω σε άλλη μη Ευρωπαϊκή χώρα
 - Όχι, θα επιστρέψω στην πατρίδα μου

2. Θα θέλατε να αποκτήσετε ελληνική υπηκοότητα, εφόσον δεν την έχετε ήδη;
 - Ναι
 - Όχι

3. Πιστεύετε ότι η ελληνική πολιτεία λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την ενίσχυση των προσφύγων;
 - Ναι
 - Όχι

4. Ποια είναι τα βασικά προβλήματα σας στην Ελλάδα;
 - Κανένα
 - Γλώσσα
 - Έλλειψη χρημάτων / πόρων
 - Έλλειψη πληροφόρησης / γνώσεων
 - Έλλειψη εγγράφων / εργασιακής εμπειρίας
 - Σωματική/ ψυχική δυσκολία
 - Ρατσιστική αντιμετώπιση
 - Πολιτισμικές διαφορές
 - Άλλο

1. DEMOGRAPHIC DATA

1. What is your gender?
 - Male
 - Female
2. What is your age?
 - 18-25
 - 26-35
 - 36-50
 - 51-65
 - 66+
3. Which country are you from?
4. If you were not born in Greece, when did you arrive?
5. What is your marital status?
 - Unmarried
 - Married
 - Divorced
 - Widowed
6. How many children do you have? (How many children do you have?)
 - I have no children(None)
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4 +

2. TRAINING DATA

1. how many languages are you capable of speaking?
 - I do not know any foreign language
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4+
2. Do you understand Greek?
 - Yes
 - No
3. Do you understand English?
 - Yes
 - No
4. What is the highest degree or level of education you have completed?
 - Illiterate
 - Primary
 - Secondary education
 - Tertiary
 - Master's degree holder
 - Doctoral degree holder
6. Would you like to expand your current education?
 - Yes
 - No
7. If not, what else would you like to do?
 - Find a job
 - Go to another country

3. VOCATIONAL TRAINING - EMPLOYMENT

1. What was your employment status in your home country?
 - Full-time employee (more than 30 hours/week)
 - Full-time self-employed (more than 30 hours/week)
 - Part-time employee, with a desire to work full-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time employee, wishing to work part-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time self-employed (less than 30 hours/week)
 - Home care/household chores
 - Student
 - Unable to work (e.g. due to disability)
 - Unemployed looking for work
 - Unemployed not looking for work
 - Other
2. What was your employment status for the first 6 months of arrival in Greece?
 - Full-time employee (more than 30 hours/week)
 - Full-time self-employed (more than 30 hours/week)
 - Part-time employee, wishing to work full-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time employee, wishing to work part-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time self-employed (less than 30 hours/week)
 - Home care/household chores
 - Student
 - Unable to work (e.g. due to disability)
 - Unemployed looking for work
 - Unemployed not looking for work
 - Other
3. What is your current employment status in Greece? (as long as you stay more than 6 months in Greece.)
 - I stay less than 6 months in Greece
 - Full-time employee (more than 30 hours/week)
 - Full-time self-employed (more than 30 hours/week)
 - Part-time employee, willing to work full-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time employee, wishing to work part-time (less than 30 hours/week)
 - Part-time self-employed (less than 30 hours/week)
 - Home care/household chores
 - Student
 - Unable to work (e.g. due to disability)
 - Unemployed looking for work
 - Unemployed not looking for work
 - Other
4. Do you attend in any educational employment programs ?
 - Yes
 - No

5. If you worked in your home country, what kind of work did you do? (if you worked in your country what was your activity sector?)
- I didn't work
 - Agriculture, animal husbandry, fishing
 - Business administration
 - Industry
 - Education
 - Health care
 - Construction, craftsmen
 - Retail or wholesale trade
 - Hotels and restaurants
 - Art, entertainment, recreation
 - Banking services
 - Other
6. If you work in Greece, In which activity sector did you work?
- I do not work
 - Agriculture, animal husbandry, fishing
 - Business administration
 - Industry
 - Education
 - Health care
 - Construction, craftsmen
 - Retail or wholesale trade
 - Hotels and restaurants
 - Art, entertainment, recreation
 - Banking services
 - Other
7. Will you stay in this current job?
- Not working
 - Yes
 - No

5. VIEWS ON GREEK SOCIETY

1. What is your level of satisfaction with public services in Greece?
how satisfied are you with public services in Greece?

Not at all Not very Neutral Somewhat Very

2. How satisfied are you with public hospitals in Greece?
how satisfied are you with the health care system in Greece?

Not at all Not very Neutral Somewhat Very

3. How satisfied are you with the public transport system in Greece?

Not at all Not very Neutral Somewhat Very

4. What is your level of satisfaction with retail stores in Greece?

Not at all Not very Neutral Somewhat Very

5. What is your level of satisfaction with native citizens in Greece?

Not at all Not very Neutral Somewhat Very

6. Have you ever faced racist treatment because of your origin?

- Yes
- No

7. Have you ever faced racist treatment because of your religion?

- Yes
- No

8. Have your children ever faced or facing racist attitudes / treatment?

- Yes
- No
- Do not know

9. Do you think that Greece offers better opportunities than other European countries?

- Yes
- No

10. Have you or someone close to you been discriminated against? You can choose more than one:

(Have you or someone else close to you been victim of discrimination? You can choose more than one answers :)

- No
- Police harassment
- Verbal abuse
- Physical violence
- Extortion/coercion
- Arrest / detention
- Eviction
- Refusal to provide services by a public services
- Refusal to provide services by a private company
- Refusal to provide services by an NPO

4. SOCIAL INCLUSION

1. You usually socialise with:
(You usually associate with: You can choose more than one answers:)
 - Your compatriots
 - People of Greek origin
 - People from other developed countries
 - Refugees from other countries
2. Do you own a mobile phone, computer or tablet?
 - Yes
 - No
3. In your home country did you have access to the internet?
 - Yes
 - No
4. In Greece do you use the internet? (here in Greece do you use the network?)
 - Yes
 - No
5. Why do you use the internet? (why do you use the network?)
 - I do not use it
 - Finding a job,
 - Entertainment,
 - Contacting relatives abroad,
 - Education
 - Other
6. Are you a member of a local organisation or association?
Are you a member of a local organisation or club?
 - Yes
 - No
7. Do you often attend any cultural events?
 - Yes
 - No
8. Do you attend any Greek language courses?
 - Yes
 - No
9. Do you attend courses at any university in Greece?
Do you take any courses at a university in Greece?
 - Yes
 - No

10. Do you participate voluntary in any organization?
- Yes
 - No
11. Have you joined an employee union?
- Yes.
 - No
12. Do you feel threatened by certain social groups?
- None
 - Greek racists
 - Police authorities
 - Racist parties
 - Immigrants from other countries
 - Other

5. ECONOMIC INTEGRATION

1. Do you work (or you are unemployed)?
 - Yes
 - No
2. If you are working, your financial income from your current job is sufficient?
 - Yes
 - No
 - Not working
3. How satisfied are you with the security and stability provided by your job?
Not at all Not very Neutral Somewhat Very
4. How well does your work meet your expectations and dreams?
Not at all Not very Neutral Somewhat Very
5. Do you feel satisfied with the way you are treated by your work environment?
Not at all Not very Neutral Somewhat Very
6. Are you able to cope up with your fixed financial obligations? (bills, tax, sending money home etc.)
Not at all Not very Neutral Somewhat Very
7. How easy was the process of opening a bank account in Greece? In terms of the required documentation and identification papers.
Not at all Not very Neutral Somewhat Very
8. Is it easy to access government benefits?
 - Yes
 - No

6. INTENTION OF PERMANENT ESTABLISHMENT IN GREECE

1. Are you planning on staying in Greece?
 - Yes
 - No, I will go to another European country
 - No, I will go to another non-European country
 - No, I will return to my country
2. Would you like to acquire Greek citizenship if you do not already have it?
(would you like to acquire Greek citizenship, whereas you do not already have?)
 - Yes
 - No
3. Do you believe that Greek government takes appropriate measures to ensure/ provide? support to refugees?
 - Yes
 - No
4. What are your main problems in Greece?
 - None
 - Language
 - Lack of money / resources
 - Lack of information / knowledge
 - Lack of documents / work experience
 - Physical/mental difficulty
 - Racist treatment
 - Cultural differences
 - Other

1. ÉLÉMENTS DÉMOGRAPHIQUES

1. Quel est votre sexe ?

- Homme
- Femme

2. Quel âge as-tu ?

- 18-25
- 26-35
- 36-50
- 51-65
- 66+

3. De quel pays venez-vous ?

4. Si vous n'êtes pas né en Grèce, quand êtes-vous venu ?

5. Quel est votre état civil ?

- Seul
- Marié
- Divorcé
- Veuf

6. Combien d'enfants avez-vous ?

- Je ne ai pas d'enfants
- 1
- 2
- 3
- 4+

2. INFORMATIONS PÉDAGOGIQUES

1. Connaissez-vous une autre langue étrangère ?
 - Je ne connais aucune langue étrangère
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4+
2. Connaissez-vous le grec ?
 - Oui
 - Non
3. Connaissez-vous l'anglais ?
 - Oui
 - Non
4. Quel est votre niveau d'études le plus élevé ?
 - analphabète
 - Primaire
 - Secondaire
 - Tertiaire
 - Titulaire d'un master
 - Titulaire d'un doctorat
6. Vous souhaitez étendre vos études à un niveau supérieur ?
 - Oui
 - Non
7. Si non, qu'aimeriez-vous faire d'autre ?
 - Trouver un emploi
 - Pour aller dans un autre pays

3. FORMATION PROFESSIONNELLE - EMPLOI

1. Quel type d'emploi occupiez-vous dans votre pays d'origine ?

- Employé à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps plein (moins de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Soins à domicile / Ménage
- Étudiant universitaire
- Incapable de travailler (par exemple en raison d'un handicap)
- Chômeur à la recherche d'un emploi
- Chômeur qui ne cherche pas d'emploi

2. Dans votre Grèce, quel type d'emploi avez-vous occupé au cours des 6 premiers mois de votre séjour ?

- Employé à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps plein (moins de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Soins à domicile / Ménage
- Étudiant universitaire
- Incapable de travailler (par exemple en raison d'un handicap)
- Chômeur à la recherche d'un emploi
- Chômeur qui ne cherche pas d'emploi

3. Quel type d'emploi avez-vous en Grèce aujourd'hui (si vous avez vécu plus de 6 mois)

- Je vis moins de 6 mois en Grèce
- Employé à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps plein (plus de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps plein (moins de 30 heures/semaine)
- Salarié à temps partiel, souhaitant travailler à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Travailleur autonome à temps partiel (moins de 30 heures/semaine)
- Soins à domicile / Ménage
- Étudiant universitaire
- Incapable de travailler (par exemple en raison d'un handicap)
- Chômeur à la recherche d'un emploi
- Chômeur qui ne cherche pas d'emploi

4. Suivez-vous un programme de formation professionnelle ?
- Oui
 - Non
5. Si vous avez travaillé dans votre pays d'origine, quel type de travail ?
- je ne travaillais pas
 - Agriculture, élevage, pêche
 - Administration des affaires
 - Industrie
 - Éducation
 - Santé
 - Gros œuvre, artisans
 - Commerce de détail ou de gros
 - Restauration ou hôtellerie (hôtels)
 - Art, divertissement, loisirs
 - Services bancaires
6. Si vous travaillez en Grèce, quel genre de travail ?
- Je ne travaille pas
 - Agriculture, élevage, pêche
 - Administration des affaires
 - Industrie
 - Éducation
 - Santé
 - Gros œuvre, artisans
 - Commerce de détail ou de gros
 - Restauration ou hôtellerie (hôtels)
 - Art, divertissement, loisirs
 - Services bancaires
7. Voulez-vous rester dans cet emploi ?
- Je ne travaille pas
 - Oui
 - Non

4. OPINIONS SUR LA SOCIÉTÉ GRECQUE

1. Quel est votre degré de satisfaction vis-à-vis des services publics en Grèce ?

Pas du tout Peu Assez Très Extrêmement

2. Quel est votre degré de satisfaction vis-à-vis des hôpitaux publics en Grèce ?

Pas du tout Peu Assez Très Extrêmement

3. Quel est votre degré de satisfaction vis-à-vis des transports publics en Grèce ?

Pas du tout Peu Assez Très Extrêmement

4. Quel est votre degré de satisfaction vis-à-vis des magasins de détail en Grèce ?

Pas du tout Peu Assez Très Extrêmement

5. Quel est votre degré de satisfaction à l'égard des citoyens natifs de Grèce ?

Pas du tout Peu Assez Très Extrêmement

6. Avez-vous déjà subi un traitement raciste en raison de votre origine ?

- Oui
- Non

7. Avez-vous déjà subi un traitement raciste à cause de votre religion ?

- Oui
- Non

8. Vos enfants ont-ils subi ou subissent-ils des comportements racistes ?

- Oui
- Non
- Je ne sais pas

3. Pensez-vous que la Grèce offre de meilleures opportunités que d'autres pays européens ?

- Oui
- Non

4. Est-ce que vous ou un de vos proches avez été victime de discrimination ? Vous pouvez en sélectionner plusieurs :

- Non
- Harcèlement policier
- Violence verbale
- Violence physique
- Chantage / coercition
- Arrestation/détention
- Expulsion
- Refus de fournir des services par un organisme public
- Refus de fournir des services par une entreprise privée
- Refus de fournir des services par les ONG

4. INTÉGRATION SOCIALE

1. Inconvénients

comment se rencontre-t-on :

- Vos compatriotes
- Les personnes d'origine grecque
- Des personnes d'autres pays développés
- Réfugiés d'autres pays

2. Avez-vous un téléphone portable, un ordinateur ou une tablette ?

- Oui
- Non

3. Aviez-vous accès à Internet dans votre pays d'origine ?

- Oui
- Non

4. Utilisez-vous Internet en Grèce ?

- • Oui
- • Non

5. Pourquoi utilisez-vous Internet ?

- Je ne l'utilise pas
- Trouver un emploi,
- Amusant,
- Communication avec les proches à l'étranger,
- Éducation
- Autre

6. Êtes-vous membre d'une organisation ou association locale ?

- Oui
- Non

7. Assistez-vous souvent à des événements culturels ?

- Oui
- Non

8. Suivez-vous des cours de grec ?

- Oui
- Non

9. Suivez-vous des cours dans une université en Grèce ?

- Oui
- Non

10. Participez-vous à des organisations bénévoles ?

- Oui
- Non

11. Avez-vous adhéré à un syndicat ?

- Oui
- Non

12. Vous sentez-vous menacé par certains groupes sociaux ?

- Non
- Racistes grecs
- Autorités policières
- Partis racistes
- Immigrants d'autres pays
- Autre

5. INTÉGRATION ÉCONOMIQUE

1. Travaillez-vous (ou êtes-vous au chômage) ?
 - Oui
 - Non
2. Gagnez-vous suffisamment d'argent de votre travail actuel ?
 - Oui
 - Non
 - Je ne travaille pas
3. Dans quelle mesure êtes-vous satisfait de la sécurité et de la stabilité que vous procure votre travail ?

Pas du tout	Peu	Assez	Très	Extrêmement
-------------	-----	-------	------	-------------
4. Dans quelle mesure le travail répond-il à vos attentes et à vos rêves ?

Pas du tout	Peu	Assez	Très	Extrêmement
-------------	-----	-------	------	-------------
5. Êtes-vous satisfait de la façon dont vous êtes traité par votre environnement de travail immédiat ?

Pas du tout	Peu	Assez	Très	Extrêmement
-------------	-----	-------	------	-------------
6. Pouvez-vous vous permettre vos obligations financières fixes? (comptes, bureau des impôts, envoi d'argent à la maison)

Pas du tout	Peu	Assez	Très	Extrêmement
-------------	-----	-------	------	-------------
7. Dans quelle mesure le processus d'ouverture d'un compte bancaire en Grèce a-t-il été facile en termes de pièces justificatives et d'identification des données requises ?

Pas du tout	Peu	Assez	Très	Extrêmement
-------------	-----	-------	------	-------------
8. L'accès aux prestations gouvernementales est-il facile?
 - Oui
 - Non

6. INTENTION D'INSTALLATION PERMANENTE EN GRECE

1. Vous prévoyez de rester en Grèce ?

- Oui
- Non, j'irai dans un autre pays européen
- Non, j'irai dans un autre pays non européen
- Non, je retournerai dans ma patrie

2. Souhaitez-vous acquérir la nationalité grecque, si vous ne l'avez pas déjà ?

- Oui
- Non

3. Pensez-vous que l'État grec prend les mesures appropriées pour soutenir les réfugiés ?

- Oui
- Non

4. Quels sont vos principaux problèmes en Grèce ?

- Aucun
- Langue
- Manque d'argent/ressources
- Manque d'informations/de connaissances
- Manque de documents / expérience de travail
- Difficulté physique/mentale
- Traitement raciste
- Les différences culturelles
- Autre

1. الدرموغرافيا

1. جنسك؟ هو ما

- رجل
- النساء

2. عمرك؛ هو ما

- 18-25
- 26-35
- 36-50
- 51-65
- 66+

3. انت بـ ولد أي من

4. أيت؟ فمتى ، ال يونان في ولدت قد ت كن لم إذا

5. ال عائلي؟ و ضعك هو ما

- اعزب
- زوجت
- مُطلق
- أرمل
- واحد والد
- آخر

6. _ عندك الأط فال ال عدد كم

- الأط فال أم لك لا
- 1
- 2
- 3
- 4 +

2. تدريرة معلومات

1. أخرى؟ أجندية لفة أي تعرف هل

• أجندية لفة أي أعرف لا أنا

• 1

• 2

• 3

• 4+

2. ؟ ال يونانية تعرف أنت

• نعم

• لا

3. ؟ الإز جلميزية تعرف أنت

• نعم

• لا

4. ال تعلميم؟ من مس توى أعلى هو ما

• ابدائى

• ثانوي

• الثانوي بعد

• الماجستير درجة على حاصل

• الدكتوراه درجة على حاصل

• آخر

5. أعلى؟ مس توى إلى دراستك توسيع في ترغب هل

• نعم

• لا

6. أيضًا؟ تفعل أن تريد فماذا ، كذلك ي كن لم إذا

• عمل ا بحث

• آخر بلد إلى ل لذهب

3. المتوظيف - المهني التدريب

1. وطنك؟ في لديك كان الذي العمل نوع ما

- (أسد بوع / ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام موظف
- (الأسد بوع في ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام الخاص لحسابه ي عمل
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) كامل ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام الخاص لحسابهم العام ل بين
- منزلية / منزلية رعاية
- جامعي طالب
- (الإعاقبة ب سبب الم مثال سبيل علمي) العمل التحليل العمل
- عمل عن بعد ثا العمل عن عاطل
- عمل عن ي بحث لا العمل عن عاطل
- آخر

2. من الأولى إلى ستة شهرا لا في علميه حصلت الذي العمل نوع ما ، ال يونان في إقامتك؟

- (أسد بوع / ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام موظف
- (الأسد بوع في ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام الخاص لحسابه ي عمل
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) كامل ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام الخاص لحسابهم العام ل بين
- منزلية / منزلية رعاية
- جامعي طالب
- (الإعاقبة ب سبب الم مثال سبيل علمي) العمل علمي قادري
- عمل عن بعد ثا العمل عن عاطل
- عمل عن ي بحث لا العمل عن عاطل
- آخر

3. (أشهر 6 من لأكثر ثرت عيش كنت إذا) ال يوم ال يونان في لديك الذي العمل نوع ما

- ال يونان في أشهر 6 من أقل ال بقاء
- (أسد بوع / ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام موظف
- (الأسد بوع في ساعة 30 من أك ثر) كامل ب دوام الخاص لحسابه ي عمل
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) كامل ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام العمل في ي رغب ، جزئي ب دوام موظف
- (أسد بوع / ساعة 30 من أقل) جزئي ب دوام الخاص لحسابهم العام ل بين
- منزلية / منزلية رعاية
- جامعي طالب
- (الإعاقبة ب سبب الم مثال سبيل علمي) العمل علمي قادري
- عمل عن بعد ثا العمل عن عاطل
- عمل عن ي بحث لا العمل عن عاطل
- آخر

4. مهني؟ تدريب برنامج تحضر هل

- نعم
- لا

5. العمل؟ نوع ما ، وطنك في العمل كنت إذا

- أعمل أكن لم
- الأسماء وصيد الحيوانية والثروة الزراعية
- الأعمال إدارة
- صناعة
- تعلميم
- صحة
- والحرفيين الإنتاجية الإنتاجية
- الجملة أو التجزئة تجارة
- (الفنادق) الضيافة أو المطاعم
- والتسليية والترفيه الفن
- بندقية اتخدم
- آخر

6. العمل؟ نوع ما ، اليونان في العمل كنت إذا

- اعمل لا انا
- الأسماء وصيد الحيوانية والثروة الزراعية
- الأعمال إدارة
- صناعة
- تعلميم
- صحة
- والحرفيين الإنتاجية الإنتاجية
- الجملة أو التجزئة تجارة
- (الفنادق) الضيافة أو المطاعم
- والتسليية والترفيه الفن
- بندقية خدمات
- آخر

7. الوظيفية؟ هذه في البقاء تريد هل

- اعمل لا انا
- نعم
- لا

4. ال يوناني المحتمع حول آراء

1. ال يوناني؟ في العامة الخدمات عن رضاك مستوى هو ما
- إطلاقاً لا جداً ليس محايد ما نوعاً جداً
2. ال يوناني؟ في العامة المستشفيات عن رضاك درجة هي ما
- إطلاقاً لا جداً ليس محايد ما نوعاً جداً
3. ال يوناني؟ في العام المنقل وسائل عن رضاك درجة هي ما
- إطلاقاً لا جداً ليس محايد ما نوعاً جداً
4. ال يوناني؟ في التجزئة البيع متاجر عن رضاك مستوى هو ما
- إطلاقاً لا جداً ليس محايد ما نوعاً جداً
5. الأصليون؟ ال يوناني مواطني عن رضاك درجة هي ما
- إطلاقاً لا جداً ليس محايد ما نوعاً جداً
6. خلافيتك؟ بسبب عنصرية معاملة واجهت أن لك سبق هلى
- نعم
 - لا
7. دينك؟ بسبب عنصرياً كنت أن لك سبق هلى
- نعم
 - لا
8. عنصري؟ لسلوك يتعرضون أو أظفالك عانى هلى
- نعم
 - لا
 - أعلم لا
9. الأخرى؟ الأوروبيات الدول من أفضل فرصاً تقدم ال يوناني أن تعتقد هلى
- نعم
 - لا
10. أكثر تحديديمكنك لمتمميز؟ منك قريب شخص أي أو أنت تعرضت هلى
- واحد من:
- لا
 - الشرطة مضايقات
 - اللفظي العنف
 - جسدي عنف
 - إكراه / ابتزاز

- حجز / اعترقال
- الإخلال
- عامة جهة ق بل من الخدمات ت قديم ر ف ض
- خاصة شركة ق بل من الخدمات ت قديم ر ف ض
- الحكومية ع ير الم نظمات ق بل من الخدمات ت قديم ر ف ض
- آخر

5. الإدماج التماضي الإلزامي

1. هل تتقي ما عادة
• وطنك أبنا
• يوناني أصل من الناس
• الأخرى الم مقدمة ال بلدان من الناس
• أخرى دول من لاجئون
2. هل وحي جهاز أو كمبيوتر أو محمول هاتف لديك هل
• نعم
• لا
3. هل لديك؟ في الإنترنت هل
• نعم
• لا
4. هل يوناني؟ في الإنترنت هل
• نعم
• لا
5. الإنترنت هل تستخدم ماذا
• استخدمه لا إذا
• عمل، عن البحث
• مرح،
• ، الخارج في الأرباب مع التواصل
• تعلم
• آخر
6. هل جمعية أو منظمة في عضو أنت هل
• نعم
• لا
7. الأديان؟ من كثر في الثقافة المناسبة هل
• نعم
• لا
8. هل يوناني؟ اللغة دورات هل
• نعم
• لا
9. هل يوناني؟ جامعات إحدى في دروساً هل
• نعم
• لا

10. ال تطوع ية؟ ال م نظمات في ت شارك هل

- ن عم
- لا

11. عمال ية؟ ن قابرة إلى ان ضمت هل

- ن عم
- لا

12. م مينة؟ اجتماع ية ف ثات ق بل من ب ال تهديد ت شعر هل

- أحد لا
- ال يونان يون ال عن صري ون
- ال شرطة سلطات
- ال عن صرية الأحزاب
- أخرى دول من ال مهاجرون
- 0 أخرى

6. الافتصادى التكاملى

1. ؟ (ال عمل عن عاطل أنت أو) ت عمل
 - نعم
 - لا
2. الاحالية؟ وظيفتك من المال من يى كفى ما تكسب هلى
 - نعم
 - لا
 - اعمل لا انا
3. وظيفتك؟ توفرها الى لذين والا سته قرار الأمن عن رضاك مدى ما
- 1-5 4. وأحلامك؟ توقعاتك تلبية فى الوظيفه نجاح مدى ما
- 1-5 5. المباشرة؟ عملك بيهة فى معاملة تلك طريقه عن بالرضا تشعهلى
- 1-5 6. مكتب ، الحسابات) الثابتة؟ المال الية التزاماتك تحمل يى ممكنك هلى
(الوطن الى الأم وال إرسال ، الضرائب
- 1-5 7. حيث من ال يونان فى مصرفى حساب فتح عمليه سهوله مدى ما
المطلوبه؟ ال بيازات وتحدى الداعمة المسهلات
- 1-5 8. سهل؟ الحكوميه ال فوائد الى الوصول هلى
 - نعم
 - لا

7. اليونان في الدائم التثبيت من القصد

1. اليونان؟ في لم يقاء تخطط هل

- نعم
- آخر أوروبي ب لمد إلى سأذهب ، لا
- أوروبي غير آخر ب لمد إلى سأذهب ، لا
- وطني إلى سأعود ، لا

2. لديك ي كن لم إذا ، ال يونانية الجنسية على الحصول في ترغب هل
بال فعل؟

- نعم
- لا

3. لدعم المناسبة الإجراءات ت اتخذ ال يونانية الدولة أن تعتقد هل
ال لاجئين؟

- نعم
- لا

4. ال يونان؟ في الرئ يسية مشاك لك هي ما

- أحد لا
- لغة
- الموارد / المال نقص
- المعرفة / المعلومات نقص
- العمل في خبرة / وثائق وجود عدم
- عقلية / جسدية صعوبة
- عنصرية معاملة
- الثقافة الاختلافات
- آخر